

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

І.К.Кобякова

**КРЕАТИВНЕ КОНСТРУЮВАННЯ ВТОРИННИХ
УТВОРЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ**

Монографія

Вінниця
НОВА КНИГА
2007

УДК 811.111'42
ББК 81.432.1
К55

*Друкується за рішенням вченої ради Сумського державного університету
(протокол № 5 від 22.12. 2006 р.)*

Рецензенти:

Н.Ф. Гладуш - кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету перекладачів Київського національного лінгвістичного університету
М.О.Олікова – кандидат філологічних наук, професор кафедри англійської філології Волинського державного університету імені Лесі Українки
С.О.Швачко – доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу Сумського державного університету

Кобякова І.К.

К55 Креативне конструювання вторинних утворень в англomовному художньому дискурсі: Монографія. – Вінниця: Нова книга, 2007. -128 с.
ISBN 978-966-382-053-8

У монографії вперше здійснюється системне дослідження дієвості мовотворчої функції в нетипових текстах малого жанру – авторських гумористичних висловлюваннях (АГВ) та неавторських / колективних жартах (НЖ). У роботі представлено власне трактування поняття „гумор”, типологічні властивості адгерентних текстів, природа лінгвістичного та ситуативного гумору в сучасному англomовному дискурсі. Розглядаються питання креативних потенцій не комунікативних одиниць (на матеріалі назв природних явищ – типологічні аспекти).

Для науковців-філологів, викладачів англійської мови, аспірантів, студентів.

**УДК 811.111'42
ББК 81.432.1**

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ I. Про природу мовотворчої функції (МТФ)	5
1.1. Статус мовотворчої функції.....	9
1.2. Взаємозв'язок мовотворчої функції з іншими мовними функціями.....	16
1.3. Обумовленість мовотворчої функції характером тексту.....	22
Розділ II. Реалізація мовотворчої функції в авторських гумористичних висловлюваннях (АГВ)	27
2.1. Гумористичні тексти як типовий локус реалізації мовотворчої функції.....	27
2.2. Реалізація мовотворчої функції в поверхневій структурі АГВ	35
2.3. реалізація МТФ в глибинній структурі АГВ.....	56
Розділ III. Реалізація МТФ в неавторських жартах (НЖ)	70
3.1. Реалізація МТФ у поверхневих структурах НЖ.....	74
3.2. Реалізація мовотворчої функції в глибинній структурі неавторських жартів....	78
3.3. Особливості реалізації мовотворчої функції в авторських гумористичних висловлюваннях і неавторських жартах.....	85
Розділ IV. Креативні потенції слів (на матеріалі номінацій природних явищ)	96
Висновки	110
Список використаних джерел	115
Список лексикографічних джерел	123
Список ілюстративного матеріалу	124
Список скорочень	126

ПЕРЕДМОВА

У роботі осмислюється природа лінгвістичного та соціального гумору на матеріалі сучасного англомовного художнього дискурсу. Лінгвокреативна функція вивчається на матеріалі комунікативних та номінативних одиниць. Фокусується увага на типології текстів. Виокремлюються нетипові тексти малого жанру – авторські гумористичні висловлювання та неавторські жарти. Аналізується глобальна структура зазначених текстів, детермінація гумору дієвістю лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів. Креативність простежується в процесах семантичної деривації, вторинних утвореннях текстів та номінативних одиниць. Робота виконана у руслі сучасної дискурсивно-когнітивної лінгвістичної студії.

Розділ I

I . Про природу мовотворчої функції (МТФ)

Загальновідомо, що серед багатьох рис природної мови найбільше привертають увагу її здатність позначати не тільки предметний світ, але й поруч з іншими семіотичними системами бути носієм кваліфікативної пізнавальної діяльності людини, її соціально-психологічного життя. Соціальний характер спілкування людей проявляється у всіх функціях мови. Поняття мовної функції багатозначне і багатоаспектне. О.С.Ахманова, розглядаючи метазнак функції, звертає особливу увагу на такі аспекти, як комунікативність, емотивність, вмотивованість та контактосвердзувальний характер.

Розгляд питання вивчення мови і мовлення у загальному плані і конкретних її проявах допомагає нам глибше розкрити поняття мовної функції, актуалізації різних її потенцій. Комунікативна функція – це не тільки реалізація різних можливостей або властивостей мовного акту, але й вираз почуттів, емоцій, волевиявлень людини.

Обслуговування і координація різних сторін мовної діяльності людини вимагає збільшення кількості мовних функцій.

Крім комунікативної функції, функції висловлювання і формування думки, експресивної та репрезентативної функції в лінгвістичній літературі все більшого визнання одержують апелятивна, фатична, прагматична та мовотворча функції. Розуміння функцій мовних елементів за їх цільовим призначенням і ролі в тій системі, в якій вони функціонують і яка формує їх середовище, лягло в основу дослідження їх амплітуди відхилення від встановленого знаку у мовній структурі до використання мови в комунікативних ситуаціях. Особлива зацікавленість виникає при розрізненні мовних функцій у дослідженнях О.С.Ахманової (1960), І.В.Арнольд (1991), М.М.Бахтіна (1975, 1986), К.Бюлера (1993), В.В.Виноградова (1963), Г.О. Винокура (1991), О.А.Земської (1981, 1983), В.І.Карабана (1989), А.А.Леонтьєва (1979), Г.Г.Почепцова (1987), Ю.В.Рождественського (1999), О.М.Старикової (1974), М.С.Чаковської (1986), Р.Якобсона (1975).

В метамові не уніфіковані терміни для позначення мовних функцій. Одні й тіж функції позначаються лінгвістами по-різному (див. Табл.1)

Гетерогенність позначення мовних функцій в концепціях лінгвістів

Таблиця 1

Назва функцій	В концепціях вчених
комунікативна функція = функція спілкування	Б.А.Серебренніков, 1983:110

комунікативна функція = власне повідомлення	О.С.Ахманова, 1960:598
контактоустановлююча = фатична	О.С.Ахманова, 1960:598
функція модуляції = синтаксична функція	К.Бюлер, 1993:5
функція спілкування = комунікативна	А.А.Уфімцева, 1970:309
експресивно-емотивна = прагматична функція	А.А.Уфімцева, 1970: 130
повідомляюча функція = репрезентативна	А.А.Уфімцева, 1970: 130
функція узагальнення = сигнафікативна	А.А.Уфімцева, 1970: 309
прагматична функція = імперативна	А.А.Уфімцева, 1970: 110
репрезентативна функція = реферативна	К.Бюлер, 1993: 5
волюнтативна функція = апелятивна	К.Бюлер, 1993:5
експресивна функція	К.Бюлер, 1993:5
функція взаємовпливу = волюнтативна	Д.Е.Розенталь, 1976:
експресивна = емотивна	517-518
комунікативна функція = індивідуально-регулятивна = колективно-регулятивна	А.А.Леонтьєв, 1979:15
магічна функція = психотерапевтична, несоціальна	Т.В.Радзієвська, 1992:14-20
прагматична функція = експресивна функція = апелятивна функція	С.Л.Рубінштейн, 1959: 110
номінативна функція = пізнавальна	К.Т.Крушельницька, 1970: 383
реферативна функція = денотативна = когнітивна	Р.Якобсон, 1975: 232

Відсутність спільних термінів для позначення мовних функцій, взаємозамінність термінів свідчить про наявність дослідницьких лакун в лінгвістиці, про перспективу ідентифікації та експлікації категорій мовних і мовленнєвих функцій.

Багатозначність і поліфункціональність мовних одиниць обумовили появу цілого ряду алонімів-експлікаторів, серед яких найчастіше зустрічаються такі: *призначення, мета, завдання, роль, настанова, позначення, вираз, дія, характер, вживання, властивість, пристосування, передача, використання*. Функції розглядаються лінгвістами в широкому контексті. К.Бюлер до їх переліку включає функцію артикля, функцію мелодики, функцію побажання, граматичну функцію займенника, функцію відмінка, діалектичну, називну, діакритичну функції, апелятивну функцію репрезентації, функцію експресивну, сигнальну, і, на кінець, функцію творення. Часом вказані функції між собою перехрещуються, можуть, об'єднавшись чи роз'єднавшись, утворювати нові мовні явища, які ще чекають свого вивчення. Наприклад, розглядаючи схему К.Бюлера, Р.Якобсон вводить поняття кода і контексту (Jakobson, 1975:350-377). Серед перерахованих функцій

він особливо наголошує на шести основних функціях мови, а саме: 1) емотивну функцію (вказівну на відправника-адресанта); 2) конотативну функцію (намагання викликати в адресата певний настрій); 3) поетичну функцію (наголос на формі повідомлення); 4) метамовну функцію (наголос на систему мови); 5) референтивну, або денотативну, когнітивну функцію (настанову на відбиття дійсності); 6) фатичну функцію (вказівка на встановлення контакту).

До основних функцій мови інший вчений (А.А.Леонтьев, 1969:32-33) відносить національно-культурну функцію номінації, з допомогою якої виділяються в мові реалії, абстрактні поняття, опрацьовані історичним досвідом народу, його специфічними умовами трудової, суспільної та культурної діяльності.

Чимало вчених називають фатичну, автокомунікативну та психотерапевтну функції несоціальними, такими, що проявляються не у всіх ситуаціях. Названі мовні функції мають дублювати немовні засоби спілкування (рахунки по пальцях, зав'язування вузликів на згадку, використання знарядь праці і тому подібне). В лінгвістичній літературі намітилась тенденція розрізняти функцію мови і мовлення, підкреслюючи їх самостійність, незалежність. Мету мовного висловлювання деякі науковці називають „функцією мови” (А.А.Леонтьев, 1970:327). Подібні тлумачення в лінгвістиці одержали назву „функція відтворення, актуалізації слова в мовленні, використання потенціальних властивостей з різною метою і різними наслідками” (ibid). Слова служать людині як вірний засіб спілкування, називання і художньої виразності. В процесі висловлювання потенційні властивості мовних елементів використовуються для обміну думками, передачі логічного змісту, виразу волевиявлення. У даному випадку реалізують себе такі функції, як комунікативна, повідомлення та впливу (волевиявлення).

Мова – глобальна за своїм значенням, багатоярусна за структурою і поліфункціональна за метою висловлення – закріплює у своїх елементах результати соціальної діяльності людини. Ці значення обумовлені тріадою семіозису: пізнаючий суб'єкт, пізнавальний об'єкт і мовний знак (Уфимцева, 1970: 97, 102, 109).

Функції мови, як основні, так і факультативні, орієнтовані на мовний і людський фактори, що корелюються мисленням і об'єктивною дійсністю. Визначення певної функції залежить в багатьох випадках від спрямованості лінгвістичних досліджень, концепцій, завдань і мети досліджень.

Серед мовних функцій цього надзвичайно „складного інструмента” К.Бюлер (1993:5) виділив репрезентативну функцію, як додаткову. Про це доповідав учений на конгресі психологів у 1980 році (Kainz, 1978:15).

До бюлерівського списку мовних функцій додаються нові назви, а серед них такі, як консультативна, виховна і літературна функції.

У сучасній лінгвістиці одержують призначення текстові функції. М.А.К.Халідей до тріади основних функцій залучає:

- 1) концептуальну, що відтворює відношення автора навколишнього світу і об'єктивної реальності;
- 2) міжособова рольова структура, що є носієм соціальних відносин;
- 3) текстова, що забезпечує подання інформації у вигляді зв'язного висловлювання (Halliday, 1984:138).

Серед текстових функцій виділяється естетична, філософська і пізнавальна (Яворська, 1989: 12). Пізнання текстових категорій природно пов'язані із творенням текстоутворюючої функцією, під якою розуміють здатність мовних елементів брати участь у створенні тексту, „будувати” текст, зв'язувати воєдино всі його частини з урахуванням комунікативної мети, наміру та загального смислу (Сахарный, 1989: 35). Ця функція залежить від характеру вищих комунікативних одиниць-текстів. У всіх текстах реалізується передача, яка актуалізується разом з комунікативно-прагматичними (Радзівська, 1982:13-20), естетичними (частіше – в художніх текстах) і когнітивною (особливо – в наукових текстах) функціями.

Серед текстових функцій особливо виділяється мовотворча функція (Серебренников, 1983: 104-110).

1.1. Статус мовотворчої функції

Мовотворча функція (МТФ) безпосередньо пов'язана з лінгвокреативним мисленням (ЛКМ), спрямована на виявлення і закріплення нової мовотворчої сутності шляхом трансформації наявних мовних елементів. Лінгвокреативне мислення у ході пізнавально-гносеологічної діяльності у своїй основі оперує емоціями, що виникли на базі нових понять і закріпились у мовних значеннях. Лінгвокреативне мислення відтворює образ світу в кожній окремій мові індивідуально, безпосередньо (Алефіренко, 1988: 36). ЛКМ виділяється на фоні інших типів мислення по-своєму, на свій лад: наочне мислення орієнтує людину на конкретні обставини, враховує конкретну ситуацію й самостійно стає невід'ємною частиною дії. Авербальне мислення (понятійне) реалізується в ході наукового пошуку, при цьому підтримуючи баланс між мовою і реальністю (Серебренников, 1983: 104-110). У мові проявляються різні типи словесного (вербального), образного, практичного і непрактичного мислення. Образне мислення

доповнює і компенсує вербальне мислення. При практичному мисленні словесне оформлення має додаткове значення (пор. словесні координації трудових процесів). Непрактичне мислення пов'язане з інтелектуальними процесами осмислення референта, його коментування та експлікації.

Людська мова не тільки відображає навколишню дійсність, але й безпосередньо бере участь у створенні мовної системи, в якій референти знаходять своє специфічне відображення. Відбиття навколишньої реальності в мисленні і мові нагадує нам сонячне проміння, що проходить через подвійне середовище, але залишається ним із притаманними властивостями (Виноградов, 1970: 80-81). Форми відбиття обумовлюються характером діяльності людей, їх намірами і мовними здібностями. На думку Б.А.Серебреннікова, лінгвокреативне мислення (ЛКМ) має подвійну спрямованість (Серебренников, 1983:110). З одного боку, ЛКМ відбиває навколишню реальність, а з другого, воно безпосередньо пов'язане з наявними ресурсами мови. Було б невірно думати, зауважує автор, що для позначення нових понять або їх відношень, мова ніби використовує все нові і нові композиції фонем, звертається до невикористаних поєднань. Для цієї мети використовуються наявні ресурси у переосмислених формах. У процесі мовотворчого мислення значне місце займають різного роду емоції (Серебренников, 1986: 107-108). ЛКМ по-різному членує оточуючий світ. ЛКМ – це соціологізована, пов'язана з мовним узусом діяльність, що використовує мовні засоби і правила оперування ними на основі здатності суб'єкта до діяльності. В лінгвістичній діяльності пріоритет належить думці – первинній і вихідній у спілкуванні. Ми обмінюємось не словами і їх значеннями, а думками, використовуючи слова, як і мову в цілому лише як засіб спілкування, вербальної поведінки. Первинне і вихідне місце в діяльності посідає мислення, яке передує мові, і в своєму мовному оформленні підпорядковує її, враховує її особливості (Звегинцев, 1973:168).

Мовці, осмислюючи референти, особливу увагу звертають на пошук адекватного словесного виразу, адекватні форми омовлення думки. Разом з удосконаленням думки, вдосконалюється і слово, мистецтво мовлення в цілому. Мовці по-новому оцінюють елементи мовної системи, роблячи їх значущими в своїй мовотворчій діяльності. Вони роблять вибір і розстановку мовних елементів, з допомогою яких об'єктивна дійсність одержує специфічне відбиття (адекватне або неадекватне). У лінгвістичній діяльності відбувається специфічна модуляція, перегляд попереднього соціального і лінгвістичного досвіду. В ході створення інновацій інтегрують два феномени – думкотворення та використання мови як нової реальності. Матеріалізація думки залежить від автора, його креативних здібностей.

Наприклад, референт *friend* одержує різні пояснення в залежності від того, який за менталітетом автор експлікує це поняття.

Пор.: 1. *A friend – a person, whom one likes, respects and meets often* (ALD, p.498).

2. *A friend in need is a friend indeed* (ФСМ, p.135).

3. *In every mess I find a friend.*

In every port a wife (Ch.Dibdin, Q.: p.83).

4. *A friend in power is a friend lost* (H.Adams, Q.: p.8).

5. *A steady patriot at the world alone, the friend of every country, but his own.*

(C.Canning, Q.: p.61).

6. *There is a friend that sticketh closer than a brother* (Bible, Q.: p.2).

7. *Then wert my guide, philosopher and friend* (A.Pope, Q.: p.185).

8. *A friend unseen, unborn, unknown.*

Study out my words at night, alone:

Read a poet, I was young (J.Flecken, Q.: p.100).

9. *Give me the arrowed, erect and manly foe;*

Firm I can meet perhaps return the blow;

But of all player good Heaven, thy wrath can send,

Save me, oh, save me, from the candid friend (H.Canning, Q.:61).

Слово *friend* у наведених прикладах 1,2,6,7 знаходить пояснення в руслі концептуального бачення референта. МТФ експлікує соціальний досвід новаторів у значеннях *friend* (3,4,5,8,9). Слово *friend* використовується тут для переосмислення думки про друга. Це слово виступає концептуальним центром нової думки в гумористичному (3,4,5), серйозному (8) та іронічному (9) уявленні.

Думку, спрямовану на мову, називають мовним мисленням. Мислення оформляється в слові не стихійно. Складне явище знайшло свій вираз у характеристиці мовного мислення, у якому разом з розвитком форм думкомовлення розвивається мистецтво самого мовлення. Йдеться про те, як людина творить мову, створюючи не тільки нові слова і вирази, але й по-новому оцінює можливості мовної системи, робить її елементи значущими і активно діючими. Осмислення, усвідомлення, відчуття свого мовлення в кінцевому результаті призводить до розвитку мовного мислення, у якому деталі відіграють суттєве значення. Видозміни в мові відбуваються під впливом окремих осіб, дії яких закладають основу для розвитку мови в цілому, створюють реальність - основу внутрішнього життя кожної мови. Ця мовотворча діяльність підтверджує думку про загальне використання (common acceptance) індивідуальної інновації як поступового розширення, а не як акту масової творчості (Pei, 1965:12). Інновації рідко творяться із

нових елементів. У мовотворчій діяльності в основному використовуються відомі форми. ЛКД позначена креативністю, тяжінням до реалізації незвичних асоціацій. Неологізми створюються творчими актами індивідуумів, які використовують досвід колективу, соціуму. Канонізація інновацій – прерогатива мовного колективу. Матеріалізація мислення пов'язана з творчою діяльністю людей, які препарують щось нове у своєму тезаурусі, у доказах та уявленнях (Выготский, 1984:3). Творча діяльність людини (включаючи мовну діяльність) залежить від соціальних факторів, накопиченого досвіду та мотивацій; творчість – це такий спадкоємний процес, у якому наступна форма впливає із бувших реалій (Выготский, 1984:26).

У творчості виділяються такі цикли, як:

- 1) уявлення, що формуються на досвіді людини;
- 2) досвід, що спирається на уявлення;
- 3) зв'язок уявлення з дійсністю;
- 4) втілення уявлення в реальність (Выготский, 1984: 18-19).

В лінгвістичній діяльності ці цикли знаходять своє втілення в думкомовленнях, новотвореннях, що оцінюються соціумом. Матеріалізація МТФ є прозорою в мовних елементах на позначення ментальної діяльності суб'єкта. Існування цієї функції забезпечується змінністю і адаптивністю мовних засобів, їх потенціалом.

Розвиток і змінність мови – передумова і результат реалізації МТФ. Мова знаходиться в стані безперервного розвитку, що ілюструє дієвість відомої тези В.Гумбольдта про те, що мова є не продукт діяльності (ergon), а сама діяльність (energia).

Мова уявляє собі таку єдність, у якій спостерігається постійний розвиток і боротьба тенденцій, стабільність і мінливість, статика і динаміка. І вся ця еволюція спрямована на збереження і стабілізацію мови, з одного боку, та на її зміни, перетворення, удосконалення, адаптивність, з іншого. Процес удосконалення мови припиняється лише тоді, коли сама мова припиняє своє існування. Мова виявляє подвійну залежність від середовища, в якому вона існує та від своєї внутрішньої будови, іманентної системи.

Змінюваність мови – це і передумова і результат мовної діяльності, це причина і наслідок її багатофункціональності. Мови не можуть не змінюватись перш за все по тій простій причині, що в мові відбивається навколишня дійсність, яка сама знаходиться в постійному русі і розвитку (Кубрякова, 1991:197).

Мова функціонує як інструмент думки і самовиразу. В мовній системі постійно діє фактор адаптивності: її елементи використовуються носіями мови у практиці „омовлення” нового, ще непізнаного. У XVII столітті („вік геніїв”) картезіанські вчені вказували на обмежену силу автоматизму, на межу розумових потенцій. Вихід з цього складного

становища лінгвісти вбачали в інновативності створених одиниць, побудованих на зразок з „готовими” одиницями, в адаптивності мови. Мова, на відміну від інших систем, є само породжуваним механізмом, що створює нову структуру (Арутюнова, 1970:172).

Свобода вживання автоматизмів, ситуативна адаптованість перетворює мову в творчий інструмент виразу думки і самовисловлювання. „Творча сила” (за Гумбольдтом) мови використовується для позначення предметного світу, понять та референтів думки. Ці світи (умовно позначимо їх А, В, С) знаходяться у постійній тісній взаємодії. В безпосередній взаємодії знаходяться А, В, В і С, в опосередковій взаємодії – А і С. Посередником між А і С виступає суб’єктивний, індивідуальний світ В. Третій світ (С) є продуктом творчої діяльності. Він вступає в протиріччя із мовним світом, як засобом опису і висловлення того, що зберіг у своїх значеннях старий досвід. МТФ співвіднесена до світу В як індивідуальний і творчий феномен.

У ході „омовлення” нового досвіду здібність виражати необмежені можливості думкомовлення обмежені кінчними засобами мови. Творчий аспект МТФ проявляється у світі С, у думкомовленні, перш за все у тому суб’єктивному, що ввійшло в об’єктивну систему мови. Мовлення – канал, по якому людська практика входить до мови і фіксується в ній.

Дієвість МТФ починається з мовлення і з самого початку стосується безпосередньо даності, з якою має справу кожний носій мови. Не всі зміни в мовленні приводять до змін у структурі мови. Але при цьому кожна структурна зміна завжди починається із змін у мовленні. Тісний зв’язок мови і мовлення проявляється в кожному висловленні, яке має творчий початок. Іntenція, або намір мовця полягає в тому, щоб висловити певний зміст у мовній нормі, поділитися намірами, висловити думки, здійснити запит про інформацію, вплинути на поведінку адресата. Вплив на адресата здійснюється з допомогою трансформації змісту в мовну форму. Творче використання мовних автоматизмів, пристосування до ситуації складає невід’ємну рису МТФ, слугує показником їх дієвості.

Розуміння „творчої сили” мови, уміння осмислювати дієвість МТФ з боку адресата обумовлено саме характером мови, спільністю для носіїв мови соціального / лінгвістичного досвіду, людським фактором – здібністю як висловлювати, так і осмислювати нові думки, залишаючись в рамках установленої норми. У цих рамках постійно діють тенденції стабільності і змінюваності, які допомагають зберігати в значеннях мовних одиниць старий досвід і бути при цьому засобом омовлення нового досвіду (соціального і лінгвістичного). Сутність МТФ полягає в тому, яким чином стати засобом матеріалізації нового досвіду, вербалізації нових концепцій. Мова не є простим

засобом відкриття відомих істин, ще більше – засобом відкривати невідоме (Звегинцев, 1973:147).

Стабільність і змінність – універсальні категорії мови. Вони опосередковані у своєму розвитку і функціонуванні. В мові як „в безпосередньому горінні людської мислі не може бути ні хвилини спокою” (Гумбольдт, 1984:158) На сторожі творчої змінності мови знаходиться МТФ, що реалізує розумові і мовні інновації. МТФ виступає у вираженні індивідуального, відмінного від традиційних концептів бачення світу.

Соціальний характер МТФ проявляється в омовленні, матеріалізації пізнавальної творчої діяльності людини, матеріалізації нових концепцій, оцінок соціально-психологічного буття.

Вербалізовані з допомогою МТФ думкомовлення відрізняються інновативністю на рівні як поверхневої, так і глибинної структур.

Пор.: An apple a day keeps a doctor away /proverb/ →

A laugh a day keeps a doctor away (Cobb, H.A.: p.51).

Take care of the pence and pounds will care of themselves (ФСАМ, p.337) →

Take care of the sense, and the sounds will take care of themselves (L.Carroll, Q.: p.63).

An old friend is better than two new friends (proverb) →

Better a new friend than an old foe (Spencer, T.: p.76).

Never put off till tomorrow what you can do today (ФСАМ, p.250)

Never do tomorrow what you can do today →

Never do today what you can put off till tomorrow (X.Punch, Q.: p.192).

Live and learn; Art is long, life is short (ФСАМ, p.226) →

We live and learn, but not the wiser we grow (Pomfret, p.184).

Головне призначення МТФ – створювати оригінальні думкомовлення, модифікувати, змінювати, а іноді й перекручувати, спотворювати досвід соціуму.

Пор.: Two is company three is none (proverb) → Three is company two is none (O.Wilde, 1:87).

В даному випадку смисл першого виразу повністю викривлений у другому реченні. Гра думкою омовлюється за допомогою *two* та *three*. МТФ в даному випадку використовує лексичну перестановку. Мова сентенції модифікується, дериват міняє тональність, серйозне поступається несерйозному, сталий вираз - okazіоналізму.

МТФ грає думкою, словом, або тим та іншим одночасно. При грі зі словом менше уваги приділяється смислу, формі надається прерогатива, при цьому нестандартне вживання слова дивує адресата.

Пор.: When I am good I am very very good, when I am bad, I am better (M.West, F :18)

Зміни можуть торкатися як смислу, так і форми мовної одиниці, при цьому інновації утворюються на базі уже відомого досвіду.

1.2. Взаємозв'язок мовотворчої функції з іншими мовними функціями

Парадигма мовних і мовленнєвих функцій – це складне ієрархічне утворення, в якому не існують однозначні відповідності. Двохмодусний статус мови, як віртуальної і актуальної системи, забезпечує її поліфункціональну діяльність. Діяльність людини знаходить свій вираз у назві предметів, позначенні понять, вербалізації емоцій і почуттів, закріпленні і збереженні в мовних значеннях одержаних знань, у налагодженні контакту з комунікантами.

Багатофункціональність мови обумовлена її соціальним характером. В сучасній лінгвістиці намітилась дослідницька тенденція осмислення інтеграції мовних функцій. Дослідження інтеграції практичних і непрактичних функцій мови обумовлено певними труднощами, бо буття, пізнання і дослідження стикаються з самопізнанням, а своєрідність цього процесу полягає в тому, що результати пізнання відкладаються в свою чергу в мовній формі (Крушельницькая, 1970: 37).

Інтеграція функцій має дослідницьку тенденцію. Співвіднесеність функцій, їх соціальний характер мають універсальне представлення. Загальновідомо, що пізнавальна функція стає субстратом комунікативної функції, а номінативна функція – це окремий випадок пізнавальної функції (Крушельницькая, 1970: 386-387). З допомогою номінативної функції позначається як предметний світ, так і кваліфікативні сфери пізнавальної діяльності людини.

Мова є багатогранним явищем, головною властивістю якої є функція спілкування. Роль комунікативної функції в ході створення мови надзвичайно велика. Можна без перебільшення сказати, що система матеріальних засобів мови, починаючи з фонем до її конкретних реальних маніфестацій і закінчуючи складними синтаксичними конструкціями, виникла і сформувалась в ході використання мови як засобу спілкування (Серебрянников, 1970:9).

Мовні елементи виступають у двох основних функціях - повідомляти і впливати. Актуальна інформація реалізується з допомогою мовних засобів спілкування. Крім того, комунікативна функція тісно пов'язана із встановленням контактів між людьми. Тому, в залежності від кількості функцій, що виконуються, вона реалізує як виконавчо-регулятивну, так і колективно-регулятивну функціях. Функція спілкування знаходиться у

залежності від функції узагальнення, спілкування можливе, якщо комуніканти мають спільний досвід.

В тісній інтеграції знаходяться комунікативна і прагматична функції. Прагматична функція в мовних актах представлена як знак, інтегратор, що впливає на поведінку адресата. В сучасній лінгвістиці особливу значущість набуває ситуативна теорія мовної діяльності, значні аспекти якої відзначені прагматичністю мовного дослідження. Функція людського спілкування мови потрібна: вияв, виявлення і репрезентації (Блер, 1993: 34).

Єдність комунікативної та експресивної функцій створює специфіку художнього дискурсу, де комунікативна функція посилюється експресією думки і почуття. Мовні елементи використовуються як засіб позначення переконання, знань, вербалізації когнітивного досвіду комунікантів, їх кваліфікативних оцінок. К.Блер, розрізняючи функції мовця і слухача, наголошує на інтеграції функції представлення і повідомлення, функції виразу і емотивності. Виходячи із положень ученого, на пізнавально-комунікативні знання накладаються емоції і почуття суб'єкта, елементи експресії, що притаманні як лірику, так і математику. Відмінність тільки в тому, що у лірика здобуток буде повнішим і різноманітнішим (Блер, 1993:37).

Осмилення категорії естетичної функції (ЕФ) були започатковані в дослідженнях дискурсу.

Мистецтво образного мислення О.О.Потебня асоціював з безкінечністю образів, з поезією як відомим засобом і пізнанням (Потебня, 1990:146), з інтеграцією поетичного образу з текстом (*ibid*, 146). К.Фослер творчий початок мови бачив у самовираженні, перевазі відхилень від норми (Vossler, 1994:10, 38). Російські формалісти автоматизм мови протиставляли поетизму, спрямованість поетичної мови на породження слова (Степанов, 1965: 279). Якубинський В.П. змалював ідею “російського формалізму” у вигляді поетичної і практичної мови (Якубинский, 1919:37). ЕФ в законах Тинянова Ю. знаходить вираз у тісноті стихійного ряду. Слова в художньому тексті (ХТ) породжують нові значимості, в “суксесивності стихійного ряду, в поступовому нарощуванні нестійких ознак” (Тынянов, 1965: 66-69, 76).

Г.О.Винокур поетичну роботу над словом уявляв як роботу “над предметом з власною конструкцією”, у якій смисл не співпадає з функцією мови як засіб звичайного спілкування, а виявляється своєрідним узагальненням. Поетична мова в цьому разі становить те, що звичайно носить назву образотворчої мови (Винокур, 1991:27).

Цінним є твердження вченого про те, що в ХТ слово не уособлюється в своєму буквальному смислі, його образність створюється не тільки з допомогою метафори, але і його рефлексивною спрямованістю на себе.

Питання взаємозв'язку поетичної, естетичної функції з комунікативною функцією залишається актуальним і в сучасній лінгвістиці. Не вирішеною залишилась ця проблема для В.В.Виноградова, Б.А.Ларіна, А.М.Пешковського.

У пошуках “смыслового коефіцієнту художньої мови” Б.А.Ларін розробив концепцію “семантичних обертонів”, доповнюючих смислових елементів, що утворились в поетичному оточенні (Ларин,1923:63,64,70,86), у межах асоціативного розгорнутого смислу (*ibid*, 66,67).

А.М.Пешковський не обмежує образність тропами або фігурами. В його концепції “загальної образності” лежить уявлення про мову художнього твору як стрункої системи, кожний елемент якої естетично самостійно мотивований художнім смислом всього тексту” (Пешковский, 1999:155). Двохплановість слова створюється, на думку В.В.Виноградова, за допомогою спрямованості слова до мови і дійсності, творчо відтвореної художником (Виноградов, 1963:125). Погляди вчених тяжіють до ідей сучасних концепцій поетичної мови.

Пор. вчення Г.О.Винокура про нарощування нового смислу, Ю.Тинянова про нестійкі значення. Поетична функція спирається на комунікативну, виходить з неї, створює зверх неї новий світ предметів, смислів і співвідношень. Поетична функція, на думку В.В.Виноградова, полягає в створенні світу шляхом його творчого зображення.

Розуміння ЕФ в лінгвістиці неоднозначне. Вивчення питання ЕФ показує, що ця функція досліджується в основному в поетичній мові, в роботі над словом, його структурою (Г.О.Винокур), як протиставлення поетичної і розмовної мови (В.П.Якубинський, І.І.Мукаровський), як сполученість з комунікативною функцією (Г.О.Винокур, В.В.Виноградов, Т.Г.Григор'єв, Б.А.Ларін, А.Пешковський, Р.А.Якобсон), в протиставленні з іншими функціями ((Vossler, 1994:10, 38). В лінгвістичній літературі експлікація ЕФ залежить від варіативної спрямованості, від образного відбиття дійсності, від творення художнього образу. Варіативний знак спрямованості, або як його називають категоріальний спектр, доволі широкий, що пояснюється сутністю ЕФ, текстовою інтеграцією дослідницького підходу. Я.Мукаровський, наприклад, поетичну (естетичну) функцію розглядає в процесі створення мовного акту, на відмінну від “практичних функцій” (термін К.Бюлера), поетична функція досліджується у відриві від означуваного (тобто при повному зосередженні уваги на означувальній одиниці). ЕФ нерозривно пов'язана з комунікативною функцією, виступає формою словесного мистецтва, втіленням художнього домислу, перетвореного у творінні художника. Ключовими при визначенні суті ЕФ в лінгвістиці виступають такі елементи метамови, як поетична функція, естетична мова, матеріал мовної будови, своєрідне ускладнення комунікативної

функції, творчий знак, індивідуальний знак, певний знак індивідуальної творчості, коефіцієнт художньої мови, “семантичні обертони”, додаткові смисли, відтінкові функції, репрезанти, асоціативне розгортання думки, засіб художнього мислення, як образне відтворення дійсності, форма словесного мистецтва. Часом поетичну функцію називають естетичною, метасемантичною, художньою, функцією впливу (Ахманова, 1982; Пешковский, 1990; Потебня, 1991; Тынянов, 1965; Якубинский, 1991; Якобсон, 1975).

До експресивної функції наближається МТФ, яка, подібно до інших функцій, обумовлена типом мислення комунікантів. На відміну від естетичної функції, МТФ реалізується у різних за тональністю текстах, серйозних та несерйозних, при вирішенні утилітарних і неутилітарних завдань.

Для ідентифікації природи кожної із функцій очевидним є звернення до визначень МТФ і ЕФ у лінгвістичній літературі. Але не слід шукати визначення мовотворчої функції в лексикографічних джерелах. Терміни “лінгвокреативне мислення” і “мовотворча функція” появились в працях (Серебренніков, 1983:43). Співставлення функцій МТФ і ЕФ мають більше характер пошуку спільних і відмінних властивостей, ідентифікації суті, сутності кожної з них, за допомогою екстраполяції рис ЕФ на МТФ. До цього як і естетична функція, МТФ реалізує себе більш –менш самостійно по відношенню до мовної норми, у грі словом, формою і конструкціями. Для МТФ поетична, експресивна функції виступають фоном, субстратом. МТФ відноситься до них, як загальне до окремого, реалізує гіперогіпонімічними відношення.

Сутність ЛКФ розкривається у нерозривних зв’язках перш за все з комунікативною функцією. ЕФ проявляється у її співвіднесеності з мовотворчою функцією, у матеріалізації індивідуального мислення (образного і необразного) шляхом адаптивного і творчого використання мовних засобів у конкретних ситуаціях. ЕФ спрямована на художнє задоволення, захоплення мовною формою. МТФ спрямована на вербалізацію нової думки традиційними і нетрадиційними мовними елементами. Дієвість МТФ є прозорою в конситуаціях при обігруванні мовних засобів. Пор. обігрування традиційного досвіду в гумористичному дискурсі (Див. Табл. 3).

Таблиця 3

Duty – a thing that one ought to do or must do [ALD, p.380].	Duty is what one expects from others [O.Wilde, T:53].
Bank – a place where money is kept and paid out, and where money may be borrowed [ALD, p.69].	A bank is a place they give you an umbrella in fair weather and ask for it back when it begins to rain [R.Frost, T., 27].
Fashion – do what others are doing; wear the	Fashion is what one wears oneself. What is

kind of clothes, etc. what others wear [ALD, p.].	unfashionable is what other people wear [O.Wilde, 1:96].
Experience – knowledge or skill gained by doing or seeing things [ALD, p.425].	Experience is the name all men give to their mistakes [O.Wilde, 1:94].

Призначення МТФ – це породження нової думки, яка підпорядковує собі мову, омовлює її ментальні знахідки. МТФ не зменшує дієвість комунікативної або другої мовної функції, а навпаки додає їм сили, збагачує їх новою інформацією, шармом. МТФ є результатом матеріалізації авторського мислетворення як реактивної ментальної інновації. І саме тут відбувається формування нової думки, досвіду, відмінного від наявного. МТФ обумовлена типом мислення, дискурсом, хистом адресата.

Пр.: 1. My thesis, briefly, is that elementary education / in all schools/ should be elementary in the best sense [G.Sampson, 1926:4].

2. There is a science of education, but education is not a science [G.Sampson, 1926:15].

3. We judge a register according to its effectiveness as communication and its ability to a particular situation. Thus we no longer think, as did people formerly, of one “correct English”; but of many correct Englishes we think of “appropriateness” rather than ‘correctness’ [A.Wilkinson, 1971:52].

4. The advertiser uses a verb as a noun because he feels this gives more impact than a noun like “necessity”. For you this is a must [A.Wilkinson, 1970:140].

5. A friend in need is a friend indeed [ФСМ, 418]. → A friend who is not in need is a friend indeed [R.Wolkmoir, 1994:53].

6. Rome was not built in a day [АРФС, 889]. → Rome was built at night [P.L., p.117].

Граючись думками (приклади 1-6), автори звертаються до слів *elementary*, *education* – маркерів МТФ, до нетрадиційних форм *Englishes*, *a must*. У наукових текстах МТФ реалізує мовні елементи для омовлення думок серйозної тональності. У текстах художнього жанру (5,6) МТФ грає словом і думкою з метою реалізації гумористичного ефекту. Лінгвістичні здобутки адресанта використовуються для передачі як логічних, так і алогічних міркувань, висновків і узагальнень. МТФ у науковому дискурсі відрізняється ригористичним підходом до мовних елементів і конструкцій. Інформація повинна бути не тільки точною, але й логічно структурованою, доказовою, мотивованою у своєму омовленні досвіду і знань.

Пр.: Language is behavior. This phrase is often used to stress that it is as essential a part of man’s activity as walking and eating [A.Wilkinson, 1970:142].

МТФ у цій інновації разом з комунікативною і пізнавальною функціями служить засобом оформлення цікавого думкомовлення. В символах математичної логіки інтеграцію МТФ з іншими функціями можна позначити таким чином (ПФ- пізнавальна функція, КФ – комунікативна функція, ЕФ – естетична функція, ЕмФ – емотивна функція):

1. МТФ < КФ “включає”;
2. МТФ Π ПФ “має відношення до”
3. МТФ \leftrightarrow ПФ “сполучені”;
4. МТФ \neq ЕФ (ЕмФ) “нерівнозначна”;
5. МТФ > ЕФ, ЕмФ „наближається до”.

Корпус спільних і відмінних особливостей МТФ з іншими функціями може бути уточнений і експлікований за умов їх дослідження в конкретних дискурсах. „Розміщення” МТФ в авторські гумористичні вислови та неавторські жарти є досить благодіючим для розуміння механізму МТФ, уточнення її співвіднесеності з іншими функціями.

1.3. Обумовленість мовотворчої функції характером тексту

Серед текстів малого жанру особливе місце посідають максими, висловлювання, в яких реципієнту стисло подається специфічне бачення навколишнього світу.

Give man a chance and he will do everything to destroy himself and laugh at his own imbecility [B.Show, VI:138].

The worst man hesitates when choosing a mother for his children. And hesitating, he is lost [G.Mencken, A.H.:94].

Religion seems to have an infant with age, and requires miracles to nurse it, as it had in its infancy [J.Swift, 111:45].

Авторські гумористичні вирази (АГВ) – це короткі гумористичні коментування людей. АГВ відрізняються антисемантиєю, що наближає їх до епіграм, лимериків, загадок, приказок та інших нетипових текстів. За АГВ стоїть значно більший обсяг інформації ніж той, що реалізується в поверхневій структурі висловлювання. Їх смисл породжується змістом компонентів висловлювання і прагматичною настановою автора. АГВ відноситься до художніх текстів малого жанру, що знаходить відображення в їх експресивності та емоційності. АГВ актуалізують компресовану змістовно-концептуальну інформацію. У них відсутня фабульність і назва заголовку. Їм не притаманний хронотоп. Сила АГВ полягає в їх лаконізмі, вони стиснуті, як пружина (Пропп, 1976:26). Саме в цих текстах МТФ подає нове, невідоме, що препарується шляхом несерйозного, гумористичного осмислення референта.

АГВ є комунікативними одиницями вищого гатунку. Їм притаманні основні категорії тексту: інформативність, когерентність, модальність, жанрово-стилістична представленість. МТФ охоплює широке коло денотатів, думкомовлень матеріального та ідеального характеру. АГВ у вищій мірі антропоцентричні (Колшанский, 1987: 38-39).

АГВ за своїм характером належать до **НЕТИПОВИХ ТЕКСТІВ**. Розкриття суті цього терміну має велике значення для ідентифікації статусу АГВ серед інших текстів малого жанру, їх характеру реалізації. Серед текстів, комунікативних одиниць вищого гатунку, виокремлюються типові й нетипові тексти, тексти-артефакти і мента-тексти. Різні й багатогранні тексти позначаються просторовою характеристикою, в яких факти спостерігаються і коментуються (Дейк, 1979:331) з точки зору автора, спостерігача або розповідача. Дивною рисою володіє адресат, який проривається через чужий простір, будує в ньому своє висловлювання (Бахтин, 1975:95). Бажання реалізувати прагматичні інтенції примушує адресанта бути особливо уважним з метою матеріалізації своїх думок.

Автор текстів примушує слухача/ читача до розумових операцій, створює базу для перлокутивного акту, розкриває певні секрети екстралінгвального характеру. Локутивний/ ілокутивний акти допомагають адресату розпізнати референт і розгадати повідомлення. Важливу роль при побудові текстів грає адекватне співвідношення теми і реми, пресупозиції і фокусу (Дейк, 1978: 305). Навмисне порушення співвідношень цих категорій, деякі послаблення останніх дещо впливає на осмислення текстів, актуалізацію МТФ.

Текст позначений структурною, композиційною, семантичною, функціональною єдністю. Основними категоріями тексту є категорія інформативності, зв'язності, повторюваності. Текст – острівцець організованості, упорядкована форма комунікації.

Наявність основних категорій тексту свідчить про дієвість термінів „стандартний” і „типовий”. Відсутність деяких із базових категорій обумовлює віднесеність текстів до нетипових, або „нестандартних”.

До типових текстів відносяться тексти завершені, дискретні, повні, інформативні, образні й необразні, серйозної тональності, структурно-змістовної репрезентації та прагматико-комунікативної спрямованості.

Кожній групі текстів притаманні правила і норми продукування. Так, для художнього тексту показовою є реалізація естетичної функції, для наукового тексту – пізнавальної. Інформативність – прерогатива обох текстів (художнього і наукового призначення). І ті, й другі тексти реалізують фактичну і концептуальну інформацію. Концептуальна інформація притаманна художнім текстам, до яких традиційно належать і АГВ.

Тексти вивчаються у руслі гносеологічних, конструктивних, комунікативних, функціональних аспектів. Різноманітність текстів проявляється у наявності текстів великих і малих форм, інформативних та неінформативних, емоційних і неемоційних, усних і письмових, вербальних і невербальних. Текст, як елемент еволюції культури, виступає важливим інгредієнтом конвенціональних канонів і традицій. Як об'єкт культури, текст корелює з грою – за змістом, з ритуалом - за формою.

В текстах репрезентуються реальні та ірреальні події, зберігаються традиції минулого, нові моделі світу подаються у вигадках та фантазіях.

Змістові опозиції дане::нове, відоме::невідоме, важливе::неважливе, тривіальне::нетривіальне, серйозне::несерйозне по-різному матеріалізуються в текстах. Типові тексти, на відміну від нетипових, характеризуються наявністю змістовно-логічної зв'язності, ригористичною формою та структурно-композиційною даністю. В деяких нетипових текстах не реалізуються такі категорії як заголовок, сюжет, зачин, кінцівка. Тексти з незазначеними заголовками (наприклад, прислів'я, загадки, висловлювання) розташовуються в антологіях за тематичним принципом.

Будь-які аномалії сприймаються на фоні певної норми. Нормою художнього тексту (ХТ) є наявність фабули, образної системи і композиції. Ідейно-образна система ХТ реалізується в його змісті, якому підпорядкований план виразу, композиція та мова. Релевантним для нетипових текстів є дисгармонія між формою та змістом, наявність інформативних лакун (пор. скоромовки, дитячі лічилки, примовки).

Категорія змісту представлена в авторських гумористичних висловлюваннях (АГВ) референтом, об'єктом думки; сюжет, фабула не є тут релевантними. Ідея автора висловлювання реалізується з метою створення гумористичного ефекту. За композицією АГВ, складається з блоків теми і реми. В зоні реми МТФ обриває зв'язок з темою, закінчує комунікативний зв'язок з адресатом, спонукає останнього до ментальних операцій.

АГВ тяжіють до нестандартних текстів у зв'язку з відсутністю в них заголовка, певних форм архітекtonіки, структурною та семантичною девіаціями від вихідних текстів. Частини креативного переділу представлені простими і складними / паралельними і кумулятивними / структурами, що омовлюють авторські несерйозні, алогічні роздуми про суб'єктивне бачення світу. Невеликі за розміром, компресовані АГВ утворюють особливу групу текстів, текстів малого жанру. Доменом цього жанру є художні твори. Род і жанр, топіки та носії мови об'єктивують побудову тексту (пор. Щоденник, притчі, пробачення, прислів'я).

Згідно Кожину А.А., під жанром тут виділено в рамках того, або іншого функціонального стилю вид мовного твору, що характеризується єдністю конструктивного принципу, своєрідністю композиційної організації матеріалу та стилістичних структур, що використовуються (Кожин, 1982:156). До текстів малого жанру відносяться афоризми, парадокси, байки, неоднозначність семантики яких обумовлюється фактором стильової приналежності (Тураева, 1986:15). В АГВ послідовність речень, що „зв’язані” загальним задумом автора „ (Николаева, 1978:6), цілісність тексту передбачає не тільки лінійно-представлений зв’язок частин, але й внутрішню їх упорядкованість, координовану співвіднесеність / когерентність. У нетипових текстах спостерігається певний розрив між когерентністю та когезією. Тематична єдність нетипових текстів (в нашому випадку - АГВ) забезпечується лексичним повтором та іншими типами когезії, в той час як когерентність є тільки ілюзорною реальністю із-зі розриву між даним і новим, інтродукцією та фокусом.

Принципи кооперації за Грайсом (Грайс, 1985:217-237) лише частково спрацьовують в АГВ. Діючими в АГВ є принципи інформативності та релевантності, в той час як максими правди й якості носять умовний характер. Порушення постулатів Грайса обумовлено комунікативно-прагматичними інтенціями автора та, відповідно, засобами їх вербалізації.

Ознаки текстовності АГВ проявляються в тому, що вони прагматично спрямовані на те, щоб розвеселити, створити гумористичний ефект, викликати у адресата стан релаксації . В АГВ закладена авторська оцінка й світ уявляється не таким, яким він є, а таким, яким його уявляє автор. АГВ – типовий локус реалізації МТФ.

В нестандартних текстах малого жанру (приказки, загадки, тощо) відсутні сильні позиції : початок, заголовок, кінцівка, епіграф, епілог, сюжетна лінія. Функцію маркерів МТФ виконують слова, які становлять основу до осмислення тексту. Часові й просторові параметри АГВ носять характер хронотопа, стягнення. Абсолютний антропоцентризм реалізується у взаємодії автора і читача (глядача) через омовлення –роздумів , нестандартного бачення референтів.

When a man teaches something he does not know to somebody else who has no aptitude for it, and gives him a certificate of proficiency, the latter has completed the education of a gentleman [B.Shaw, V:253].

Енігматика думкомовлення, його дистантність до реального світу викликають появу нових текстів-парадоксів, нових конструкцій, заповнених внутрішніми контрастами, конструкціями, що не обжиті в колективі. В парадоксах, на протипагу реальним поняттям, „дружба” виникає між тими, хто може бути лише противниками. У

парадоксах поняття, що виключають одне одного, об'єднуються на противагу їх несумісності, в чому і проявляється МТФ.

You will never write a good book until you have written some bad ones [B.Shaw, V1:140].

Very few men, properly speaking, live at present, but are providing to live another time [J.Swift, 111:48].

The only way to get rid of temptation is to yield it [O.Wilde, V:99].

The only thing to do with good advice is to pass it on [O.Wilde, 1:99].

A dentist at work in his vocation always looks down in the mouth [G.Prentice, F.:41].

Розділ II

Реалізація мовотворчої функції в авторських гумористичних висловлюваннях (АГВ)

2.1. Гумористичні тексти як типовий локус реалізації мовотворчої функції

В сучасній лінгвістиці значна увага фокусується на дослідженні аспектів комунікації: вивчаються не тільки письмові тексти, але й усна розмовна мова, не тільки вербальні, але й невербальні форми комунікації, не тільки серйозне, але й так зване несерйозні висловлювання.

Намітилась тенденція до вивчення мовотворчої функції (МТФ), її реалізації у різних дискурсах. відповідними засобами. Аналіз МТФ являє собою евристичний інтерес для розкриття як її механізму, так і для перспекцій типологічних досліджень. Уявляється, що авторські гумористичні висловлювання (АГВ) і неавторські жарти (НЖ) - це типовий локус реалізації МТФ. Аналіз МТФ у згаданих текстах препарує осмислення гумористичної ситуації, розпізнання природи гумору, його варіативного представлення та категоризації.

Енігматична сутність гумору викликає інтерес різних вчених, а серед них - психологи (М.Минский, 1988, З.Фрейд, 1991) та філологи (М.М.Бахтин, 1975, Д.С.Лихачев, 1984, П.Пави, 1991, В.Я.Пропп, 1976, С.І.Походня, 1989, Е.Ю.Тітаренко, 1992).

Гумор є складною естетико - мислительною категорією. Його алоніми представлені широким спектром метазнаків (див.табл. 4)

МЕТАЗНАКОВА ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ГУМОРУ

Таблиця 4

комічність	забав- ність	балагурство	дотепність	гостро- слів'я	сміх	іронія
веселе, забавне, невдале, чудне	забавне, веселе, вражаюче	жарти, амбівалент- ність, дворушництво	парадокс, двознач- ність, нонсенс	каламбур, гра слів, зевгма, оксиморон	незви- чайне сприй- няття, добро- зичли- вість	денонси- ація, висміюва ння

Гумор асоціює з комічним (Пави, 1991: 153). Комічне з'являється в ситуаціях, сприймається як веселе, дотепне або безглузде. Комічне базується на протиріччі між формою та змістом, іноді воно проявляється в грі словом, в жарті, пов'язане з емоційним, привабливим (Пави, 1991: 150-153).

Комічний феномен, за твердженням З.Фрейда, включає пародію, іронію, сатиру і гумор, принижує гідність людини, виявляє слабкість, залежність інтелектуальних здібностей від потреб тілесних.

Категорія комічного реалізується в текстах балагурства, творах „сміхової” культури. Проблема комічного переймається літературознавство (Походня, 1989:3), естетика (Дземидок, 1974:7), філософія (Кант, 1993:52) та психологія (Фрейд, 1991:209). Гумор співвідноситься з дотепністю, якому належить особлива роль в системі творчих здібностей людини. Перша формальна класифікація прийомів дотепності належить Цицерону (Лук, 1988:83). За Цицероном, дотепність реалізується в словесних формах двозначності, каламбурах, незвичайних трактуваннях власних імен, в прислів'ях, алегоріях, метафорах.

З.Фрейд пояснював механізм гострослів'я смішним словотворенням типу „**ФАМІЛІАРНО**” (1), використанням одного й того ж матеріалу з незначною модифікацією (2), а також двозначністю (3) (Фрейд, 1991:209). До каламбурів (тобто до використання того самого матеріалу з незначною модифікацією) наближаються парадокси – судження, в яких присудок заперечує підмет або означення. Пор. алогічність судження: *Усі розумники – дурні, лише дурні – розумники*. В парадоксах можуть бути зашифровані особливо тонкі думки, на перший погляд – не конвенціональні, алогічні (пор. парадокси О.Уайльда). Дотепність, на думку З.Фрейда, використовується з метою обійти

„ментальних цензорів”, не дозволити їм розпізнати схованого за поверхневою структурою смислу.

Жарт та сміх – антропологічні явища, це схильність людини відповідно сприймати незвичні і смішні аспекти фізичної і соціальної реальності. Жарт і сміх доповнюють одне одного. Сміх, за визначенням Канта, „афект в результаті внезапного преобразования напряженого ожидания, не находящего разрешения” (Кант, 1993:190).

Гумор асоціює з балагурством – одним із національних форм сміху, в якому значна частка належить „лінгвістичній” стороні (Лихачев, 1984:21). Балагурство називають нульовою інформацією. Гра зі словом тут доходить до абсурду, до семантичного спустошення. Є форма, звучить текст, але не має смислу: текст позбавлений комунікативної цінності. В текстах балагурства наявне щось смішно-брутальне, принижене, перевернуте. На відміну від балагурства гострослів’ю притаманна образна, експресивна передача думки. В стихії гострослів’я шаблонізація суміщається з творчістю. Пор. рос. *Академятник, рожденица, недоСережа, недо-музыка* (Земская, 1983: 175).

Балагурство руйнує значення слів, псує їх зовнішню форму, подає невірну етимологію, пов’язує (з огляду на риму) подібні за звучанням слова. В лінгвістиці комічне і смішне об’єдналось терміном „комізм” (Пропп, 1976:8). Балагурству притаманні оксиморонні метатези, каламбури, що створюють ірреальні антисвіти. Синтаксичний і смисловий паралелізм служить руйнуванню реальності, розділенню на двійників, створенню сміхової „тіні” реальності.

Особливу увагу вчених привертають проблеми співвідношення сатири, іронії та гумору – їх сутність, соціальна значимість та механізм взаємодії. Сатира та іронія відрізняються емоційним характером незадоволення. Сатира виражає модальність у відкритій формі, іронія – в скритій (під модальністю розуміємо суб’єктивно-оціночне ставлення автора до змістовності мовлення, співбесідника й самого себе). Особливе місце в емоціонально-експресивній мові адресанта посідає іронія як стилістичний засіб.

За думкою С.І.Походні, „ирония как языковое явление представляет собой уникальную, единственную в своём роде возможность реализации скрытой субъективно-оценочной модальности отрицательного характера” (Походня, 1989:9).

До іронії тяжіють парадокси. В парадоксах поняття, що виключають одне одного, об’єднуються, не зважаючи на їх несумісність, а в іронії висловлюється одне, а розуміється інше.

Сатира базується на „смехе насмешливом” (Пропп, 1976:8-9). Сатира та гумор омовляються засобами конкретної мовної системи. Гумористичний смисл виникає у відповідній конситуації: в результаті корекції аспектів семантики і прагматики. Сміх

гумориста і сатирика відрізняються один від іншого. Гуморист ставиться до смішного поблажливо, добродушно, співчуваючи людям, яких зображує. „Сатирик своїм пером-бичом хлещет осмеиваемую им жизнь” (Бойчевский, 1927:8).

Гумор, „звертаючись” до запозичень з комічного та іронії, володіє своєю власною тональністю. Іронія та сатира часто створюють враження холодності та інтелектуальності. Гумор тепліше. Він шукає скриті філософські аспекти буття і дозволяє збагнути велике багатство гумориста (Пави, 1991:153). „Власна тональність” гумору з’ясовується при асоціації з категоріями комічного, забавного, балагурства, дотепності, гострослів’я, іронії, сатири та сміху.

Гумор має етнічне забарвлення, він орієнтований на традиції носіїв мови. В англійському гуморі: „серьезность англичан лишь подчеркивает остроумие их шуток” (Жермен де Сталь, 1989:210). Національна диференціація гумору була відзначена В.Я.Проппом, котрий зауважив, що французький гумор відрізняється витонченістю та дотепністю (А.Франс), німецький – важкістю (Гауптман), англійський – іноді доброзичливий, а іноді глузливий (Ч.Діккенс, Б.Шоу), російському гумору притаманні гіркота та сарказм (Пропп, 1976:21).

Гумор – результат вторинної номінації, „экспрессивного выражения тех или иных эмоций говорящего по поводу содержания сообщения” (Шведова, 1960:16). Гумор проявляється в умінні відшукати смішне в ситуації, де здавалося б немає нічого смішного (Лук, 1988:66). Гумор, за спостереженнями М.Мінського, допомагає обійти гострі моменти спілкування, „чисто логический нонсенс имеет такую же юмористическую окраску, как и двусмысленность шутки” (Минский, 1988:285). Гумор виконує соціальну функцію, фокусує увагу адресата на „збоях” мислення. „Для того, чтобы научиться планировать свою деятельность, человек должен был научиться видеть те границы, в пределах которых мышление не дает сбоев” (Минский, 1988:299).

Про поліактивність гумору свідчить його кореляція з такими компонентами, як сміх (незвичайне, смішне сприйняття), іронія (висміювання), комічне (гра словом, жарт, сміх, сатира), гротеск (образне, принадливе, бурлескне, комічне, критичне), гег (ефект жарту, трюк), сатира (моралізаторська критика, глузування), забавне (естетичне, емоційне, звернене до інтелекту, веселе, контрастне, принадливе).

Думки про суміжність комічного, гумористичного, іронічного та сатиричного заслуговують на особливу увагу. Неправомірним є при цьому обмеження „лінгвістичного” боку гумору тільки грою слів (Земская, 1981:46), бо існує багато інших засобів МТФ для реалізації гумористичного ефекту.

Поняття гумору нелегко піддається розпізнанню. З метою уточнення меж цього поняття релевантною є спроба визначити його параметри. Для цього з словника А.Хорнбі виписуються алоніми слова *humour*, потім – алоніми алонімів цього слова. Алоніми сприймаються за семантичні множники, складаються списки останніх, вираховується семантична дистанція між цими одиницями. В експерименті зареєстровані наступні ланцюжки алонімів слова *humour*:

Humour	- the capacity to see and appreciate <u>funny</u> and <u>amusing</u> thing; - the quality of being funny or amusing; what is <u>ridiculous</u> and <u>laughable</u> ; -the temporary state of mind of a person, a passing mood or frame of <u>mind</u> ; -/old use/ one of certain <u>liquids</u> supposed to be in the body, thought to determine a person's mental and physical quality.
Funny	-causing fun or amusement; <u>strange</u> , <u>queer</u> , <u>difficult</u> to understand.
Amusing	-to amuse /v./ to make <u>cheerful</u> and <u>happy</u> , smiles and laughter; cause the mind to be employed in a pleasant way.
Ridiculous	- worthy of ridicule, <u>absurd</u> , <u>unreasonable</u> .
Laughable	-amusing, cause laughter.
Mind	-that part of the person that thinks, feels and wants; what one thinks or feels; one's thoughts, <u>opinions</u> , wishes.
Liquid	- substance that is neither solid nor a gas.
Strange	- not previously known, seen; unusual, <u>puzzling</u> , <u>remarkable</u> , <u>unaccustomed</u> .
Queer	-strange, <u>odd</u> , open to suspicion, skill, <u>doubtful</u> , out of sorts, unwell.
Difficult	- not easy, hard to do, requiring effort, skill, <u>strange</u> force; <u>troublesome</u> , causing worry or anxiety.
Cheerful	- happy and contented; bright, pleasant, bringing happiness.
Happy	- fortunate, lucky, feeling or expressing pleasure; <u>well-suited</u> to the occasion.
Absurd	- foolish, silly, unreasonable, causing people to laugh.
Unreason	- not having reason; not sensible; <u>absurd</u> .
Opinion	- mind; what one thinks about.

Слово Humour експлікується алонімами, що співвідносяться з трьома етапами, наприклад:

1 етап: humour /7/, funny /5/, amusing /5/, ridiculous /3/,

laughable /3/, a state of mind /2/, liquid /1/.

2 етап: strange /4/, queer /5/, difficult /3/, cheerful /3/,

До слова *humour* тяжіють алоніми *amusing* = 0,5, *funny* = 0,66, *laughable* = 0,8, *liquid* = 0,75, *mind* = 0,75. Алонім *liquid* “рідина в крові” етимологічно нагадує про витoki *humour*. Інші алоніми дистантують від останньої лексеми. Див.табл. 5.

Спільним для гумору, сатири та іронії є специфічне відображення дійсності шляхом негачії та осудження референтів. Гумор при цьому - це доброзичливе, не глумливе ставлення до адресата, сугестивний вплив на нього, опосередковане відчуження та суб’єктивне тлумачення канонізованого досвіду.

2.2 Реалізація мовотворчої функції в поверхневій структурі АГВ

Спостереження над структурою тексту, над взаємовідношеннями між глибинною та поверхневою структурами, що створюють глобальну структуру тексту, є найбільш перспективним напрямком дослідження (Тураєва, 1986:8) взагалі та механізму МТФ зокрема. У зв’язку з тим, що реалізація МТФ залежить від характеру тексту та мовотворчих здібностей адресанта, правомірним є розгляд призначення МТФ в умовах конкретного тексту, в нашому випадку – АГВ. В період реалізації гумористичного ефекту, створюються веселі та забавні судження-інновації. Основним завданням МТФ є створення в АГВ, у тісній інтеграції з комунікативною та іншими функціями, механізму гумористичного ефекту (див. табл.7)

МЕХАНІЗМ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ

Таблиця 7

Денотат	Способи	Шляхи	Представленість
забавне, цікаве, веселе	вербальне, вербально- невербальне, невербальне	експліцитне, імпліцитне	словесна, пікторальна

В АГВ використовуються в основному вербальні способи омовлення гумору в контекстуальних ситуаціях.

Some men under the notion of weeding out prejudices eradicate virtue, honesty and religion [J.Swift, 111:45].

When a husband’s story is believed, he begins to suspect his wife [G.Mencken, H.A.:92].

Man weeps to think that he will die soon. Woman, that she was born long ago [G.Mencken, H.A.:94].

Whenever a woman begins to talk of anything, she is talking to, of or at a man [G.Mencken, H.A.:94].

Вербалізація гумору може відбуватись у забавних прозових (див.приклади) і віршованих творах, котрі іноді ілюструються малюнками, шаржами, замальовками (для наочної репрезентації гумористичної ситуації). Так, журнал New Yorker регулярно присвячує декілька сторінок гумору в віршах та малюнках.

The one who wants to put on airs should not attempt them on the stairs [E.Gorey, N.Y., Jan.1993:p.86].

It's possible to pick up crumbs

By pressing on them with the thumbs [E.Gorey, N.Y., Jan.1993:p.86].

It's well we cannot hear the screams

That we create in other dreams [E.Grorey, N.Y., Jan.1993:p.88].

Римовані та неримовані тексти обіймають елементи обігрування, непередбачуваного використання мовних одиниць та стилістичних прийомів.

1. Fortola beach resort spoils you with a choice of deluxe tropical accommodations, the Island's finest food and nearly a mile of secluded beach [E.Gorey, N.Y., Jan.1993:p.43].
2. Twenty years of romance make a woman look like a ruin; but twenty years of marriage make her something like a public building [O.Wilde, 1'89].
3. England is a paradise for women, and hell for horses: Italy a paradise for horses, hell for women, as the proverb goes [R.Burton, Q : 58].
4. It is a statistical fact that the wicked word is harder to reach hell than the righteous do to enter heaven [J.Billings, T.:62].
5. Marriage is the waste-paper basket of the emotions [S.Webb, Q.:267].

Стилістичні засоби, що використовуються МТФ для створення гумористичного ефекту, позначені різноманітністю Так, у наступних прикладах стилістичні вкраплення не є поодинокими раритетами, вони відзначені стилістичною атракцією (див. Табл.8)

РЕАЛІЗАЦІЯ СТИЛІСТИЧНОЇ АТРАКЦІЇ В АГВ

Таблиця 8

1	Spoils you with a choice of deluxe tropical accommodations, a mile of secluded beach	irony, oxymoron hyperbole, reversed epithet
2	Twenty years of romance... twenty years of marriage Twenty years of romance make a woman look like a ruin; but	parallel constructions, metaphors,

	twenty years of marriage make her something like a public building	similes
3	England is a paradise for women, and hell for horses: Italy a paradise for horses, hell for women	antithesis, parallel constructions, repetition
4	It is a statistical fact ...word... to reach hell than the righteous... enter heaven	emphatic phrase, simile, metaphor repetition
5	the waste-paper basket of the emotions	extended metaphor

АГВ є похідними від інших текстів і структур, в значеннях яких зафіксований попередній досвід соціуму. АГВ – це тексти-деривати, утворені шляхом перестановки й заміни топікових слів, використання вкраплень, а також семантичного зсуву від серйозного до несерйозного, від практичного до непрактичного, від узуального до нетрадиційного.

АГВ, як і похідні слова, створюються за допомогою скорочення, пролонгації та гіперсемантизації.

A profit is not without honour, save in his own country, and in his own house /Bible/ → There is no prophet in the native country /proverb/.

Here all-day-round service /advertisement/ → All-day-round service, but now /variant/.

When everyone is somebody. Then no one's anybody [H.Gilbert, Q:p.107].

I only took the regular course... the different braches of Arithmetic → Ambition, Disctraction, Uglication and Dersion [L.Carrol, Q.:63].

You see it's like a portmanteau – there are two meanings fixed up into one word [L.Carrol, Q.:64].

Матеріалом для АГВ можуть слугувати і незафіксовані в письмовій формі тексти. АГВ в такому випадку не мають паспортизованих вихідних посилань, вони самостійно обіграють існуючий соціальний та лінгвістичний досвід.

Never take advice. Do everything you were told not to do, to break away from the tyranny of the past [B.Shaw, V.:134].

Life is far too important a thing to talk seriously about [O.Wilde, 1:99].

I am too old to be interested in anybody even in myself [B.Shaw, V.:134].

Появі АГВ передував творчий початок, авторські інтенції виразити нові судження, поділитись з партнерами інтелектуальною знахідкою, вплинути на поведінку адресата – визвати у нього посмішку, допомогти зрозуміти й оцінити забавне думкомовлення.

Автори гумористичних висловлювань прогнозують кордони АГВ, окреслюють його тематичну спільність, відбирають адекватні мовні засоби для реалізації МТФ. В АГВ не відтворюються всі ланцюги авторського задуму, чому, без сумніву, зобов'язує обсяг цих текстів і висока компресія АГВ. При цьому „сміслові шпарини” АГВ проявляються в маркерах МТФ: в референтах думкомовленні, в топікових словах, в повторах, в авторських коментарях й структурно-композиційній представленості цих текстів. В АГВ частіш за все обігрується один референт.

Accuracy only means discovering the relation of your will to facts to save trouble [B.Shaw, V.:134].

To love oneself is the beginning of a life-long romance [O.Wilde, 1:94].

МТФ може бути використана й двома референтами в ході кросс-референції для створення нетрадиційного бачення об'єктів думкомовлення:

No woman is a genius. Women are decorative sex. They represent the triumph of matter over mind, just as men represent the triumph of mind over morals [O.Wilde, V:134].

В кросс-референцію МТФ залучає й опозиційні пари, котрі слугують фоном нового бачення референтів:

All men are proud of their own children. Some men carry egoism so far that they are even proud of their own wives [G.Mencken, H.A.:p.96].

When a man wants to murder a tiger, he calls it sport; when the tiger wants to murder him he calls it ferocity. The distinction between Crime and Justice is no greater [B.Shaw, V:255].

АГВ з трьома референтами складає лише 40% масиву текстів. АГВ з чотирма референтами зустрічається рідко (2,3%).

People are fond of blaming valets because no man is a hero to his valet. But it is equally true that no man is a valet to his hero [B.Shaw, V1:141].

Elephants are smaller than life, but a flea is always larger [J.Swift, 111:49].

Gossip is charming. History is merely gossip. The scandal is gossip made tedious of morality [O.Wilde, 1:95].

У масиві розглянутих АГВ спостерігається чітка тенденція МТФ до експлікації одного або двох референтів.

а) в абсолютних числах

567 - 1 реф.

366 - 2 реф.

44 - 3 реф.

26 - 4 реф.

б) в частинах

56% -1 реф.

37% - 2 реф.

4% - 3 реф.

2,3% - 4 реф.

Автори досліджуваних висловлювань приділяють належну увагу фактору топіка. Відсутність фабули в АГВ об'єктивує використання тут метазнака *топiк* замість *тема*. При створенні гумористичного ефекту адресант творчо підходить до вибору референта, використовуючи при цьому власний соціальний та лінгвістичний досвід. На відміну від типових текстів, у АГВ відсутні не тільки категорія хронотопа, але й категорія заголовка, що все ж таки не свідчить про відсутність тематичної орієнтації тексту. Відсутність заголовка (зовнішнього компресованого тексту по відношенню до власне тексту) носить вельми ілюзорний характер, так як функцію заголовку в умовах АГВ виконують топікові одиниці:

The only way to get rid of temptation is to yield to it [O.Wilde, V:99].

If a great man could make us understand him, we should hang him [B.Shaw, V:258].

Тематичне розпізнання АГВ в основному здійснюється в початкових блоках, у наступних блоках вербалізується забавне авторське осмислення референта. З попередньою інформацією корелюють модифікатори-антицеденти породжуваного думкомовлення. Згадані модифікатори ініціюють розгортання висловлювань, вони є стартом МТФ у поверхневій структурі АГВ. Перше використання слів в номінативному ланцюжку підказує мовний досвід адресанта. Наступне здійснюється згідно з мовотворчим хистом останнього. Модифікатор отримує роз'яснення в маркерах МТФ, вибір яких залежить від характеру референта, його статусу в соціумі, а також від інтенцій та здібностей автора. Топікові слова в АГВ орієнтовані на одну тему.

He gave her a look you could have poured on waffle [L.Rardner, F.:6].

I lost a good secretary and found a louse cook [F.Laguardia, F.:7].

The way to fight a woman is with your hat. Grab it and run [G.Barrymore, F.:6].

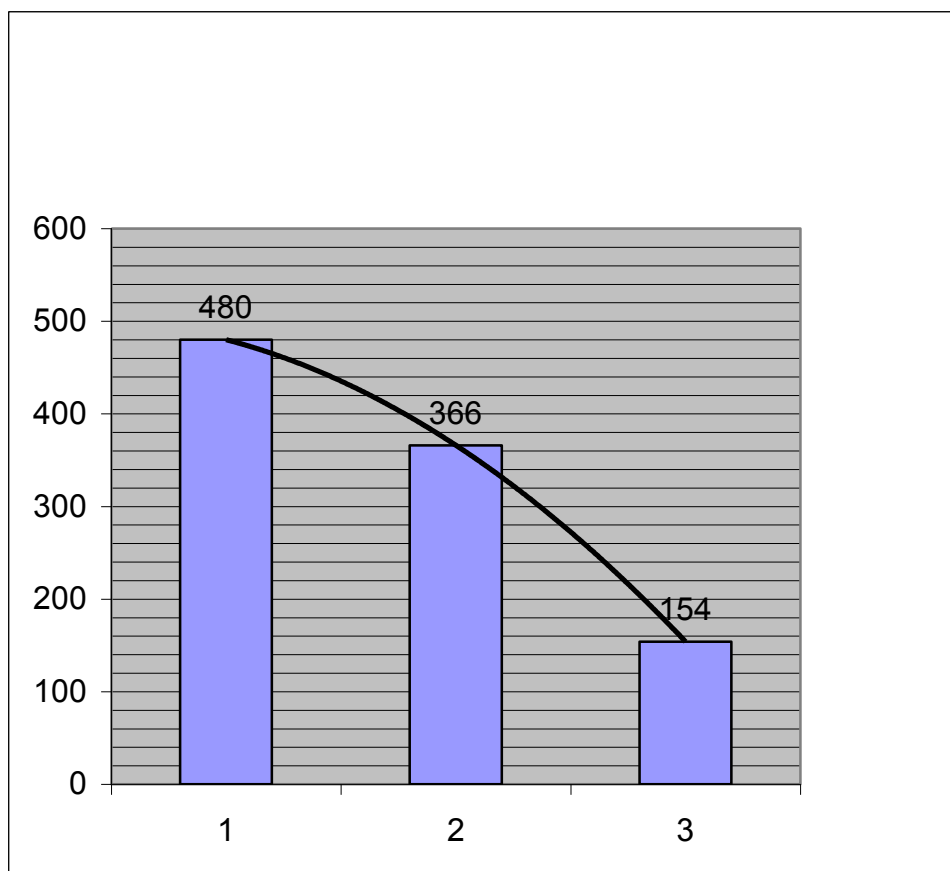
A celebrity is one who is known to many persons he is glad he doesn't know [G.Mencken, F.:12].

Монотопія останнього висловлювання позначена маркерами ланцюжка *a celebrity-one-who-he-he*. Слово *celebrity* виступає антецендентом, що має притаманне йому значення. За допомогою номінативного ланцюжка МТФ актуалізує тема-рематичну послідовність. Інформаційні центри використовуються МТФ для співвіднесеності авторських стратегій з фокусом і диктумом. Зона теми співвіднесена з фокусом. Зона реми – з диктумом, із суб'єктивним баченням референта. Пресуппозиція як судження про референта передбачає наявність в реченні інтродукта, що вводиться з метою розгортання нової інформації. Пресуппозиція в умовах жартівливих висловлювань є актом семантичної референції, слугує основою для виникнення індикаторів нового бачення картин світу.

Топіково „зарядженими” в АГВ виступають слова, словосполучення та речення (див. Табл.9)

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ТОПІКОВИХ ОДИНИЦЬ В АГВ

Таблиця 9

1- слова

2- словосполучення

3- речення

Love is the delightful interval between meeting a beautiful girl and discovering that she looks like a haddock [G.Barrymore, F.:4].

When a man acts he is a puppet. When he describes he is a poet [O.Wilde, 1:91].

A woman's fondest wish is to be weighed and found wanting [W.Winchell, F.:10].

Таким чином, з самого початку МТФ проявляє себе при позначенні топіку АГВ, його омовленні та репрезентації. Топік в АГВ може позначатись надмірно за допомогою повторюваних в тексті мовних елементів.

1. The world of the happy is quite another than the world of the unhappy [L.Wittgenstein, Q.:273].

2. A fool at forty is a fool indeed [J.Florio, Q.:280].

3. Rose is a rose is a rose is a rose [G.Stein, Q.:245].

4. When an Englishman is sentimental he behaves very much as an Irishman does when he is drunk [B.Shaw, V1:136].

Повтор інтегрує вираз /world-world, happy-unhappy, fool-fool, rose-rose/, вказує на топіки АГВ (1,2,3,4), вживається в комплексі з іншими засобами МТФ. Пор. В прикладі 4 номінативні ланцюжки Englishman – he₍₁₎, an Irishman – he₍₂₎ включаються в гру з морфемами man,man, субститутами he₍₁₎ – he₍₂₎ і паралельними конструкціями /when ...when/.

Топікові слова є поліфункціональними, вони виконують декілька функцій.

In America there are two classes of travel – first class and with children [R.Benchley, F.:11].

У цьому прикладі слово *classes* виконує водночас топікову, текстоутворюючу та мовотворчу функції: воно вказує на предмет думки, виступає маркером МТФ, зв'язує текст в одно ціле:

Two classes → first class → class /with children.

Топікові слова виконують також сигнальну функцію, вони „настроюють „ адресата на тему, готують його до „приголомшливого” забавного думкомовлення.

Diamonds are girl's best friends [A.Loos, F.:14].

A richman is nothing but a poor man with money [W.Fields, F.:15].

I never knew a girl who was ruined by a book [J.Walker, F.:16].

Обмежений обсяг тексту, компресовані роздуми, цілеспрямованість висловлювання обумовлюють монотопію АГВ. Текстам малого жанру не притаманна політопічність. Введення декількох топіків в одному висловлюванні породжувало б значні ускладнення для осмислення авторського задуму. Прологнація АГВ породжує збільшення повторів, слугує засобом когезії, об'єднання тексту навколо спільного топіку.

What is the difference between literature and journalism? Journalism is unreadable, and literature is not read. That is all [O.Wilde, 1:92].

Fashion is what one wears oneself. What is unfashionable is what other people wear [O.Wilde, 1:92].

Морфемний повтор *fashion* (в останньому АГВ) використовується в одному ряді з простим дистантним повтором *what, wear*, а також з паралельними конструкціями (*what one wears – what other people wear*). Повтори допомагають МТФ виразити авторську думку, що відрізняється від загальноприйнятої.

Nothing is serious except passion. The Intellect is not a serious thing, and never has been. It is an instrument on which one plays, that is all. The only serious form of intellect I know is the British intellect and the British intellect illiterates play the drum [O.Wilde, 1:94].

В АГВ морфемні */nothing-thing/*, прості */serious-play-intellect/*, лексичні */intellect-it-instrument-which-drum; one illiterates/* повтори комплексно омовляють думку про тривіальність розуму, взагалі, й британського інтелекту, зокрема.

Широкий спектр повторів (лексичний, структурний, звичайний, перифрастичний, синонімічний, контактний, дистантний, морфемний, семантичний та ін.) свідчить про компресію АГВ, про значне навантаження й значимість кожного елемента, який створює простір для обігрування думки.

Imagination is the beginning of creation. You imagine what you desire; you will what you imagine; and at last you create what you will [O.Wilde, 1:94].

У цьому АГВ МТФ використовує морфемний повтор */imagination – imagine – imagine; creation – create/*, який посилюється лексичним */desire – will – will/* та простим повтором */you – you – you; what – what – what/*. Ланцюговий підхват */imagine – desire – will – imagine – create – will/*, ілюструє надлишкову реалізацію семи бажання.

Звичайний, простий повтор не створює ускладнень для адресата, особливо при наявності в АГВ одного референту, а також при відсутності омонімічних рядів.

The history of the woman is the history of the worst form of tyranny the world has ever known – the tyranny of the weak over the strong. It is the only tyranny that lasts [O.Wilde, 1:88].

The only charm of the past is that it is the past [O.Wilde, 1:89].

All trials are trials for one's life, just as all sentences are sentences of death [O.Wilde, V1:298].

Контактні, дистантні повтори використовуються авторами для створення парадоксів із замкнутими ланцюжками типу

A nice man is a man of nasty ideas [J.Swift, 111:47].

Дистантний та контактний повтор */learn ...experience – learn ...experience; man is man/* використовуються також для побудови тема-рематичного ланцюжка.

В умовах АГВ компоненти поверхневої структури відкриті для процесу гіперсемантизації, нарощування сем.

Most sorts of diversion in men, children and other animals are an imitation of fighting [J.Swift, 111:47].

В даному АГВ неоднорідні за характером слова перетворюються в мовленнєві синоніми */men, children :: animals/* в умовах вузького контексту – *an imitation of fighting*.

У фокусі МТФ знаходиться в основному семантична сфера „людина”. Fools must be governed according to their folly, and not to a wisdom they do not possess [B.Shaw, V1:137].

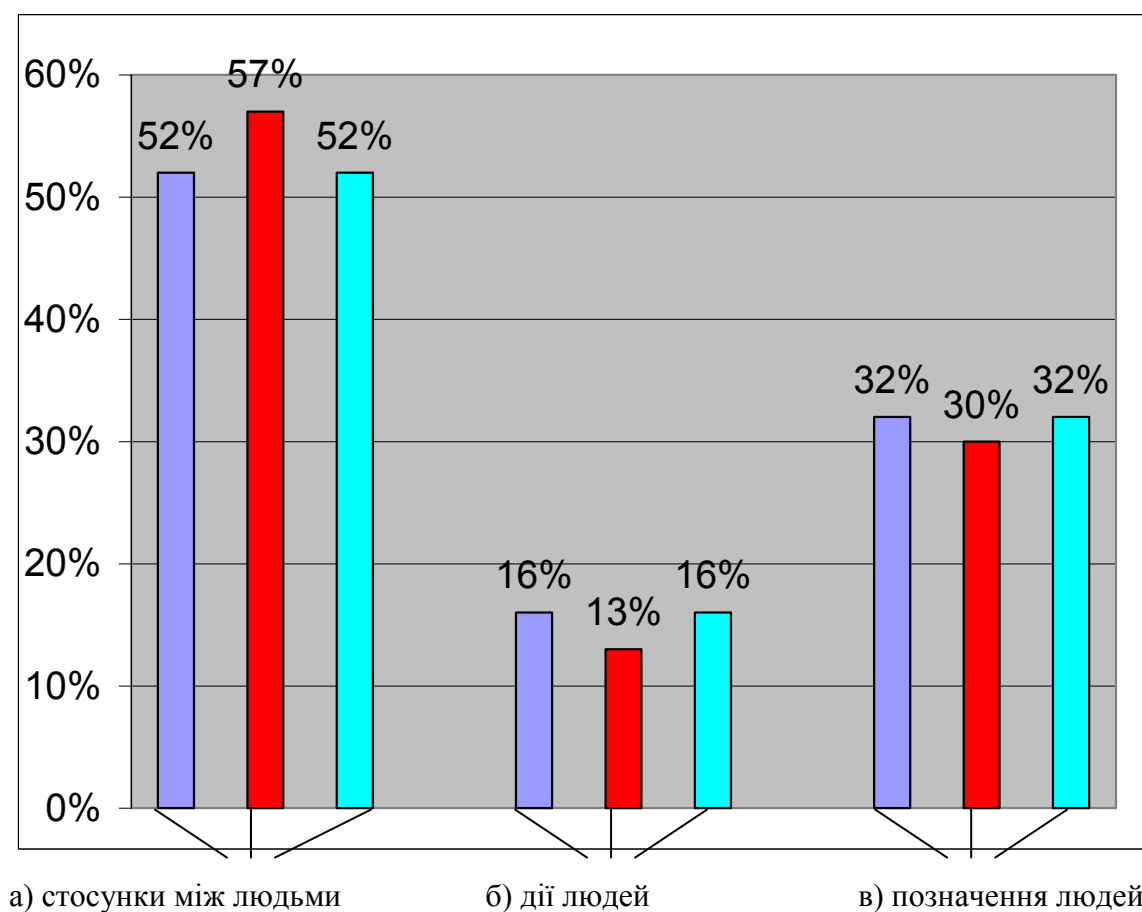
Love is a gross exaggeration of the difference between one person and every else [B.Shaw, V1:138].

A lifetime of happiness. No man alive could bear it:it would be hell on earth [B.Shaw, V1:51].

Висока антропоцентричність АГВ підтверджується тематичною представленістю референтів, серед яких особливо виділяються позначення людей /а/, їх дії /б/ та відносини /в/ (див. Табл. 10)

ТЕМАТИЧНЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕФЕРЕНТІВ В АГВ

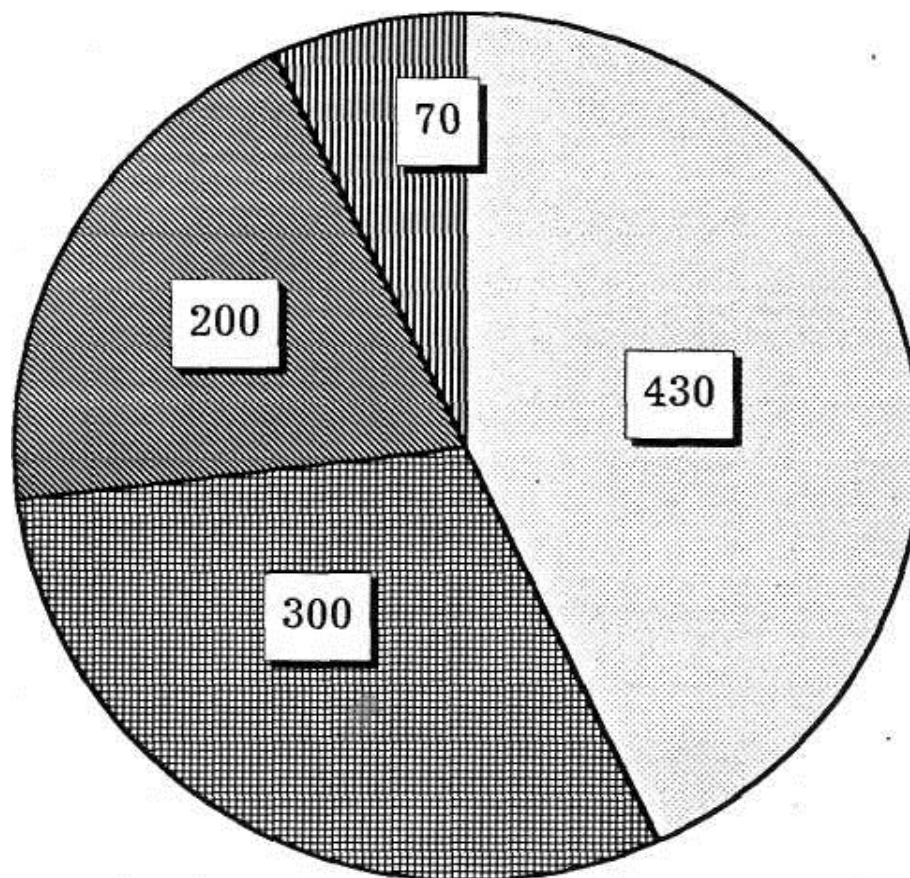
Таблиця 10

У процесі використання МТФ в умовах АГВ особливий інтерес викликають поверхневі структури різних типів дотепних розмірковувань. У масиві АГВ, в основному, реалізуються стверджувальні розмірковування, за ними йдуть негативні, питальні та імперативні висловлювання (див. Табл. 11).

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ МОВЛЕННСВИХ АКТИВ В АГВ

Таблиця 11

430 – стверджувальні

300 – негативні

200 – інтеррогативні

70 – імперативні

Дихотомія негативність-афірмативність закладена безпосередньо у природі АГВ, реалізуючих співрозмірність реального-ірреального, серйозного-несерйозного, логічного-алогічного.

It is spectator and not life, that art really mirrors [O.Wilde, V:78].

Nowadays it is only the unreadable that occurs [O.Wilde, 1:94].

Nothing is so dangerous as being quite too modern: one is apt to grow old-fashioned quite suddenly [O. Wilde, 1:99].

Поле негативності представлене одиницями морфемного й лексичного рівнів.

There's none so blind as they that won't see [J. Swift, T.22].

Bachelors know more about women than married men; if they didn't they'd married too [G.Mencken.H.A:95].

Once I make up my mind, I'm full of indecision [J. Swift, T.:30].

Conscience is a mother –in-law whose visit never ends [G. Mencken, T.:38].

We hardly find any persons of good sense save those who agree with us [La Rochefoucauld, T.:9].

Every man desires to live long, but no man would be old [J. Swift, T.:20].

To succeed in the world it is not enough to be stupid, you must be well-married [F. Voltaire, T.:15].

Jests that give pains are no jests [M. Cervantes, T.:96].

Don't knock the weather; nine-tenth of the people couldn't start a conversation if it didn't change once in a while [Kin K.Hubbard, T.:154].

Десемантизація less, least сприяє їх включенню в парадигму негативності.

I have known some men possesses of good qualities which were very serviceable to other but useless to themselves [J.Swift, 111:46].

Nothing is so firmly believed as what we least know [M.Montaigne, T.:21].

АГВ відрізняються текстовою полінегативністю. Надмірність мовних одиниць негативної семантики використовується МТФ з метою заперечення попереднього досвіду, а також для дотепного трактування прийнятих концептів.

1. In a very ugly and sensible age, the arts borrow, not from life but from each other [O.Wilde, 1:92].
2. Nothing is worth doing except what the word says is impossible [O.Wilde, 1:94].
3. If the men wits and genius would resolve never top complain in their works of critics and destructors, the next age would not know that they ever had any [J.Swift, 111:48].
4. A man may be fool and not know it – but not if he is married [G.Mencken, H.A.:96].
5. It is very romantic to be in love but there is nothing romantic about a definite proposal. Why one may be accepted [O.Wilde, 111:14].

Емфатичність ініціальної частини прикладу 5 нівелюється МТФ за допомогою слова nothing, тут спостерігається заперечення підвищеної тональності. В поле негативності МТФ можуть залучатися слова зі скритою негативною конотацією.

A little sincerity is a danger thing and a great deal of it is absolutely fatal...What people call insincerity is simply a method by which we can multiply out personalities [O.Wilde, 1:95].

До групи полінегативності належать також імперативи, за допомогою яких МТФ здійснює реверсію, обігрування стабільної думки або концепту.

Do not love your neighbour as yourself. If you are on good terms with yourself it is an impertinence; if on bad, an injury [B.Shaw, V:251].

МТФ використовує також і стилістичний прийом антитези, як взаємне заперечення міркувань.

The bride at the altar: "At last! At last!"

The bridegroom: "Too fast! Too late!" [G.Mencken, H.A.:93].

Яскрава експресія реалізується в АГВ не тільки в спонукальних, афірмативних /при констатуванні фактів/ реченнях, але також і в запитаннях.

The greatest obstacle of the emancipation of woman? – Lust [B.Shaw. V1:140].

У наступному реченні дотепність належить відповіді на запитання. В займенникових питальних реченнях може бути пропозиційна схема відповіді, яка експлікує те, про що запитують нетрадиційно, раптово та дотепно.

What is the difference between literature and journalism? Journalism is unreadable, and literature is not read that is all [O.Wilde, 1:92].

More marriages are ruined nowadays by the common sense of the husband than by anything else. How can a woman be expected to be happy with a man who insists on treating her as if she were perfectly rational being? [O.Wilde, 1:89].

Сугестивний вплив питання може вступати в конфлікт з не ригористичним, розпливчатым характером відповіді, що породжує багатоголосся в пошуках серйозного, істинного.

What is truth? In matters of religion, it is simply the opinion that has survived, in the matter of science, it is the ultimate sensation. In matters of art, it is one's last word [O.Wilde, 1:96]

Використання МТФ емоційних і питальних конструкцій робить АГВ більш емоційними й експресивними, що є яскравим показником інтеграції емоційної та експресивної функцій, їх інтеграції в процесі реалізації гумористичного ефекту.

Універсальною рисою поверхневої структури АГВ є наявність тематичних і рематичних зон, в яких МТФ специфічно реалізує своє призначення. В термінах синтаксису, згідно спостережень В.Матезіуса, „тема сообщения, как правило, выражается грамматическим подлежащим, а важнейшую часть сообщения представляет грамматическое сказуемое „ (Матезиус, 1989:20). Послідовність в англійській мові, на відміну від німецької та чеської, відзначено ригористичною схемою тема – рема. Подібна актуалізація є характерною для АГВ, що досліджуються. Темо-рема (ТР) та ремо-тематична (РТ) послідовність зон в АГВ не відрізняється від загальної тенденції англійської мови. В масиві АГВ ТР послідовність представлена в 9 разів частіше, ніж РТ. (див. Табл.12)

ТЕМО-РЕМАТИЧНА ТА РЕМО-ТЕМАТИЧНА ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ АГВ

Таблиця 12

Послідовність Блоків	Приклади	О.Уайльд	Б.Шоу	Дж.Свіфт
ТР	The books which the world calls immoral are books which show world its own shame. [O. Wilde, V:340]	360	280	260
РТ	It is so easy to convert others. It is so difficult to convert oneself. [O. Wilde, 1:94]	55 415	30 310	15 275

Переоцінка референтів здійснюється МТФ у висловлюваннях, що складаються в основному з одного або двох речень. (див. Табл.13)

СИНТАКСИЧНА ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ АГВ

Таблиця 13

Кількість речень	О.Уайльд	Б.Шоу	Дж.Свіфт
одне речення	179	210	225
два речення	148	85	40
три речення	64	10	55
чотири речення	16	8	5
п'ять речень	8	5	--
Усього	415	310	275

У процесі осмислення референтів використовуються як паралельні (а), так і кумулятивні (б) структури (див.Табл.14), ритмічна організація яких препапує поверхневе прикрашення висловлювання, розширення його семантико-синтаксичної структури.

a/ What people call vice is eternal; what they call virtue is mere fashion [B. Shaw, V1:140].

b/ The lesson intended by an author is hardly ever the lesson the world chooses to learn from his book [B.Shaw, V:11].

An idle reason lessens the weight of the good ones you have before [J. Swift, 111:46].

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ПАРАЛЕЛЬНИХ І КУМУЛЯТИВНИХ ЛАНЦЮЖКІВ В АГВ

Таблиця 14

	ТИП	О.Уайльд	Б.Шоу	Дж.Свіфт
Паралельні ланцюжки	Most people are other people. Their thoughts are some one else's opinions, their lives are mimicry, their passions are quotations. [O. Wilde, 1:96]	23	20	25
Кумулятивні ланцюжки	If you begin to sacrifice to those you love, you will end by hating those to whom you have sacrificed yourself. [B. Shaw, 11:139]	30	39	30
		53%	59%	55%

Паралельні конструкції використовуються, в основному, в парадоксах, кросс-референціях для створення посилянь дотепного, нового, образного бачення картини світу. Кумулятивні ланцюжки використовуються для роз'яснення причинно-наслідкових аспектів рематичного представлення референта. Поряд з паралельними й кумулятивними структурами в АГВ виокремлюються емфатичні структури.

Серед емфатичних структур, що використовуються в МТФ, виділяються синтаксичні одиниці типу

It is very romantic, it takes..., it is the..., nothing looks so..., nothing is serious except, it is only..., it is so easy..., it is so difficult..., nothing is worth doing except, it is a very

dangerous thing..., it is absurd to ..., duty is what..., nothing is so dangerous as..., there is no more dangerous symptom..., it is sometimes necessary... .

Наприклад:

1. It is the spectator, and not life, that art really mirrors. [O. Wilde, 1:91]
2. The only way to get rid of a temptation is to yield to it. [O.Wilde, 1:92]
3. The only difference between the saint and the sinner is that every saint has a past, and every sinner has a future. [O.Wilde, V:99]
4. Nowadays it is only the readable that occurs. [O.Wilde, 1:94]
5. It is a very dangerous thing to listen. If one listens one may be convinced, and a man who allows himself to be convinced by an argument is a thoroughly unreasonable person. [O. Wilde, 1:97]

Емфатичні конструкції реалізуються в інтродуктивній частині АГВ. Емфатичність (приклад 5) посилюється завдяки повторюванню слів (*convinced, to listen, one*), омонімічного вживання займенників (*one, one*) і кумулятивних ланцюжків з підхватом (*listen – listens – convinced – convinced*).

Пролонгований номінативний ланцюжок (*one – one – a man – who – himself – unreasonable person*) майстерно обіграє МТФ з домінантним *one*. Гра конструкціями й формами дає змогу МТФ семантизувати значення „unreasonable person”.

Ритм АГВ забезпечується МТФ шляхом посилення на номінації контрастних елементів, омовлення яких здійснюється шляхом частково або повністю збалансованих конструкцій, наприклад: *The soul is born old but grows young. That is the comedy of life. The body is born young and grows old. That is life's tragedy* [O. Wilde, 1:97].

All women become like their mothers. That is their tragedy. No man does. That its his [B.Shaw, V1:93].

Паралельні конструкції можуть зберігати як лексичні, так і синтаксичні повтори, від часткових до повних. *I never wonder to see men wicked, but I often wonder to see them not ashamed* [J.Swift, 111:48].

Благозвучність АГВ може досягатися МТФ шляхом особливого фонетичного паралелізму, наприклад, алітерації та асонансу.

Vision is the art of seeing things invisible [J. Swift. 111:47].

Таким чином, в АГВ паралелізм, у широкому розумінні цього слова, є показовим маркером МТФ. АГВ, в яких МТФ інтегрується з іншими функціями, утворює парадигму текстів, що функціонують в ролі експлікаторів і визначень референтів. Референтами в АГВ можуть бути як думки, так і слова. В цьому разі МТФ залучається до „мовної гри” (Земская, 1981:199). В текстах-експлікаторах референти отримують нову гумористичну,

нетрадиційну оцінку, що відрізняється від існуючої в соціумі. Ці тексти відзначені значно більшою пролонгованістю, ніж тексти-визначення.

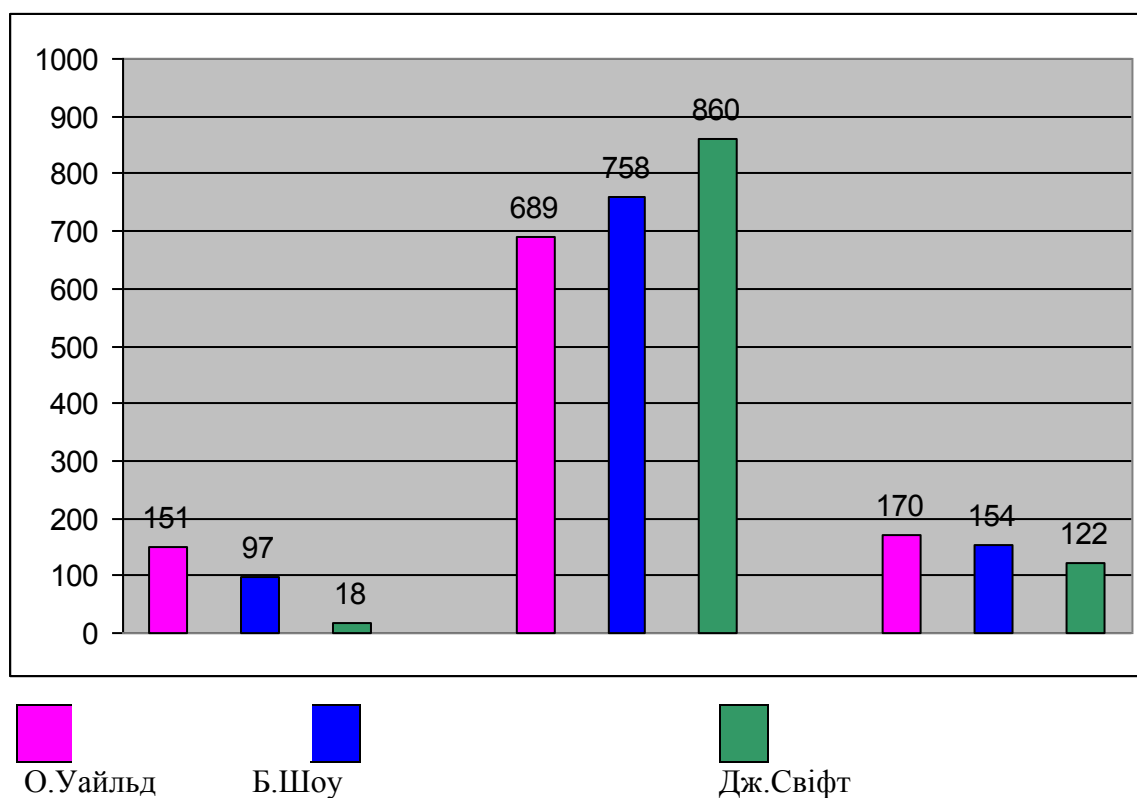
The reason why so few marriages are happy, is, because young ladies spend their time in making nests, not in making cages [J. Swift, 111:46].

Women are fascinatingly willful set. Every woman is a rebel and usually in wild revolt against herself [O. Wilde, 1:89].

Тексти-експлікатори за частотою реалізації займають перше місце, що підтверджується аналізом АГВ англійських і американських авторів (див. Табл.15,16).

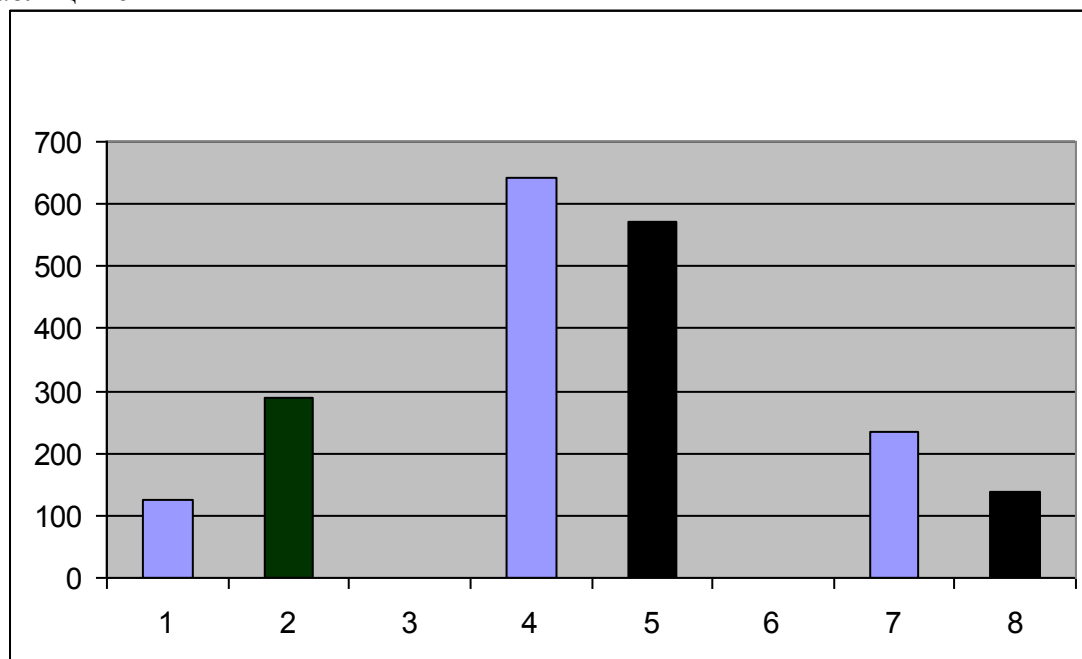
ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКИХ АГВ

Таблиця 15

ТИПОЛОГІЯ АМЕРИКАНСЬКИХ АГВ

Таблиця 16

З метою створення образного уявлення про референта в текстах-експлікаторах МТФ використовує розширені метафори типу

Definition of a good mother: one who loves her child almost as much as a little girl loves her doll [G.Mencken, H.A.:93].

Man is an embodied paradox, a bundle of contradictions [Ch. Colton, Q.:76].

Gossip is a sort of smoke that comes from the dirty tobacco-pipes of those who diffuse it : it proves nothing but the bad taste of the smoker [G. Eliot, Q.:92].

Love is a gross exaggeration of the difference between one person and everybody else [B. Shaw, V1:138].

Аналіз текстів-визначень гумористичної тональності показує, що МТФ в процесі створення парадоксів використовує, як і в інших типах АГВ, гру думкою (образною та необразною). В цих текстах вербалізуються неочікувані асоціації типу

Conscience and cowardice are really the same things. Conscience is the trade name of the firm. [O. Wilde, V:85]

Woman is at once the serpent, the apple – and the bellyache [G. Mencken, H.A.:94].

Думки-інновації в АГВ матеріалізуються шляхом сумісної гри думкою/ досвідом, з одного боку, й мовними одиницями, з іншого. Комплексна реалізація нових думок (бачень), концептів свідчить про інтенсивну дієвість МТФ в умовах АГВ. Спільним для всіх типів АГВ є введення авторської суб'єктивної оцінки (скоріш – переоцінки)

референтів. Обігрування референтів здійснюється в руслі гумористичної тональності. Вербалізовані в АГВ думки заперечують попередній соціальний / лінгвістичний досвід носіїв мови.

Мовна гра використовується МТФ як окремо, так і сумісно, з грою думкою (див. Табл.17). Загалом відбувається відхід від норм, традицій, узусу, що обумовлює появу дотепного, нового, неочікуваного, а з ними - реалізацію гумористичного ефекту.

РЕАЛІЗАЦІЯ ТИПІВ ГРИ В АГВ

Таблиця 17

1. We can't make you rich, but we guarantee to keep you well-heeled.	обігрування слів, що мають однакове звучання heel::heal
2. How can you stop a dead fish from smelling? Cut off his nose [F.Allen, F.:39].	гра значенням слова smelling
3. California is a nice place to live if – you happen to be an orange [F.Allen, F.:36].	California – жартівливе коментування топоніма
4. A very much-married man is the herb of the Universe [G.Mencken, H.A.:94].	образне вживання слова herb
5. All art is at once surface and symbol. Those who go beneath the surface do so at their peril. Those who read the symbol do so at their peril [O. Wilde, V;78].	гра словами, лексичним повтором
6. All animals are equal but some animals are more equal than others [G.Orwell, Q.:178].	гра словами, лексичним повтором

Гра словами несе замало інформативності, вона часто створює ефект каламбуру (див. Табл. 18)

РЕАЛІЗАЦІЯ ТИПІВ ГРИ В АГВ

Таблиця 18

Гра думкою та словами	Гра словами
The past is the only dead thing that smells sweet [E.Thomas, Q.:257].	Goodness, what beautiful diamonds – “Goodness had nothing to do with it, dearie” [M.West, Q.:269].
The report of my death is an exaggeration [M. Twain, Q.:261].	When it is not necessary to change, it is not necessary to change [L.Falkland, Q.:97].

Though women are angels, yet wedlock's the devil [L.Byron, Q.:58]. The more I see of men, the better I like dogs [M.Roland, Q.:196].	Orthodoxy is my doxy; heterodoxy is another man's doxy [B.Warburton, Q.:266].
---	---

Процесу перетворення конвенційної думки в нетрадиційну може допомогти навіть одне слово, що стоїть у незвичному для нього контексті в АГВ.

Popularity is the crown of laurel which the world puts upon bad art. Whatever is popular is wrong [O. Wilde, 1:92].

Слово bad є сигналом неочікуваної експлікації поняття popularity. Це слово змінює характер усього висловлювання, перетворюючи його в дотепне коментування: Whatever is popular is wrong. Таким чином традиційне розуміння популярності нівелюється в даному контексті.

Існують певні прийоми мовної гри, які в найбільш загальному виді можна представити як 1) вибір незвичних засобів вираження та 2) побудова своєрідних нестандартних одиниць за формою / значенням. Поява нестандартних елементів свідчить про адаптивність мови, про значущість протиріч між обмеженими ресурсами мови й необмеженими можливостями її використання.

In two words: im possible. You can include me out [S.Goldwyn, Q.:111].

But where are the snows of yesterday? [F.Villon, Q.:262]

They gave it me for an un-birthday present [L. Carrol, Q.:64].

Поява оказіоналізмів цього типу свідчить про великі можливості діяльності людини в мовотворчій креативності. Показовим є використання кругової дефініції (а) та хіазма, повтору суміжних синтаксичних конструкціях (б):

a) The Golden rule is that there are no Golden rule [B.Shaw, q.:238].

Rose is a rose is a rose is a rose [G.Stein, Q.:245].

б) Be wisely worldly be not worldly wise [F.Quarles, Q.:193].

A wit with dunces and a dunce with wits [A.Pope, Q.:184].

Men talk of killing time while time quietly kills them [D.Boucicault, Q.:45].

МТФ може грати морфемами, словами / висловлюваннями, наприклад:

When I am good, I'm very good, but when I'm bad, I'm better [M.West, F.:18].

Probable impossibilities are preferred to improbable possibilities [Aristotle, Q.:8].

A dentist at work in his vocation always looks down in the mouth [Prentice, F.:41].

I never worry about diets. The only carrots that interest me are number of carats in a diamond [M.West, F.:34].

Мовна гра – феномен іманентної системи мови. При перекладі мовної гри на іншу мову відшуковуються аналоги нової системи.

Пор.: рос. *И гвоздь сезона бывает ржавым;*

Смешливых ив не бывает;

Он жег сердца глаголами и другими частями «речи» [Звегинцев, 1973:173].

АГВ – це компресоване, дотепне коментування сталих поглядів і концепцій. АГВ інтегровані авторським задумом і відрізняються специфічною поверхневою структурою. Маркерами МТФ у поверхневій структурі виступають топікові слова, номінативні та синтаксичні структури, поліфункціональність яких проявляється в інтеграції МТФ з комунікативною та іншими мовними функціями. Дієвість МТФ проявляється як у тематичній, так і рематичній зоні АГВ. В тематичній зоні засобами реалізації МТФ виступає референт, що отримав в рематичній зоні неочікуване дотепне пояснення. Оригінальна думка автора вербалізується шляхом буквального й небуквального використання мовних одиниць.

Дистинктивною рисою МТФ є евристичний пошук вербальних засобів. МТФ підпорядковує собі мову, враховує її можливості. Об'єкт мислі представлений авторами висловлювань в неконвенціональній формі розмірковування. АГВ схожі на загадки: в АГВ є текст, але прихована техніка осмислення, в загадках дається техніка, але прихований текст.

2.3 Реалізація МТФ в глибинній структурі АГВ

Під глибинною структурою розуміють результат взаємодії значень мовних одиниць в тексті. Смысл тексту – явище високого рівня, який препарується інтеграцією змісту контекстуальної, ситуативної та енциклопедичної інформації (Тураева, 1986:14). В АГВ формуються нові думки, забавні і нетривіальні. Їх небуквальне значення приховано енігматичною, загадковою даністю АГВ.

Амбівалентність, двозначність висловлювань використовується авторами з метою досягнення гумористичного ефекту. Гумористична експлікація референта впливає із переоцінки фонових знань мовного колективу.

The reason that we like to think so well of others is that we are all afraid for ourselves. The basis of our optimism is sheer terror [O.Wilde, V:167].

Семантика даного авторського гумористичного висловлювання (АГВ) охоплює семи „нове”, „переосмислене”, „забавне”, „захоплююче”. Гра думкою в АГВ реалізується як традиційними безобразними (а), так і нетрадиційними засобами (б). У першому випадку неочікуваним, не передбачуваним є вербалізація понять, які неможливо

співставити, об'єднання одиниць, які неможливо об'єднати, тобто реалізація мовних засобів у новому контексті.

a) The best cure for insomnia is to get a lot of sleep [W.Fields, T.:33].

What is the answer? ... In that case, what is the question? [G.Stein, Q.:246]

Advice to person's about to marry. – "Don't!" [X. Punch, Q.:192]

Education is what survives when what has been learnt has been forgotten [B.Skinner, Q.:241].

б) Vice-president is a spare tire on the automobile of Government [J.Garner, T.:20].

What is a ship but a prison? [R.Burton, Q.:55] England is a paradise for women, and hell for horses: Italy a paradise for horses, hell for women [R.Burton, Q.:55].

Marriage is the waste-paper basket of the emotions [S.Webb, Q.:257].

У другому випадку гра думкою здійснюється за допомогою стилістичних засобів, контекстуально забарвлених одиниць. „В основе тропеических механизмов АЮИ лежит антропоцентрический принцип человек – мера вещей” (Кубрякова, 1988:17). Будь-який троп створюється за певними критеріями. Концептуальна картина світу заснована на досвіді людини, а мова готує те русло, по якому тече потужний потік творчої думки.

В текстах гумористичної орієнтації фокусується увага на різнопланових поняттях, образах, гра думок і асоціацій дозволяють передати імпліцитне.

The first Sunday I sang in the church choir, two hundred people changed their religion [F.Allen, T.:19].

California is a fine place to live in – if you happen to be an orange [F.Allen, T.:95].

Four be the things I'd been better without: Love, curiosity, freckles and doubt [D.Parker, Q.:180].

Ірреальність створення асоціацій (I sang ... people changed their religion; California ...for oranges to live in), неоднорідність перерахованих у одному списку мовних одиниць (Love, curiosity, freckles, doubt,women, crushing tax) служать надійним засобом МТФ для обігрування думкомовлення.

Для вивчення сутності МТФ в умовах АГВ гідним уваги є аналіз „переносных номинаций /метафоры, синекдохи, метонимии/, соотнесенности высказывания с участниками коммуникативного акта” (Гак, 1989: 14-15). У вторинних утвореннях, якими є АГВ, стилістичні засоби використовуються для когезії та створення інтегративних відношень. Осмислення образних засобів допомагає адресату проникнути в авторське концептуальне бачення картин світу. Сугестивність, переконливість авторських знахідок є

результатом евристичного пошуку, омовленням творчої думки. Пошук адекватних образних засобів потребує значних творчих зусиль.

Випадки метафоричного вживання мовних одиниць або „змішаної мови” (термін Уфімцевої) в умовах АГВ має характер забавного коментування референтів думкомовлення, які маркують оригінальний задум автора гумористичних висловлювань. За допомогою метафори адресанти омовляють світ не таким, який він є насправді, а таким, яким вони його самі уявляють. З цією метою автори малих текстів посилаються на ризоматичні вектори, використовують вертикальний контекст, а саме: посилення на імена, епізоди, події з міфології, аспекти культурного, історико-літературного характеру. Алюзія а АГВ виконує роль „посудини”, до якої вливається нове значення.

America is the Paradise of women. That is why, like Eve, they are so extremely anxious to get out of it [O.Wilde, 1:88].

The nineteenth-century dislike of Realism is the rage of Caliban seeing his own face in a glass [O.Wilde, V:77].

Герой п'єси В.Шекспіра „Буря” Калібан згадується в АГВ не тільки для екстраполяції, переносу читача в іншу епоху, в якій жив невільник-дикун, але також для створення образного бачення літературної течії. За допомогою метафори автор відправляє реципієнта АГВ до рефлексивної реальності, до мовного феномену двозначності. В метафорі віддзеркалюється досвід порівняння, побудови нових асоціацій. Метафора допомагає МТФ в умовах АГВ уявити світ таким, яким його бачить автор. Метафора – продуктивний засіб формування вторинних найменувань, вказує на співрозмірність універсума й суб'єктивного сприймання референтів. Метафора використовується МТФ для модифікації стереотипних уявлень про предмет думки. Порівняння референтів при цьому може здійснюватись в руслі необразної репрезентації.

A woman has to be twice as good as a man to go half as far [G.Hurst, T.:10].

Discontent is the first step in the progress of a man or nations [O.Wilde, 1:93].

За допомогою метафори МТФ може створювати асоціативні порівняння старого та нового, конкретного та абстрактного, реального та видуманого.

The nation's morals are like its teeth: the worse they are decayed, the more it hurts to touch them [B.Shaw, V1:138].

Nations are like bees: they cannot kill except at the cost of their own lives [B.Shaw, V1:138].

Ill company is like a dog, who dirties those most whom he loves best [J.Swift, 111:46].

Референт АГВ у цих прикладах експлікує МТФ на фоні розгорнутих метафор, вміщених в рематичну зону. Метафора в АГВ може уточнюватись словами, реченнями й прикладами, що пояснюють даний троп.

Man is a natural polygamist. He always has one woman leading him by the nose and another hanging on to his coat-tails [G.Mencken, A.H.:95].

The one charm of the past is that it is the past. But women never know when the curtain has fallen. They always want a sixth act, and as soon as the interest of the play is entirely over they propose to continue it [O.Wilde, V:200].

Woman is at once the serpent, the apple – and the belly-ache [G.Mencken, A.H.:94].

Розширена метафора, так само як інші тропи, реалізується в якості суб'єкта референта. Вона свідчить про тісну інтеграцію експресивної й мовотворчої функцій.

Few girls are as well shaped as a good horse [L.Morley, T.:35].

It looks as if Hollywood brides keep the bouquets and throw away the groom [G.Marx, T.:38].

МТФ використовує в АГВ перифрастичний засіб, як елемент забавного порівняння та ідентифікації референтів думки.

Recollection is the only paradise from which we cannot be turned out [P.Richter, T.:92]

Witt is the salt of conversation, not the food [W.Hazlitt, T.:96].

Hope is a good breakfast, but is a bad supper [F.Bacon, T.:88].

Every great man nowadays has his disciples and it is always Judas who writes the biography [O.Wilde, 1:96].

Взаємодія буквального і переносного значення в рамках АГВ служить основою для реалізації суб'єктивної модальності, експресивного вираження тих або інших емоцій того, хто говорить (Шведова, 1960:16). Модифікація слів реалізується за формулою $S_1 \leftrightarrow S_2 \rightarrow S_3$. Весь контекст S_1 впливає на значення окремого слова S_2 , яке в свою чергу, впливає на значення всього тексту S_1 , а потім, як результат цього впливу, породжує нове значення S_3 .

Так, якщо в нейтральний текст поміщається конотативно заряджене слово, воно, впливаючи на весь текст, перетворює його на цікаве висловлювання.

Sometimes I read a book with pleasure, and detest the author [J.Swift, 111:48].

Слово *detest* змінює характер значення всього речення, в яке воно вставлене. Буквальне, формально виражене значення та підтекстове значення вступають в складні стосунки, які реалізуються МТФ як опозиція того, що сказано, й того, що насправді має місце.

Конситуація в АГВ виступає експозицією, підготовкою для актуалізації значень, їх елементів. Ця конситуація ініціює появу оказіональних значень, що нейтралізують

вихідні, дотекстові значення. Зсув смислу використовується МТФ з метою досягнення гумористичного ефекту в АГВ.

МТФ реалізує в них гумористичний ефект у процесі „использования гипонимических номинаций, а также переносных номинаций, формирования модальности, эмоциональной и дискурсивной рамки высказывания” (Гак, 1989:14-15).

Метонімічні переноси включаються у процес деталізації, генералізації та нейтралізації. Дієвість МТФ проявляється в тому, що інтенції автора виявляються сильнішими кордонів, що накладені мовою. Омовлення деталізації, генералізації, нейтралізації, поляризації сприяє руйнуванню МТФ кордонів, накладених мовою, що сприяє реалізації основного призначення – створенню гумористичного ефекту.

The two maxims of any great man at court are, always to keep his countenance, and never to keep his word [J.Swift, 111:48].

Optimism begins in a broad grin, and Pessimism ends with blue spectacles [O.Wilde, 1:94].

Метонімічні переноси базуються на грі номінацій суміжних об'єктів, на їх кореляції.

Questions are never indiscreet, answers sometimes are [O.Wilde, 1:94].

Love of flattery, in most men, proceeds from the mean opinion they have of themselves, in women from the contrary [J.Swift, 111:47].

Метонімічні переноси представлені в АГВ в основному синекдохою, номінацією однієї людини замість групи людей та навпаки. Показовим є використання в АГВ символу замість референта, асоційованих аспектів замість самого об'єкту. Асоціації можуть бути гострослівними та дотепними.

When an Englishman is sentimental he behaves very much as an Irishman does when he is drunk [B.Shaw, V1:137]. *Youth, which is forgiven everything forgives itself nothing; age, which forgives itself everything, is forgiven nothing* [B.Shaw, V:261-262]. *Sound English common sense – the inherited stupidity of the race* [O.Wilde, V:295].

Гра думкою обов'язково передбачає наявність фонових стабільних знань / досвіду, що використовуються автором як субстрат для створення в рамках АГВ дотепного, суб'єктивного думкомовлення.

The happiness of a married man depends on the people he has not married [O.Wilde, 1:89].

Дотепність цього афоризму створюється шляхом неочікуваного авторського коментаря, варіювання референції, що використовується для створення гумористичного ефекту. Прагматичні інтенції автора в процесі омовлення складають основу МТФ. Думка

шукає свого уточнення, виходу зі створеної ситуації. Диз'юнкція референтів $A \cup B$ (за межами АГВ) трансформується в умовах висловлювання в кон'юнкцію $A \cap B$ „щастя чоловіка залежить від щастя людей, з якими він не одружився”. Алогічність АГВ реалізує МТФ у грі думкою та словом.

Nothing is so dangerous as being quite too modern: one is apt to grow old - fashioned quite suddenly [O.Wilde, 1:99].

Варіювання референтів використовуються МТФ у даному випадку для передбачуваної реверсії думки (*too modern is too dangerous because it grows old-fashioned quite suddenly*). Лексична опозиція *modern – old-fashioned* нівелюється МТФ шляхом обігрування слів, співвіднесених з контрастивними поняттями.

МТФ в умовах АГВ впливає на семантичний зсув мовних одиниць, на втрату або нарощування ними сем, а це сприяє появі мовленнєвих синонімів/ антонімів. Композиційно АГВ наближаються до типових асерцій. І ті, й другі складаються з посилок і тез. Посилка / посилки слугує/ють фактом/ фактами, доказом / доказами недистантованої авторської тези – гумористичної, тобто дотепної, веселої, розважальної. Пор.:

A₁ Wicked women bother one.

A₂ Good women bore one.

B That is the only difference between them. [O.Wilde, 1:87]

Даний вираз складається з трьох речень. Перші два (A₁, A₂) служать посилками (фактами, поясненнями) наступної за нею тезою (B). За межами тексту знаходиться не буквальна думка-висновок (за О.Уайльдом): „Усі жінки – однакові, бо вони приносять чоловікам нещастя.” Дотепні висновки цього типу будуються за принципом „зведення до абсурду”. Висновок будується на основі посилок A₁ та A₂, які препарують тезу алогічної пропозиції B. Висновок A₁, A₂ → B читається : з посилок A₁ та A₂ дозволяється зробити висновок (That is the only difference between them). АГВ стверджує, що авторський висновок – теза не відповідає традиційному баченню у соціумі. Авторське коментування матеріалізується за допомогою гри слів та конструкцій:

A ₁	B ₁	C ₁	D ₁
wicked	women	bother	one
A ₂	B ₂	C ₂	D ₂
good	women	bore	one

В АГВ, що аналізується, головні пропозиції виражаються паралельними квазизбалансованими конструкціями із загальними лексемами B₁, B₂, D₁, D₂.

Мовним антонімам A_1, A_2 (wicked, good) протиставляються мовні синоніми C_1, C_2 (bother, bore)

To bore – ‘to make a person tired by talking too much’

To bother – ‘to cause trouble to smb.’, ‘to worry smb.’

Ідентичність B_1, B_2, D_1, D_2 , близькість C_1, C_2 знаходить своє відбиття у модифікації значень A_1, A_2 , втраті ними семантичної різниці (good women:: wicked women). Різниця між фоновими знаннями носіїв мови й думкою О.Уайльда сприяє появі інноваційної думки, неочікуваному гумористичному висловлюванню.

A_1
A_2

$\neg B$ – заперечує авторську тезу B

$\neg A$ – заперечує схожість A_1 та A_2

B	\neg	B
-----	--------	-----

$\neg A$

Таким чином, гра думкою полягає в тому, що авторська думка заперечує колективну думку, а остання, в свою чергу, не узгоджується з авторською. Кількість посилок і тез в процесі обігрування думки, відповідає кількості референтів-індикаторів і альтернаторів.

All women become like their mothers. That is their tragedy. No man does. That is his [O.Wilde, 111:35].

Перше речення служить посиленням для першої тези (другого речення). Третє речення служить посиленням для другої тези (четвертого речення). Ритмічність даного АГВ досягається завдяки паралельним, квазізбалансованим реченням з номінативними ланцюжками індикатора (women –their – their) та альтернатора (man - his). Різниця посилок не створює перепонів для імпліцитного авторського коментування: в усіх людей трапляється нещастя, незалежно від їх статусу

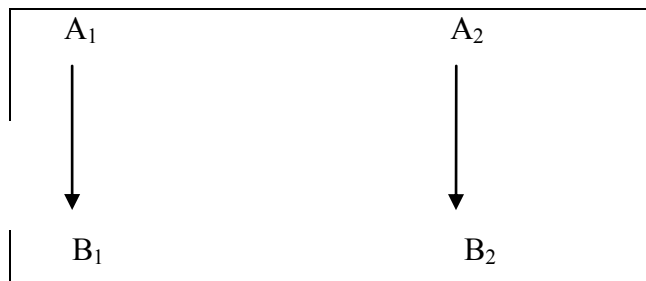
A_1	A_2
↓	↓
B_1	B_2

$A_1 \cup A_2 \rightarrow B$

Імпліцитний висновок може породжуватись шляхом співставлення пар тез та посилок, порівняння яких допомагає збагнути задум автора і сформулювати своє ставлення до нього.

Men are horribly tedious when they are good husbands, and abominably conceited, when they are not [O.Wilde, 1:90].

Відмінність посилянь не знаходить свого відбиття на характері мужчин, тобто всі неприємності мужчин обумовлені їх одруженням.

Це авторське бачення імплікується словами *tedious, abominably, conceited*.

A₁ ∪ A₂

Автора та адресата інтегрує АГВ, його інформативна даність, смисл, в якому зацікавлені партнери по комунікації. Образ автора (Лихачев, 1979, 1984; Арутюнова, 1981; Васильєв, 1986) проявляється в омовленні та індивідуальному баченні референта. Автори АГВ мислять як мовними структурами, так і структурами дійсності. АГВ – це зразки гри словом і думкою. Автор намагається бути почутим і, в кінцевому разі, сприйнятим; через це він, вибираючи мовні засоби, створює маркери для прочитання тексту, підтримуючи цим інтерес партнера до свого творіння. В АГВ всі елементи запрограмовані автором, який, володіючи пером і думкою, „одягає” свої концепти у соціальний мовний одяг, передоюючи норму у відступ, серйозне в несерйозне, звичайне в незвичайне.

Автор і адресат АГВ „змагаються” в інтелектуальній боротьбі за „освоєння” гумористичного ефекту. Дієвість зусиль залежить від соціального і лінгвістичного тезаурусу комунікантів. Прерогатива осмислення АГВ належить людям, що мають достатній інтелектуальний і мовний досвід. Загальним для АГВ є наявність коментування, яке представлено МТФ імпліцитним і експліцитним способом (див. табл. 19)

ТИПИ АВТОРСЬКИХ КОМЕНТУВАНЬ

Таблиця 19

ІМПЛІЦИТНІ КОМЕНТУВАННЯ	ЕКСПЛІЦИТНІ КОМЕНТУВАННЯ
Experience is the name all men give to their mistakes [O.Wilde, 1:94].	Men marry because they are tired. Women because they are curious. Both are disappointed [O.Wilde, V:134].
What people call vice is eternal; what they call virtue is mere fashion [B.Shaw, 111:140].	Kings are not born: they are made by universal hallucination [B.Shaw, V1:138].
Vision is the art of seeing things invisible [J.Swift]	Censure is the tax a man pays to the public for being eminent [J.Swift, 111:46].

Observation is an old man's memory [J.Swift]. Bachelors have consciences, married man wives [G.Mencken, H.A.:95].	When a woman marries again it is because she detested her first husband. When a man marries it is because he adored his first wife. Women try their luck, men risk theirs [O.Wilde, V:293].
---	---

Авторське коментування (АК) думкомовлення реалізується в АГВ по-різному.

*In the year 1930 the average American had six children and one wife. Now time
transvalues all values!* [G.Mencken, A.H.:92].

Маркерами авторської оцінки виступають тут слова із спільною морфемою
transvalues та *values* в окличному реченні. АК може носити комплексний характер,
наприклад:

*Women have simple tastes. They can get pleasure out of the conversation of children in
arms and men in love* [G.Mencken, A.H.:93].

МТФ використовує тут метафору (*get pleasure*) та паралельні конструкції (*children
in arms, men in love*). МТФ реалізує нетрадиційне бачення шляхом вербалізації особливих
асоціацій.

*Women always excel men in that sort of wisdom which comes from experience. To be a
women is in itself a terrible experience!* [G.Mencken, A.H.:95]

В цьому АГВ МТФ використовує традиційні засоби для вираження імпліцитного
висновку про те, що мудрість притаманна лише чоловікам.

В АГВ виділяються блоки власне авторського коментування (ВАК), які
функціонують як:

- 1) засіб МТФ для реалізації думки-інновації;
- 2) інтенсифікатор думки-інновації;
- 3) один з комплексних засобів МТФ.

Як блок коментування ВАК є маркером МТФ. Засобами ВАК в АГВ досягається
актуалізація забавного, веселого та смішного, що є сутністю гумористичного ефекту.

ВАК „розшатує” встановлені концепти, пропонує нові оцінки – неочікувані та
забавні для соціуму. ВАК в зоні реми є основними блоками, при опущенні яких АГВ не
актуалізуються.

Being natural is simply a pose, and the most irritating pose I know [O.Wilde, V:83].

Інтенсифікатори ВАК мають характер вкраплень, що несуть додатковий „заряд”
гумору. Вони посилюють нову, забавну думку як непрактичного висловлювання.

*Cases of chronic life love, whether sentimental or sexual, ought to be sent to the doctor, if
not to the executioner* [B.Shaw, V1:138].

The high privilege of joking in public should never be granted except to people who thoroughly know what they are jollying about – that is exceptionally serious laborious people [B.Shaw, V1:137-138].

If you put an Irishman on the spit you can always get another Irishman to baste him [B.Shaw, V1:138].

МТФ з метою досягнення гумористичного ефекту в АГВ використовує засоби впливу різних рівнів: лексичні, синтаксичні та семантичні.

I have known some men possessed of good qualities which were very serviceable to other, but useless to themselves: like a sun dial on the front of a house, to inform the neighbours and passengers, but not the owner within [J.Swift, 111:46].

ВАК в цьому висловлюванні омовлюється шляхом поширеної метафори (*like a sun dial*), переліком (*inform the neighbors and passengers*) та протиставлення сполучнику *but*.

Суб'єктивне бачення референтів в АГВ інтенсифікується МТФ шляхом вкраплень типу *always, for one thing, for another thing, at least, would rather, too, often, soon or late, never, merely, at all, just as easy, but, therefore, it is said, it is observed*.

Вкраплення активізують авторське бачення уособлено (а), разом з коментуючими реченнями (b), в умовах буквального (с), небуквального контексту (d), а також (с,d) сумісно з (е), наприклад:

- a) *The most perfect humour and irony is generally quite unconscious* [S.Butler, T.:88].
- b) *Men have a much better time of it than women. For one thing they marry later. For another thing they die earlier* [G.Mencken, A.H.:92].
- c) *All women, soon or late, are jealous of their daughters; all men, soon or late, are envious of their sons* [G.Mencken, A.H.:95].
- d) *A man always blames the woman who fools him. In the same way he blames the door he walks into the dark* [G.Mencken, A.H.:92].
- e) *No man will take counsel, but every man will take money; therefore money is better than counsel* [J.Swift, 111:49].

Авторські коментуванні-речення знаходяться в АГВ в препозиції та постпозиції по відношенню до власне судження; АК можуть мати також рамочну структуру (див.табл.20)

ПОЗИЦІНА ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ВАК В АГВ

Таблиця 20

ІНІЦІЙНА ПОЗИЦІЯ	ФІНАЛЬНА ПОЗИЦІЯ	ПОЗИЦІЯ ФРЕЙМА
<i>It is so easy to convert others.</i>	<i>Never take advice. Everything</i>	<i>That was excellently observed,</i>
<i>It is so difficult to convert</i>	<i>you were told not to do break</i>	<i>I say, when I read a passage</i>

<p><i>oneself</i> [O.Wilde, 1:94].</p> <p><i>It is absurd to have a hard-and-fast rule about what one shouldn't read and what one should. More than half of modern culture depends on what one shouldn't read</i> [O.Wilde, 1:97].</p> <p><i>It's good girls who keep diaries; the bad girls never have the time</i> [Bankhead, Funny:18].</p> <p><i>It's a good thing I wasn't born a girl because I never could say no</i> [W.Harding, F.:18].</p>	<p><i>away from the tyranny of the past</i> [B.Shaw, V1:134].</p> <p><i>Reviewing has one vantage over suicide. In suicide you take it out of your self : in reviewing you take it out of other people</i> [B.Shaw, V1:135].</p> <p><i>The present legal reasons for divorce are ridiculous. Bad temper is a better ground for divorce than adultery</i> [B.Shaw, V1:136].</p> <p><i>The way to fight a woman is with your hat, Grab it and run</i> [O.Wilde, 1:93].</p>	<p><i>in an author, where his opinion agrees with mine.</i></p> <p><i>When we differ, there I pronounce him to be mistaken</i> [J.Swift, V1:47].</p> <p><i>It is very romantic to be in love. But there is nothing romantic about a definite proposal. Why, one may be accepted</i> [O.Wilde, 1:88].</p> <p><i>It used to be thought in America that woman ceased to be a lady the moment her name appeared in a newspaper. It is no longer thought so, but it is still true</i> [G.Mencken, H.A.:83].</p>
--	--	--

МТФ за допомогою адаптивних вербальних одиниць реалізує у малих текстах семи забавного, веселого, стимулюючи відповідну поведінку адресата – його посмішку, сміх, радість співтворчості. Гумористичний ефект в АГВ здійснюється шляхом „омовлення” модифікованих конвенціональних суджень, обігрування наявного соціального та лінгвістичного досвіду в руслі непрактичної репрезентації. Фактор тексту, адресата та адресанта суттєво впливає на вибір маркерів МТФ в глобальній структурі. МТФ, разом з іншими мовними функціями, інтегрує текст малого жанру, реалізуючи при цьому гумористичний ефект шляхом компонентів поверхневої та глибинної структур. Смисловими „шпаринами” МТФ в умовах АГВ виступає, в основному, авторське коментування, тропеїчні засоби, а також традиційні мовні засоби для позначення нетрадиційного.

Гумористичний ефект має передумовою створення забавних, веселих та дотепних ситуацій шляхом використання вербальних та невербальних засобів. В процесі створення гумористичного ефекту МТФ використовує традиційні та нетрадиційні засоби мови з метою обігрування різниці між канонізованими соціальним / лінгвістичним досвідом і новими кваліфікативними оцінками (точніше переоцінками) референта думкомовлення. Вербалізація оцінки відбувається за допомогою компонентів поверхневої та глобальної структури. Маркерами МТФ в поверхневій структурі АГВ виступають топікові слова,

повтори, а також структурно-композиційні форми, що реалізують симультанно інтеграцію МТФ з іншими загальними та конкретними функціями. Те, що МТФ грає думкою за допомогою традиційних мовних форм, свідчить про можливість мови матеріалізувати обмеженими засобами необмежені потреби комунікації.

Пряме значення реалізується в основному за допомогою нейтральних мовних засобів. Поряд з традиційними мовними засобами МТФ може трансформувати думку АГВ, використовуючи стилістичні засоби метафори, метонімії та ін. Інноваційні думки при цьому представлені експресивно, що обумовлено дієвістю декількох функцій.

Категорії автора та адресата специфічно представлені в АГВ. Думки та авторське омовлення актуалізуються експліцитно та імпліцитно. Оптимізація інтелекту проявляється в тому, що комуніканти спілкуються в АГВ не окремими реченнями, а цілим текстом.

АГВ вимагають від адресата глибокого осмислення, уповільненого філологічного прочитання, пильного спостереження за його складовими, котрі висвітлюються мовотворчим світлом, є відлунням контексту, виявляються проакцентованими інтенціями мовця. АГВ передбачає наявність відповідних фонових знань у реципієнта.

Розділ III

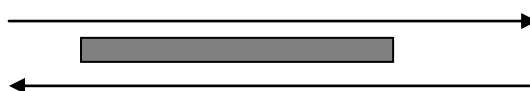
3. Реалізація мовотворчої функції в неавторських жартах (НЖ)

Інтенція пожартувати виходить від автора як власника гумористичних виразів (АГВ), так і неавторських жартів (НЖ), тільки з тією різницею, що в цих текстах авторство представлено по-різному: індивідуально – в АГВ, колективно – в НЖ. Автор (індивідуальний або колективний) в текстах АГВ або НЖ препарує жарт для адресата. На відміну від АГВ, МТФ для створення гумористичного ефекту в НЖ використовує дві пари опозиції, а саме: колективний автор:: читач; комунікант₁ :: комунікант₂.

КОЛЕКТИВНІ ФОНОВІ ЗНАННЯ

АВТОР ↔ ЧИТАЧ

комунікант₁ → концептуальний блок → комунікант₂

Загальні фонові знання, лінгвістичний і соціальний досвід автора та читача служать ключем відповідно до створення та осмислення жарту. Автор і читач знаходяться за межами НЖ. Без них неможливий текст. Актантами в НЖ є дійові особи. Пояснення референта в умовах НЖ нагадують аксіому про неперехрещуваність паралельних ліній. Між цими „лініями” МТФ зусиллями комунікантів створює гумористичний простір.

Коллективний автор НЖ, при цьому, вибирає таких комунікантів, різниця в досвіді, віці яких об'єктивує появу жарту – дотепного, веселого пояснення концептуального блоку, основного предмету думкомовлення. В НЖ коллективний автор шляхом відбору комуніканта ніби коментує ситуацію, що склалася. Як свідчить аналіз, в НЖ мають місце різні гумористичні ситуації.

В неавторських жартах (НЖ) реалізується ситуативний, лінгвістичний та ситуативно-лінгвістичний гумор (див.табл.21). В основі ситуативного гумору лежить порівняння предметів / явищ, які за своєю природою різні, тому їх порівняння видається смішним та недотепним. Несумісне порівняння об'єктів може здійснюватись як вербально, так і в малюнках. Пор. *Married her because, somehow she reminded me of you* (Почепцов, 1981:59). Ці слова проілюстровані в книзі мініпортретами літнього чоловіка, дружини та молодшої секретарки.

Ситуативний гумор породжується баченням референтів різними за тезаурусом комунікантами: один- розумніший, інший – навпаки, один – старший, інший – молодший, один – нехитрий, інший – хитрий і т.д.

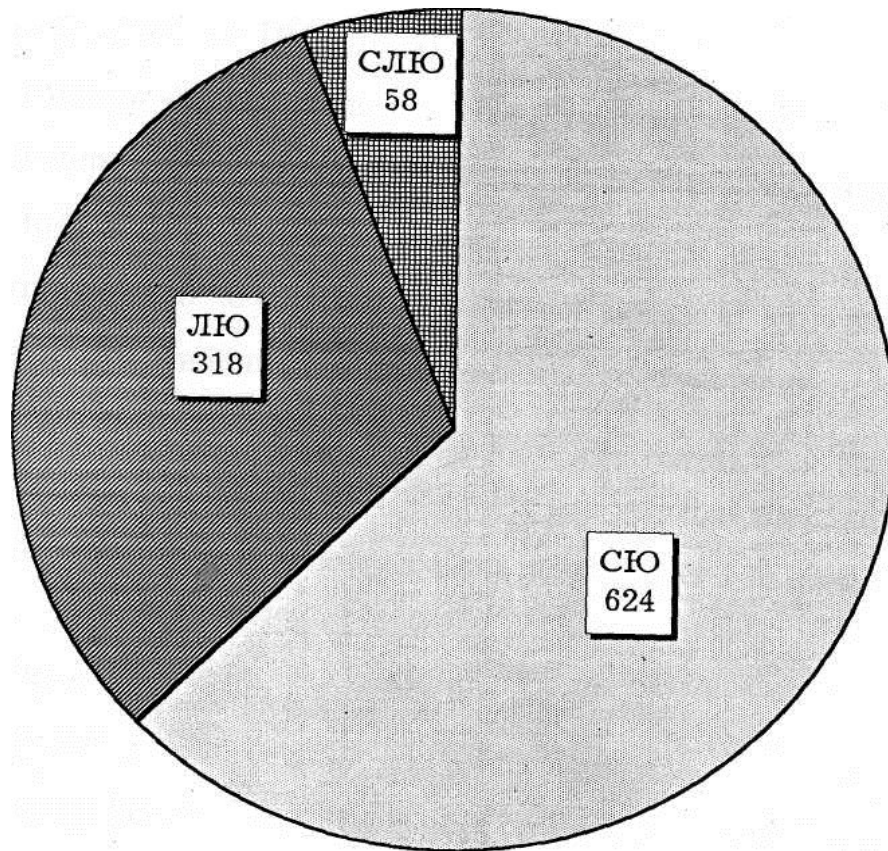
Пор. „*How many times I told you to fall in for these formations on time, private Smith?*”
“*I did not know, sergeant, I thought you were keeping the score*” [P.L., p.68].

Professor – “*You can't sleep in my class*”.
Student – “*If you didn't talk so loud I could*” [P.L., p.69].

Freshman – “*I tell you it was that long I never see such a fish!*”
Friend – “*I believe you*” [P.L., p.69].

В НЖ цього типу МТФ шляхом звичайних традиційних мовних засобів обігрує ситуацію, пропонує неочікувану інтерпретацію референта.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ТИПІВ ГУМОРУ В НЕАВТОРСЬКИХ ЖАРТАХ

Таблиця 21

СГ > 0,6

ЛГ > 0,3

СЛГ > 0,006

Ситуативний гумор – СГ

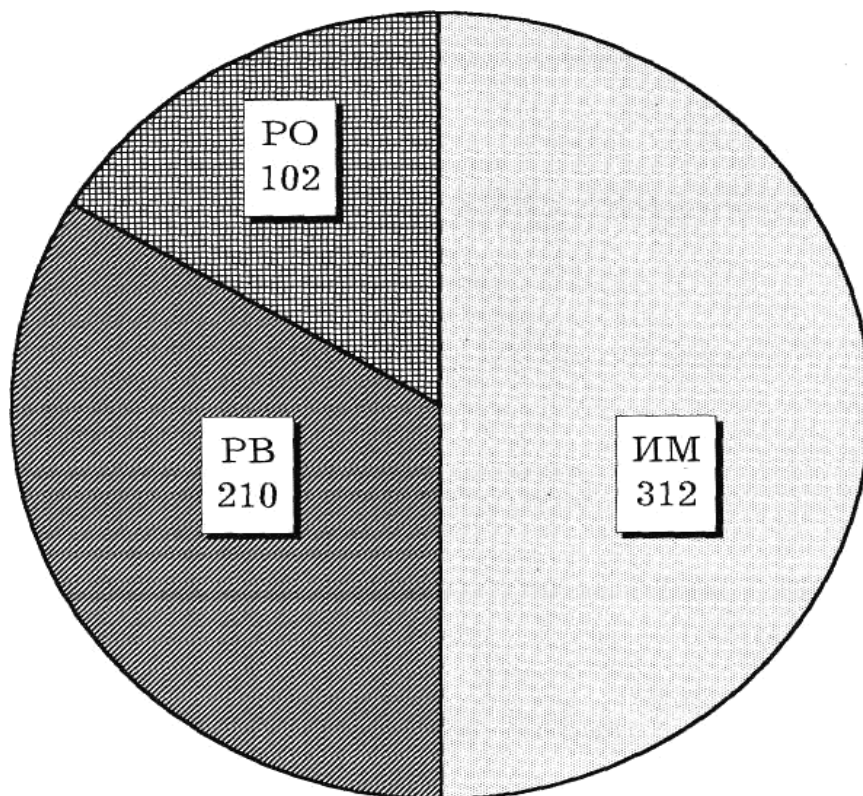
Лінгвістичний гумор – ЛГ

Ситуативно-лінгвістичний гумор - СЛГ

В лінгвістичному гуморі предметом особливої уваги є мовна одиниця, яка залучається до парадоксів, каламбурів та алогізмів (див. табл.22)

СИТУАТИВНИЙ ГУМОР В НЕАВТОРСЬКИХ ЖАРТАХ

Таблиця 22

ГД > 0,5

РР > 0,3

РД > 0,2

Гра думкою – ГД

Різне бачення референтів – РР

Різний досвід - РД

Пор. – “*Didn't I meet you in Tolerado?*”

- “*No, I never was in Tolerado*”

- “*Neither was I. It must have been two other fellows*” [P.L., p.77].

- *A notice was put up on the door of an office: "If you Haven't Anything to Do, Don't Do It Here!"* [P.L., p.93].

- *Professor – “Time is money: how do you prove it?”*
- *Student – “Well, if you give twenty five cents to a couple of people, that is a quarter to two” [P.L., p.142].*

Ситуативний гумор може підсилюватись мовною грою, що обумовлює появу ситуативно-лінгвістичного гумору (СЛГ).

Pop. Maid – *“I’m sorry, but she said to tell you that she is not at home”.*

Mr. Jones – *“Oh, that’s all right, just tell her I’m glad I didn’t come” [P.L., p.19].*

- *“Papa, what kind of a robber is a page?”*

- *“What?”*

- *“It says here that two pages held up the bride’s train” [P.L., p.148].*

В ситуативному гуморі МТФ віддзеркалюється у грі думкою (а), досвідом (б) і в різному представленні референтів (в).

а) Mistress – *“I can see a spiderweb in the corner, Ethell. To what do you attribute that?”*

Maid – *“to a spider, Ma’am” [P.L., p.81].*

б) Young Doctor – *“Why do you always ask your patients what they have for dinner?”*

Old Doctor – *“it’s a most important question, for according to their menu I make out my bills” [P.L., p.62].*

в) Mistress – *“Can you explain why it is, Mary, that every time I come into this kitchen I find you reading?”*

New Maid – *“It must be those rubber heels of yours mum” [P.L., p.82].*

Гра ситуаціями – головне призначення МТФ в текстах НЖ. Концептуальними центрами (Почепцов, 1981:20) в НЖ виступають а) слова, б) словосполучення та в) речення. Ці центри не підлягають згортанню, без них неможливо існування НЖ.

Pop. а) Freshman (finishing letter) – *“I’d send you that five I owe you but I’ve already sealed the letter” [P.L., p.51].*

б) Professor – *“A fool can ask more questions that a wise man can answer.”*

Student – *“No wonder so many of us fail in our exams” [P.L., p.57].*

Professor – *“Why?”*

Frosh – *“I don’t feel well”.*

Professor – “*Where don't you fell well?*”

Frosh – “*In class*” [P.L., p.82].

в) “*What is your age?*”- asked the judge.- *Remember you're under oath*”.

“*Twenty-one years and some months*”, the woman answered.

-“*How many months?*” the judge persisted.

-“*One hundred and eight*” [P.L., p.40].

НЖ – це колективна смислова мініатюра, невеликий за розміром текст, з компресованою структурою, семантичною та комунікативною завершеністю, інтегрованою прагматичною направленістю МТФ - створити гумористичний ефект, розсмішити реципієнта.

3.1 РЕАЛІЗАЦІЯ МОВОТВОРЧОЇ ФУНКЦІЇ У ПОВЕРХНЕВИХ СТРУКТУРАХ НЕАВТОРСЬКИХ ЖАРТІВ

Серед нетипових текстів малого жанру неавторські жарти відрізняються своєю поверхневою структурою, що віддзеркалює специфічну дію МТФ. В поверхневій структурі НЖ маркерами МТФ виступають номінації діючих осіб (явні та приховані), що обігрують концептуальні центри в ситуативному і мовному планах за допомогою мовотворчих потенцій.

НЖ реалізуються зусиллями адресанта і адресата, номінації яких виносять за ліву межу тексту або вплітаються в його канву. В першому випадку НЖ нагадує діалог двох осіб:

Son (entering office) – “*Well, dad, I just ran up to say hullo*”.

Dad – “*Too late, my boy. Your mother ran up to say hullo, and got my change*” [P.L., p.52].

Концептуальний центр цього жарту - *ran up to say hullo* коментується адресатом у руслі зняття двозначності й прочитання інтенцій адресанта. Для створення гумористичного ефекту МТФ використовує словосполучення, *got my change* в яке вкладається особливий смисл.

Діючі особи НЖ можуть мати при собі пояснюючі слова. Пор. Dentist (*to talkative patient*) – *Open your mouth and shut it* [P.L., p.171].

Номінації комунікантів можуть функціонувати як загальні імена:

Author – *Have you read my new book?*

Friend – *Yes, I have.*

Author – *What do you think of it?*

Friend - *Well, to be candid with you, I think the covers are too far apart* [P.L., p.341].

В постпозитивних ремарках, тобто після номінацій діючих осіб з лівого боку НЖ частіше за все вживаються вкраплення, що вказують на стан діючих осіб або на хронотоп подій.

Винесені за ліву межу текста номінації діючих осіб реалізують текстоутворюючу й аналітичну функції. Ці слова допомагають осмислити механізм дії МТФ, що творить гумористичний ефект шляхом обігрування досвіду комунікантів.

Діючі особи позначаються в жарті власними іменами (1), номінаціями родинних відносин (2), професій (3). Наприклад:

1	2	3
<i>Perkinson, Simpson, Caroline-Victoria, Willy - Nilly</i>	<i>Son - daddy, mother - Paggy, Lucy - sister, wife - husband</i>	<i>Author - friend, inspector - pupil, Judge - prisoner, teacher - Bobby, customer - manager, Boss - New Employee</i>

Для осмислення гумористичного ефекту певний інтерес являють собою пояснювальні опозиції типу *little boy – kind-hearted man, little Willy – Father, college lad – Judge, Father – empty-headed son, Teacher – bad boy, Brown – interested boy, Father – Cornilius, dentist – talkative patient, Traffic Cop – Demure Miss, Hopeless widow – hopeful widow, schoolboy – Haughty Mistress, Second-hand-car salesman – Prospective Buyer.*

Жарти з інтродуктивними значеннями номінацій комунікантів складають одну третину 1000 текстів, ($K \geq 0$, 29). В НЖ комуніканти представлені прозоро в 760 випадках, (75%) і в 240 текстах - невизначено, (24%).

Пор. 1) “*Pat, here is a dollar I borrowed of ye last week.*”

“*Beded, Mike, I’d forgot all about it.*”

“*Och, why didn’t ye say so?*” [P.L., p.52].

2) “*I thought you were dead*”

“*What gave you that impression?*”

“*I heard they spoke well of you this morning*” [P.L., p.52].

Номінації комунікантів допомагають реципієнту співвідносити НЖ із ситуацією, осмислити досвід, усвідомити характер гри словом або думкою.

Пор. *Sergeant Millberry caught a soldier with a single button unfastened.*

“*Oh, “he sneered. “Sunbathing, eh, Private Smith?”* [P.L., p.56].

Цей жарт схожий на невелике оповіданнячко з інтродуктивною частиною, що пояснює ситуацію гумористичного ефекту. Діючі особи, при створенні жартівливих

ситуацій можуть згадуватись й в медіальній частині діалогу, що спостерігається при використанні слів автора.

Пор. *“I wish”, said an anxious mother to her careless son, “I wish you would pay a little attention to your arithmetic.”*

“Well, I do,” was the reply, “I pay as little attention to it as possible.” [P.L., p.67].

Слова “не в лапках” допомагають реципієнту зрозуміти взаємовідносини між діючими особами, різницю їх положення, досвіду, а також винахідливість (тут – представника молодшого покоління, який знайшов дотепний вихід із ситуації, обігравши на свою користь висловлювання *“ to pay as little attention to “*.

Діючі особи, крім того, можна вирізнити з прямої мови, використовуючи одиниці звернення.

Пор. *“Papa, has Mr.Smith’s eyes got feet?”*

“Why do you ask such a question, my boy?”

“Because I heard mother say that at a party the other evening Mr.Smith’s eyes followed her all around the room” [P.L., p.143].

Нечітке позначення або незгадування діючих осіб має місце в НЖ тоді, коли вони не мають значення для створення гумористичного ефекту.

Пор. *“-What the deuce do you mean by telling Mary that I am a fool?”*

“Heavens! I’m sorry – was it a secret?” [P.L., p.67].

“- Can you drive with one arm?”

“ – Sure.”

“ – Okay, have an apple.” [P.L., p.72].

Уточнення діючих осіб у наведених жартах не надало б більшої “гумористичності”. Для НЖ є показовим невеликий обсяг тексту, а також – реалізація МТФ обмеженим арсеналом засобів. В протилежному випадку компресоване вживання останніх ускладнило б розуміння смислу.

Пор. *“What is your chief worry?”*

“Money.”

“Oh, I didn’t know you had any!”

“I haven’t.” [P.L., p.73].

“ – *But, darling, we can't live on love.* ”

“ – *Sure we can. Your father loves you, doesn't he?* ” [P.L., p.91].

Ці діалоги могли відбутися між різними людьми. Гумористичний ефект при цьому має завжди постійне місце в фінальній частині тексту. “Гумористичний вибух” відбувається в мові другої діючої особи (пор. зону реми в АГВ).

Father:”*Are the tires on the car all right?*”

Son:”*No, two of them are left.*” [P.L., p.103].

При прямому позначенні діючих осіб показовим є вживання порядкових числівників *first – second*, що підтверджує стійку традицію створення НЖ двома комунікантами.

Пор. *First guest:: Second guest, First Town councilor:: Second Ditto, First Plebe:: Second Plebe, First Lady:: Second Lady, First Salesman :: Second Salesman, First Freshman :: Second Freshman, First kangaroo :: Second kangaroo, First Co-Educational :: Second Co-Educational, First Hunter :: Second Hunter, First Artist :: Second Artist, First Cannibal :: Second Cannibal;*, *First Pilot :: Second Pilot, First Stud :: Second Stud.*

Реалізація особових займенників (*he::she, him::her*) має ілюзорний характер. В текстах, що аналізувались, вони зустрілися лише 14 разів. При використанні власних імен в НЖ діє традиція вживання канонізованих імен: *John::Jane, Nell::Belly, Green::Howath, Willie:: Nelly, Caroline:: Victoria, Puth:: Pose, Hellen:: Hasel, Pann::Beryl, Harris::Brown, Betty::Archie, Billy::Jim, Lady Hoghly::Mrs.Woreproof, Mrs.Littletown::Mrs.Neartown, Perkinson::Simpson, Snow::Robinson.*

В НЖ з метою підкреслення незначного досвіду комунікантів вживаються демінутиви типу *Archie- Betty, Willy - Nelly*. Крім того, тут актуалізується з прозорою етимологією слова типу *Littletown, Neartown, Woreproof, Perkinson* (*perk* “задирати носа”, *Simpson* (*Simp* “простий”). Загальні імена використовуються як окремо (а), так і з власними іменами (б), наприклад:

а) *Critic-Artist, Guest-Hostess, reporter-editor, stranger-native, client-lawyer, valet-master, customer-bookseller, old lady-librarian, manager-author, director-applicant, artillery commander-recruit, restaurant patron-waiter, predictor-critic, dinner-waiter, employer-employee, tourist-farmer, magistrate-constable, manager-voice;*

в) *enthusiastic agent-Harvard man, Dorothy-partner, her intimate friend Jack's wife, Mistress-Butter (Briget) Nora, Brown-little boy, Sandy-assistant, Mrs. New rich - professor, Boss-Simpsons, Sam-auntie caller-Willie, golf-Caddie, Maid-Mr.John.*

Перший комунікант в НЖ готує умови для невірної навмисної або ненавмисної інтрепретації референта. Помилкова інтерпретація зі сторони другого комуніканта відрізняється від концепта першого комуніканта. “Погляди” комунікантів відрізняються, що створює гумористичний ефект – опозицію двох контрастуючих, неочікуваних ситуацій (Почепцов, 1981:16-22).

В НЖ авторське колективне коментування, проявляється в а) виборі комунікантів; б) ремарках до тексту й концептуальних блоків.

Елементи поверхневої структури НЖ слугують ключем до розкриття енігматичності малих текстів, до осмислення їх глибинної структури.

3.2 Реалізація мовотворчої функції в глибинній структурі неавторських жартів

В ситуативному гуморі з метою ідентифікації референтів МТФ використовує гру думкою й досвідом, вікову різницю комунікантів, тощо. В лінгвістичному гуморі відбувається гра мовними одиницями. Ситуативний і лінгвістичний гумор в умовах НЖ відрізняється спільною базою, в них використовується порівняння різних предметів і різних слів.

Двозначність може бути скасована тільки у мовленні, через те некоректно говорити про гумористичне значення слів поза конситуацією. Надумана спільність різних референтів в НЖ створює гумористичний ефект. Але спільність бази НЖ не допускає спільності наповнення жартів. Формула сміху полягає в тому, щоб обіграти за допомогою наявних кінцевих засобів мови накопичений соціальний та лінгвістичний досвід. МТФ працює з матеріалом “гуморонебезпечним” – двозначним, що підтверджується аналізом різних типів гумору. Гумористичність виступає загальним знаменником як ситуативного та лінгвістичного гумору.

СИТУАТИВНИЙ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ ГУМОРИ В НЖ

Таблиця 23

СИТУАТИВНИЙ ГУМОРИ	ЛІНГВІСТИЧНИЙ ГУМОРИ
<i>Policeman – “Miss, you were driving sixty miles an hours!” She – “Oh, isn’t that splendid I only learn to drive yesterday” [P.L., p.286].</i>	<i>„Yes, she’s married to a real estate agent and a good honest fellow, too.“ – „My gracious, Bigamy?” [P.L., p.285].</i>
<i>„There is a man outside with a wooden leg named, Mr.Swith“.</i> <i>„What’s the name of his other leg“ [P.L., p.283].</i>	<i>Jessie – „Her husband didn’t leave her much when he died, didn’t he?“</i> <i>Jennie – „No, but he left her very often when he was alive“ [P.L., p.280].</i>
<i>„I wish I had enough money to buy an</i>	<i>Patron – „Do you ever draw picture in the</i>

<i>elephant“.</i> <i>„What on earth do you need an elephant for?“</i> <i>„I don't just need the money“ [P.L., p.277].</i>	<i>nude?“</i> <i>Artisr – „No, I ususally wear a smoking jacket“ [P.L., p.280].</i>
<i>Daughter – „Did you hear, dad, that they have just caught the biggest hotel-thief in New Yourk?“ – Dad – „What hotel did he run?“ [P.L., p.262].</i>	<i>Teacher – „When was Rome built?“</i> <i>Percy – „At night.“ – Teacher , „Who told you that?“ – Percy – „You did. You said Rome wasn't built in a day“ [P.L., p.117].</i>

Референт, який складає концептуальний центр, сприймається комунікантами по-різному, що стає причиною появи жарту. Механізм жарту перебачає нерелевантну інформацію. Пор.

He – *“Look! Our captain is gong to kick a goal!”*

She – *“What did the goal do” [P.L., p.233].*

Hopeless widower – *“Nothing can mend a broken heart.”*

Hopeful widower – *“Except re-pairing” [P.L., p.201].*

A “Driver Safe” sign: “The driver is safer when the road is dry. The road is safer when the driver is dry” [P.L., p.186].

Відсутність відповідності між формою та змістом породжує феномен лінгвістичних курйозів (зевгми, каламбура, оксиморона та інших стилістичних актуалізаторів МТФ).

Пор. каламбур (обігрування омонімів):

-“Is horse racing a clean spot?”

-“Well, it cleans quite a few every day” [P.L., p.183].

-And then there are cynics who claim that movies would be better if they shot less films and more actors...” [P.L., p.181].

обігрування значення:

- Pan – “Hasn't Harvey ever married?”

- Beryl – “No, and I don't think he intends to because he's studying for a bachelor's degree” [P.L., p.126].

оксиморон:

- *It was a death-featscene, put the director was not satisfied with the hero's acting.*

"Come on!" – he cried – "but more life in your dying" [P.L., p.93].

Різний досвід (соціальний / лінгвістичний) учасників бесіди є надійною базою МТФ в процесі обігрування думки, тезауруса та мовної форми.

Тексти гумористичної орієнтації, побудовані за принципом двозначності (див.табл.24). Ці тексти відрізняються високим ступенем непередбачуваності. Полісемія – як семантичний засіб збагачення мовного словника - має безпосереднє відношення до МТФ. Полісемія слова сприяє різному прочитанню, а також – неправильному сприйманню референта, такому, що відрізняється від очікуваного, що й породжує гумористичний ефект, слугує доказом дієвості МТФ.

Пор.

"I had a fall last night which rendered me unconscious for several hours."

"You don't mean it? Where did you fall?"

"I fell asleep" [P.L., p.150].

Frosh – "I woke up last night with the feeling that my watch was gone so I got up and looked for it."

Soph – "Well, was it gone?"

Frosh – "No, it was going" [P.L., p.152].

Professor – "If you were in Africa and saw a lion coming, what steps would you take?"

Student – "The longest steps I could" [P.L., p.159].

Recruit – "Shall I mark time with my feet, Sir?"

Lieutenant (sarcastically) – "My dear fellow, did you ever hear of marking time with your hands?"

Recruit – "Yes, Sir! (looks do it)" [P.L., p.159].

Papa – "Son, are you pursuing your studies faithfully?"

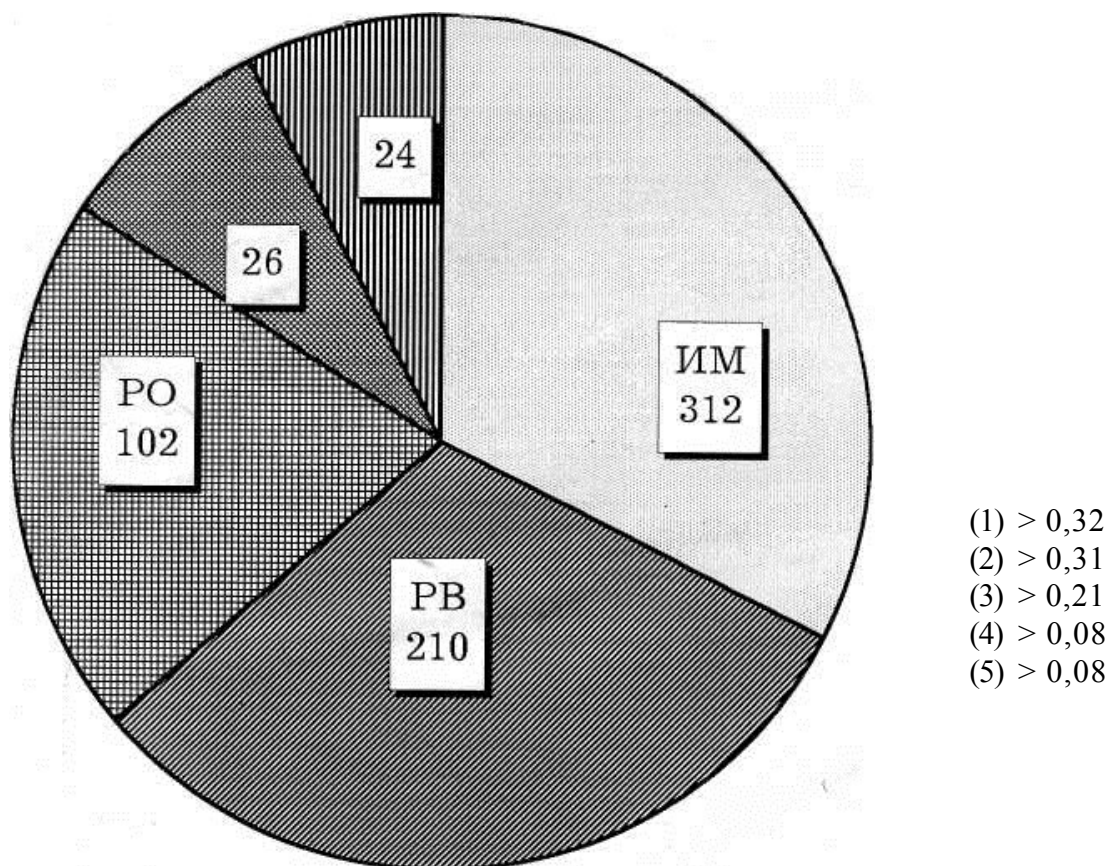
Son – "Yes, indeed, father, I'm always behind" [P.L., p.163].

"I can't hear a fool", said a lawyer to a farmer.

"Your mother could", said the farmer [P.L., p.164].

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ЛІНГВІСТИЧНОГО ГУМОРУ (ЛГ) У НЕАВТОРСЬКИХ ЖАРТАХ

Таблиця 24

(1) полісемія

(2) омонімія

(3) фразеологічні словосполучення

(4) звуки

(5) структури

Наступним за частотністю засобом реалізації МТФ в лінгвістичних ситуаціях НЖ виступає омонімія – обігрування ідентичних за формою, але різних за значенням одиниць.

“An anecdote is a tale”, said the teacher.

“Now, Sidney, use it in a sentence.”

“I tied a tin can to the dog’s anecdote” [P.L., p.195].

- *“That bashful boyfriend of mine is a G-Man’.*
- *“A government man?”*
- *“No. All he can say is “gee”!”* [P.L., p.203].

- *“Waiter!”*
- *“Yes, Sir.”*
- *“What’s this?”*
- *“It’s bean soup, Sir.”*
- *“No matter what it’s been. What is it now?”* [P.L., p.205].

An observing man claims he has discovered the colour of the wind. He says he went out and found it blew [P.L., p.201].

В жартах можуть обіграватися й не омонімічні слова.

Pop. Old Gent – *“Is it a board school you go to, my dear?”*

Child – *“No, Sir. I believe it be a brick one!”* [P.L., p.154].

МТФ в умовах НЖ обігрує етніми, діалектизмами з незмінним звучанням.

Doctor to the Cockney patient – *“Now, my man, what about this ear?”*

Patient – *“This ’ere wot?”* [P.L., p.251].

A visitor from England startled at dead of night by a terrifying hoot asked his American host:

“What can that terrifying sound mean?”

- *“It’s an owl”, the host explained.*

- *“I’ll know, but who’s’ owling?”* [P.L., p.293]

-Wife – *“That new maid of ours must be from New York. She speaks of the nursery as the noisery”.*

- Hubby – *“Well, I rather think that’s the way it should be pronounced”* [P.L., p.234].

В НЖ обігруванню підлягають цілі структури, що використовуються МТФ для створення дотепної лінгвістичної гри типу

- *"I want to know", said the greenfaced woman, "how much money my husband drew out of the bank last week".*

- *"I cannot give you that information, madam", answered the man in the cage.*

- *"You're the paying teller, aren't you?"*

- *"Yes, but I'm not the telling payer" [P.L., p.255].*

- *She (tearfully) – "You said if I'd merry you you'd be humbly grateful."*

- *He (sourly) – "Well, what of it?"*

- *She – "You're not, you're grumbly hated" [P.L., p.259].*

- *"If you were going through the woods, which had you rather have, a lion eat you or a bear?"*

- *"the lion eat a bear" [P.L., p.278].*

В наступних НЖ має місце забавне неочікуване новоутворення типу *bad – worse – dead* або *twice- unmarried*.

Пор.

The new Governess – "What are the comparative and superlative of bad, Berty?"

Berty (the doctor's son) – "Bad – worse – dead" [P.L., p.102].

Movie Director – "Unmarried, Poch".

- *"Twice" [P.L., p.262].*

"Unmarried?" asked the census taker.

"Oh, dear, no", replied the prim little lady blushing. "I've never ever been married". [P.L., p.261].

Гра із значенням слова та його формами є прерогативою НЖ.

Пор.

Teacher – "What is the meaning of the word matrimony?"

Willie – "Father says it isn't a word, it's a sentence" [P.L., p.158].

Teacher – "every day we breathe oxygen. What do we breathe at night, Willie?"

Willie – "Nitrogen" [P.L., p.236].

Для реалізації забавного використовуються також і знаки пунктуації.

Пор. *"Are you looking for me, old man?"*

"I don't ever know you old man!" [P.L., p.281].

В НЖ, як і в АГВ, використовуються різні повтори, серед них: прості, морфемні, структурні та асоціативні:

a) –“*She told me*”, a woman complained to a friend, “that you told her the secret I told you not to tell her”.

-“*Well*”, replied her friend in a hurt tone, “I told her not to tell you, I told her” [P.L., p.284].

-“*Could I see General Bank?*”

-“*I’m sorry, but General Bank is ill today.*”

-“*What made him ill?*”

-“*Oh, things in general*” [P.L., p.278].

The Vicar – “So, you like country life. Are your hens good layers?”

Mabel (fresh from town) – “Topping! They haven’t laid a bad egg yet!” [P.L., p.274]

Political speaker – “What we need is working majority and then...”

Voice – “Better reverse it, mister what we really need is majority working” [P.L., p.286]

Father to daughter’s suitor : “My daughter says you have that certain something, but I wish you had something certain!” [P.L., p.285]

Father (reprovingly) – “Do you know what happens to liars when they die?”

Johny – “Yes, Sir. They lie still”

Співвіднесеність мовної й ситуативної гри породжує ситуативно-лінгвістичний гумор як нетрадиційне відбиття когнітивного процесу.

Пор.

“*I have a hairy-rising story.*”

“*Tell it to some baldheaded man*” [P.L., p.174].

He – “Don’t you hate people who talk behind your back?”

She – “Yes, especially in the movies” [P.L., p.241].

-“*Was he very much cast down after he’d spoken with papa?*”

-“*Yes, three flights of stairs*” [P.L., p.172].

Tom – “*What would you do if you were in my shoes?*”

Jim – “*Polish them!*” [P.L., p.239].

-“*Which travels faster – heat or cold?*”

-“*Heat, because you can catch cold easily*” [P.L., p.241].

Для вербалізації в НЖ гумористичної тональності МТФ використовує адаптивність мовних одиниць, експлікує соціальний та лінгвістичний досвід комунікантів. У разі відсутності спільного досвіду відбувається зміщення змістовного центру НЖ. Невірне розуміння імплікатур пояснюється жартівливим сприйняттям референтів.

3.3 ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІ МОВОТВОРЧОЇ ФУНКЦІЇ В АВТОРСЬКИХ ГУМОРИСТИЧНИХ ВИСЛОВЛЮВАННЯХ І НЕАВТОРСЬКИХ ЖАРТАХ

Авторські гумористичні висловлювання і неавторські жарти - невеликі за обсягом тексти інтегровані загальною прагматичною спрямованістю: реалізувати гумористичний ефект, актуалізувати жартівливу, несподівану і нетривіальну інформацію. В АГВ (авторське гумористичне висловлення) і НЖ (неавторські жарти) сумісно з іншими функціями мовотворча функція (МТФ) реалізується за допомогою притаманних мовній системі одиниць. Маркерами МТФ виступають слова, словосполучення і речення. В НЖ стилістичні актуалізатори МТФ мають ілюзорний характер.

АГВ	НЖ
Flattery is like cologne water to be smelt of, not swallowed [J.Billings, T.: 72].	-“What is puppy love?” -“It’s the beginning of a dog’s life” [P.L.,p.128].
If you get rid of the family skeleton, you as well make it dance [B.Shaw,V1:137].	Wifey –“Do you love me still?” Hubbu –“I might if you’d stay still long enough” [P.L.,p.210].
A doctor’s reputation is made by a number of eminent men who die under his care [B.Shaw, V1: 136].	- “I spent last summer in a very pretty city in Switzerland” -“Berne?” -“No, I almost frose”[P.L.,p.211]

В АГВ спостерігається використання розширених метафор, обігрування фразеологічних одиниць і кумулятивних ланцюгів (як концентрованої наростаючої енергії

для наступного “гумористичного вибуху”). Для МТФ показовою є реалізація ситуативно-лінгвістичного гумору.

Для НЖ показовою є симпліфікація, зменшення ускладненості, комплексності і кумулятивності. На характер реалізації МТФ в умовах АГВ значний вплив має фактор авторства і відсутність його в НЖ. Дисперсія виразних засобів і стилістичних прийомів у АГВ О.Уайльда представлені таким чином:

тематичні слова (топікові) 0,03 \longleftrightarrow 1

повтор 0,7 \longleftrightarrow 1

кумулятивні і емфатичні конструкції, метафори, інтенсифікатори, полінегативність, благозвучність 0,4 \longleftrightarrow 1

епітети, паралельні конструкції 0,3 \longleftrightarrow 1

авторські зауваження 0,081 \longleftrightarrow 1

антоніми, алюзії 0,06 \longleftrightarrow 1

гіперболи 0,03 \longleftrightarrow 1

В АГВ Б. Шоу топікові слова представлені на шкалі дисперсії:

0,04 \longleftrightarrow 1

повтор 0,8 \longleftrightarrow 1

метафори 0,6 \longleftrightarrow 1

кумулятивні ланцюжки, елементи негативності 0,5 \longleftrightarrow 1

інтенсифікатори, порівняння 0,2 \longleftrightarrow 1

антоніми, емфатичні конструкції 0,15 \longleftrightarrow 1

авторські слова 0,14 \longleftrightarrow 1

антоніми, синоніми, метонімія, персоніфікація, алітерація 0,04 \longleftrightarrow 1

Дж. Свіфт використовує

топікові слова 0,04 \longleftrightarrow 1

повтор 0,7 \longleftrightarrow 1

метафори 0,6 \longleftrightarrow 1

кумулятивні ланцюжки 0,5 \longleftrightarrow 1

антоніми 0,4 \longleftrightarrow 1

порівняння, епітети, авторські слова 0,3 \longleftrightarrow 1

емфатичні конструкції, синоніми 0,2 \longleftrightarrow 1

інтенсифікатори 0,1 \longleftrightarrow 1

У шкалі раритетів виокремлюються актуалізатори МТФ з частотністю 0,03 до 0,3 включно (див. табл.25).

АКТУАЛІЗАТОРИ МТФ

Таблиця 25

Актуалізатори (типи) МТФ	О.Уайльд	Б.Шоу	Дж. Свифт
епітети	0,3	0,3	0,3
паралельні конструкції	0,3	0,3	0,2
порівняння	0,3	0,2	0,3
авторські зауваження	0,3	0,14	0,3
антоніми		0,4	
алюзії	0,6		
інтенсифікатори	0,2	0,1	0,2
гіпербола	0,03		
персоніфікація		0,04	
синоніми		0,04	0,2
алітерація		0,04	
емфатичні конструкції	0,3	0,15	0,2
метонімія		0,04	

Аналіз актуалізаторів МТФ показує, що О.Уайльд віддає перевагу /у порівнянні з другими авторами/ емфатичній конструкції, благозвучності, інтенсифікаторам, антонімам; Б.Шоу частіше за О.Уайльда використовує кумулятивні ланцюжки, метафору, елементи негації; Дж. Свифт рідше користується інтенсифікаторами.

Особливу увагу викликає фактор наповнення АГВ стилістичними актуалізаторами. У малих текстах О.Уайльда реалізується по 3-8 стилістичних актуалізаторів МТФ.

Пор. в текстах О.Уайльда

6 акт. 35%

5 акт. 22%

7 акт. 16%

4 акт. 12%

3 акт. 7%

8 акт. 7%

Коефіцієнт (К) їх представленості складає:

6 акт. $\geq 0,35$ 5 акт. $\geq 0,22$ 4 акт. $> 0,12$
7 акт. $\geq 0,16$ 3 акт. $\geq 0,07$ 8 акт. $> 0,07$

В текстах Б.Шоу реалізується від 1 до 7 актуалізаторів МТФ, в наступній сукцесивності:

5 акт. 31%

6 акт. 28%

7 акт. 16%

4 акт. 14%

3 акт. 6,4%

2 акт. 6,3%

1 акт. 1,6%

Відповідно їх коефіцієнт представлений таким чином:

5 акт. $> 0,31$ 6 акт. $> 0,28$ 7 акт. $> 0,16$

3 акт. $> 0,064$ 2 акт. $> 0,03$ 4 акт. $> 0,04$

В текстах Дж.Свіфта найчастіше вживається від 5 до 7 актуалізаторів.

Пор.

6 акт. 28%

5 акт. 26%

7 акт. 22%

4 акт. 9%

8 акт. 9%

3 акт. 5%

К. 6 акт. $> 0,28$ К. 5 акт. $> 0,26$ К. 7 акт. $> 0,22$

К. 8 акт. $> 0,09$ К. 3 акт. $> 0,05$ К. 4 акт. $> 0,09$

На шкалі стилістичних актуалізаторів виділяється зона перенасиченості, яка, в основному, однаково представлена в досліджуваних АГВ

0,15 0,2 0,25 0,3 0,35 0,4 0,45 0,5

В текстах НЖ перше місце за частотністю посідає ситуативний гумор (СГ), слідом за ним йде лінгвістичний гумор (ЛГ), а потім - ситуативно-лінгвістичний гумор (СЛГ). СЛГ є домінуючим в АГВ. Тут ситуативний гумор /гра думкою і досвідом/ має яскраве мовне вираження за допомогою стилістичних актуалізаторів МТФ. В НЖ актуалізатори МТФ рідко використовуються комплексно, що знаходить своє пояснення у факторі, посередньому філологічному тезаурусі читачів.

Як в ситуативно-лінгвістичному гуморі, так і в лінгвістичному гуморі обігруються традиційні мовні одиниці з тією тільки різницею, що в СЛГ має місце гра ситуацією і мовною одиницею, а в ЛГ – тільки з мовною одиницею, її форми. Пор.

A lady sent her little daughter to see the doctor. When she returned the fond mother said, "Mary, did the doctor treat you?"

"No", said Mary, "he charged me two dollars" [P.L., p.165]

Two men were discussing the annexed question of the education of their children. Said one:- "What's your boy going to treat when his education?"

"An octogenarian, I think replied the other" [P.L.,p.22].

Слово *treat* розуміється по-різному комунікантами /"лікувати" і "пригощати"/. Це різночитання проглядає із відповіді другого комуніканта. А слово *octogenarian* навпаки збагачується новим значенням "непрацездатний старик".

Спільним для АГВ та НЖ є використання МТФ метафори-актуалізатора як різновида полісемії – з тією лише різницею, що в АГВ використовуються в основному мовленнєві метафори, а в НЖ- мовні метафори. В ЛГ використовуються:

ПОЛІСЕМІЯ : $K \geq 0,32$

ОМОНІМІЯ : $K \geq 0,31$

ГРА ЗВУКОМ : $K \geq 0,21$

ГРА СТРУКТУРОЮ $K : \geq 0,08$

ГРА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЮ ОДИНИЦЕЮ : $K \geq 0,08$

Топіки АГВ залежать від особистості автора, його інтересів. Референтами АГВ в основному виступають люди, їх дії і відносини. Вибір референтів АГВ визначається

соціальним досвідом. Аналіз наведених топікових слів у АГВ свідчить про високу антропоцентричність цих текстів (див. таблицю 26).

РЕФЕРЕНТИ АГВ О.УАЙЛЬДА, Б.ШОУ, ДЖ.СВІФТА (в %)

Таблиця 26

№	Топіки	О.Уайльд	Б.Шоу	Дж. Свіфт
1	behavior	26	25	25
2	arts	24	15	19
3	women	17	7	8
4	countries	8	6	16
5	people	10	10	14
6	men	11	33	9
7	relations	4	8	9
	всього	100	100	100

Серед референтів АГВ виділяються топіки: моральні цінності людей (1), мистецтво (2), жінки (3), чоловіки (6), їх відносини (7), інші групи людей (5) і країнознавчі аспекти (4). Топікова репрезентація АГВ свідчить про спільні інтереси гумористів. Індивідуальний підхід відчувається при виборі теми: жінок - О.Уайльдом, теми чоловіків - Дж.Свіфтом, Б.Шоу захоплюється країнознавчою тематикою /Америка, США, Ірландія/. Спільними для англійців є теми мистецтва, літератури.

В АГВ думкомовлення актуалізуються на фоні декількох референтів, в НЖ намітилась тенденція фокусування уваги на одному референті.

АГВ: There is no dangerous literary symptom than the temptation to write about wit and humour. It indicated the total loss of both [B.Show, V1 :137].

When a man says he has exhausted life one always knows life has exhausted him [O.Wilde, 1 :89}.

НЖ: He (awkward dancer) – “It was nice of you to give this dance.”

She (sweetly) – “Not at all – this is charity ball” [P.L., p.53].

“Hubby, do you love me?”

“Yes.”

“How much do you love me?”

“How much do you need?” [P.L., p.282].

Зони теми та реми в умовах АГВ не віддалені одне від одного, у той час як в НЖ ці зони розведені інтенціями комунікантів.

My husband is a sort of promissing note, I’m tired of meeting him [O.Wilde, 1:87].

They all praise me now becuse praise saves them the trouble of thinking and gives them the credit of profound opinions [Shaw, V1 :139].

Beauty is a form of Genius – is higher, indeed, than Genius, it needs no explanation [O.Wilde, V :104].

What’s your chief worry?

Money?

Oh, I didn’t know you had any!

I haven’t [P.L., p.73].

Mother (at dinner) – “Peggy, darling, you should not scratch your nose with your spoon.”

Peggy – “Oh, mother, ought I have used a fork” [P.l., p.66].

“Гумористичний вибух” відбувається у фінальній частині НЖ, в той час у АГВ рематична зона може передувати тематичній.

Пор. АГВ: All autobiographies are lies. I do not mean unconscious unintentional lies: I mean deliberate lies. No man is bad enough to tell the truth about himself during his lifetime, involving, it must truth about his family and as it must the truth about his family and his friends and colleagues. And no man is good enough to tell the truth to posterity in a document which he suppresses until there is nobody left alive co contradict him [B.Shaw, VI :135].

Ignorance is like a delicate exotic fruit: touch it and the bloom is gone [O.Wilde, 111:30].

НЖ: Teacher – “Tell me something about oysters, Johny.”

Johny – “They are very lasy. They are always found in beds” [P.L., p.146].

Маркери МТФ за умов АГВ співвіднесені з різними типами повторів, які при цьому виконують текстоутворюючу функцію. В НЖ до маркерів відносяться ще номінації діючих гумористичних осіб.

Пор. Reviewing has one advantage over suicide. In suicide you take it out of yourself: in reviewing you take it out of other people [B.Shaw, VI :135].

Critic – „Your work seems a little raw.”

Poet – „It oughtn't to be. It's been roasted enough” [P.L., p.222].

Тексти НЖ відрізняються фабульністю, сюжетом, що не є показовим для АГВ.

Pop. The rector had invited the village boys to the rectory for a starwberry tea. After they had finished he seeking to point the moral, said:”Now, boys, wasn't that nicer than breaking into the garden and helping yourselves.”

“Oh, yes”, chorused the boys.

“And why was it nicer? “ he asked a chubby-face boy.

“Because, Sir,” was the reply, “We shouldn't have had any sugar and cream with them” [P.L., p.81].

What people call vice is eternal, what they call virtue is mere fashion [B.Shaw, V1:140].

НЖ як результат колективної творчості відрізняються інтегруючою силою МТФ, здатною реалізувати гумористичний ефект як к поверховій так і у глибинній структурах.

Поверхові структури АГВ та НЖ мають структурні і композиційні розходження; що стосується глибинних структур вказаних текстів, то МТФ у цих текстах постійно обігруються значення слів, думок і досвіду. Механізм жарту виявляється спільним – обігрування лінгвістичного і соціального досвіду. Засоби вербалізації гумористичного ефекту ідентичні. Це - слова, словосполучення, які адаптивно використовуються в МТФ.

АГВ створюються для ерудованої аудиторії, в той час як НЖ – для реципієнтів з середнім філологічним та енциклопедичним рівнем знань. АГВ розраховані в основному на уважного читача, НЖ – на пересічного слухача. Сприймання на слух вимагає від НЖ простої форми та ясного викладу. Тому здогадка у гумористичному ефекті в НЖ не така важлива як у випадку з АГВ. НЖ має багато спільного з АГВ стосовно словотворчих можливостей. Багато з НЖ наближаються до прислів'їв, відкритих до новоутворень.

Where there is a will there is a way –

Where there is a will there is a heir of expectation [P.L., p.248].

Make hay while the sun shines →

City slicker – “What does your son do?”

Farmer – “He's a boothblack in the city.”

City Slicker – “Oh, I see you make hay while the sun shines” [P.L., p.246].

“Where there’s a will there’s a way → when there’s a will we’re away” [P.L., p.238].

МТФ, таким чином, використовує для своїх інновацій усталені думки та висловлювання. Дієвість МТФ у текстах АГВ та НЖ обумовлена рисами схожості і відмінності цих текстів (див. таблицю 27)

ЗАГАЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ АГВ ТА НЖ

Таблиця 27

Загальні риси	Відмінні риси	АГВ	НЖ
обсяг (малий)		+	+
Антропоцентричність	авторські	+	
	колективні		+
Облігаторність МТФ		+	+
Співвіднесеність МТФ з референтами	Більше одного референта один референт	+	+
Наявність текстових категорій	Фабульність, сюжет		+
Наявність зон теми і реми		+	+
Комплексні мовні засоби МТФ		+	+
Інформативність, жартівлива тональність		+	+
Наявність гри словом, думкою, досвідом		+	+
Реалізація гумору в різних частинах тексту		+	
Реалізація гумору у фінальній частині			+

АГВ представляють собою вербалізовані розмірковування майстрів слова стосовно соціальних проблем. НЖ – це в основному жартівливі діалоги або короткі розповіді на побутові теми пересічними громадянами.

What nonsense people talk about happy marriages! A man can be happy with any woman, as long as he does not love her [Wilde, V: 294].

He, who can, does; he who cannot, teaches [Shaw, V1: 140].

Complain is the largest tribute Heaven receives, and the sincerest part of out devotion [Swift, 111:147].

What is puppy love?

It's the beginning of a dog's life [P.L., p.218].

The feminine of bachelors is lady – in waiting [P.L., p.187].

A modest girl never pursues a man. Nor does a mousetrap pursue a mouse [P.L., p.107].

Лінгвістичні курйози прослідковуються не тільки в АГВ та НЖ, але й в інших текстах малої форми. Так, процес згортання текстів у об'явах, рекламах породжує забавні гумористичні ситуації.

“Wanted, a situation as governess by a young lady aged 26 for three years” [P.L., p.276].

“Wanted: man to manage Accounting Department in charge of 20 girls. Must like figures” [P.L., p.176].

We can't make you rich. But we guarantee to keep you well-heeled (Shoe-repair service).

In God we trust. All other cash (Notice in a village blackmith's shop) [P.L., p.181].

Today oysters are in store under Refrigeration, Tomorrow's under the Ocean (Food-store).

До курйозів відносяться й відповіді на загадки з неочікуваними експлікаціями.

Пор. What is that that has no eyes yet see? (a potato)

What makes more noise than a pig in a sty? (two pigs)

Why is a book like a king? (Because it has many pages)

How does one announce a secret marriage, when the bride doesn't live at home? (Use invisible ink) [E.Gorey, N.Y. 1993, p.43].

Курйози, як відомо, це дещо дивне, дотепне, цікаве (Даль, 1978:225), вони являють собою відхилення від мовної норми, неочікувані для реципієнта, а саме тому викликають у нього подив.

Дослідження масиву нетипових текстів малого жанру є перспективним актуальним для ідентифікації засобів реалізації МТФ, її обумовленості дискурсом.

IV. Креативні потенції слів на матеріалі номінацій природних явищ

Слова в мові не існують ізольовано одне від одного. Вони, як і люди, об'єднуються у родини (Клименко 1981:141). Споріднені слова утворюють гнізда за спільністю значень, тенденцій, девіацій. У родині номінацій природних явищ особливе місце посідають слова-побратими: англ. *sun, moon, earth, wind, water, mountain, thunder, lightening*; укр. *сонце, місяць, земля, небо, вітер, вода, гори, грім, блискавка*, рос. *солнце, луна, земля, небо, ветер, вода, горы, гром, молния*. Актуальність дослідження зазначених номінацій, їх тенденцій до входження в мовну картину світу зумовлена тяжінням сучасних лінгвістичних студій до вивчення дієвості принципів антропоцентризму, динамізму та адаптивності.

Слова, як і люди, старіють. Виходять з ужитку предмети, поняття, які вони називають, зникає потреба використовувати їх назви чи утворювати від них споріднені слова. Але не всі слова однаково підлягають змінам. Номінації природних явищ належать до свідків минулого досвіду. Ці слова існують з давніх-давен. Вони не гаснуть, продовжують існувати, міняючи конситуації, живляться старими коренями, прочитуються та впізнаються. Людина обожнювала природу, вивчала її особливості. Досвід мовців віддзеркалюється універсально у мовних картинах світу. Зачарованість природою, страх перед її силами семантизуються у значній за обсягом парадигмі мовних одиниць, які омовляють людські спостереження. Розгадування мовних таємниць здійснюється за звичай у процесі вивчення етимологічних витоків та словотвірних моделей мовних одиниць.

Словам на позначення природних явищ притаманні універсальні риси. Їх назви усталені та широко відомі. Цим номінаціям властиве повноголосся інновацій, які віддзеркалюють когнітивний досвід мовців та етапи пізнавальної діяльності. У мовній картині світу виокремлюється декілька парадигм одиниць на позначення етапів пізнання навколишнього світу. На першому етапі когніції природні явища виступають об'єктом пильного спостереження. Людина уважно приглядається до них та омовлює у своїй картині світу. Небо, сонце, земля – все те, що є над головою, під ногами та навколо стає об'єктом людського осмислення. Деякі спостереження зберігаються у пареміях і на цей час. Пор.

англ. <i>as dark as midnight</i>	<i>совершенно темно, непроглядная тьма</i>
<i>to be in the dark</i>	<i>быть в неведении, неизвестности</i> (Кунин 1956:264-265)
<i>as clear as a day</i>	<i>ясно</i> (Кунин 1956: 197)
<i>one fire drives out another</i>	<i>клин клином вышибают</i> (Кунин 1956:387)
<i>like a bolt from the blue</i>	<i>как гром среди ясного неба</i> (Кунин 1956:116)
рос. <i>Как ветром сдуло</i>	<i>was gone with the wind</i> (Квеселевич 1998:416)
<i>камень преткновения</i>	<i>stumbling block, corner stone, essential part</i>
<i>под лежащий камень вода не течет</i>	<i>no pains no gains ; no song, no supper</i> (Квеселевич 1998:259)

Наші далекі предки були ближчі, ніж ми, до води, до землі та неба. Вода стала центром багатьох приказок, прислів'їв, фразеологічних висловів, у яких образно зображається поведінка людини. Пор. укр. *варити воду з когось, садити на хліб і воду, облити холодною водою, втопити в ложці води, виходити сухим із води, товкти воду в ступі, нижче від трави, тихіше від води, набрати у рот води* (Клименко 1982:33). Пор.

рос. <i>Вода камень точит</i>	<i>the drop wears away the stone</i> (Квеселевич 1998:79)
англ. <i>still waters have deep bottoms</i>	<i>в тихом омуте черти водятся</i>
<i>we never know the value of water till the well is dry</i>	<i>что имеем – не храним, потерявши – плачем</i>
<i>under a cloud</i>	<i>быть в плачевном состоянии</i> (Кунин 1956:1152, 1153, 201)

У пізнавальній практиці виокремлюється наступний етап, коли людина у пошуках адекватного вирішення проблем уподібнюється природі, шукає у неї порятунку, намагається натуралізуватися. А це знаходить матеріалізацію у мовних картинах світу, в

яких експліцитно чи імпліцитно природні явища і предмети екстраполюються на поведінку людини, її ментальний / фізичний стан. Людина вважає себе невід'ємною з природою силою. Якщо у першій парадигмі семантизувалися пошуки людиною розуміння величі природи, то у наступній парадигмі номінацій (новий виток когніції) людина осмислює своє буття, імітує природним явищам, уподобляється їм. Пор.

англ. <i>wind in the head</i>	рос. <i>в безвыходном положении, пустое воображение</i> (Кунин 1956:1192)
<i>be in the low water</i>	<i>сидеть на мели</i> (Кунин 1956:1151)
<i>be in the wind</i>	<i>подвыпить</i>
<i>be down the wind</i>	<i>находиться в состоянии упадка</i> (Кунин 1956:1188)
<i>bad wind</i>	<i>отдышка</i> (Кунин 1956:1192)
<i>cast caution to the winds</i>	<i>отбросить всякую осторожность</i> (Кунин 1956:1189)
рос. <i>это еще цветочки, а ягодки впереди</i>	<i>Cheer up : the worst is yet to come</i> (Квеселевич 1998:681)
<i>все шишки валятся</i>	<i>somebody is a whipping boy</i> (Квеселевич 1998:520)
<i>лес рубят – щепки летят</i>	<i>you can't make omelette without breaking eggs</i> (Квеселевич 1998:316)
<i>худую траву из поля вон</i>	<i>no mercy on the weeds</i> (Квеселевич 1998:318)
<i>словно снег на голову</i>	<i>a bolt from the blue</i> (Квеселевич 1998:442)
<i>под корень</i>	<i>to root something out</i> (Квеселевич 1998:197)
<i>тучи сгущаются</i>	<i>the clouds are gathering above somebody</i> (Квеселевич 1998:623)
<i>как с гуся вода</i>	<i>it's like water off a duck's back</i> (Квеселевич 1998:61)
<i>выходит сухим из воды</i>	<i>to get off scot-free</i> (Квеселевич 1998:84)

У семантиці номінацій зазначеного етапу пізнання умотивоване зміщення, процес лексикалізації, утворення омонімічних одиниць, які омовляють манеру поведінки людини, що уподібнюється природі. Вихідні значення номінацій природних явищ можуть

зберігатися у соціо-лінгвістичному досвіді, або забуватися, про що нагадують нам лексикографічні джерела. Пор.:

англ. <i>the rotten apple injures its neighbors</i>	<i>паршивая овца все стадо портит</i>
<i>go through fire and water</i>	<i>перенести тяжелые испытания</i>
<i>bit about the bush</i>	<i>церемониться (ходить вокруг да около)</i> (Кунин 1956:48, 387, 146)
<i>leaves without figs</i>	<i>пустые слова, обещания</i> (Кунин 1956:628)
рос. <i>не видит за деревьями леса</i>	<i>not to see the wood for the trees</i>
<i>темный (дремучий) лес</i>	<i>it's a dark forest for somebody; it's Greek to somebody</i>
<i>скрипучее дерево долго живет</i>	<i>a creaking tree lives for a long time</i>
<i>яблоко от яблони недалеко падает</i>	<i>as the tree so the fruit</i> (Квеселевич 1998:27, 316,178, 698)
<i>бросать (кидать) слова на ветер</i>	<i>to promise light-mindedly, not keeping the promise</i> (Гуревич, Дозорец 1988:33)

На новому еволюційному витку, новому когнітивному підході до природних явищ виникає третя парадигма номінацій природних явищ, що осмислюються як живі істоти, люди. Вони розмовляють, діють, відпочивають. Процес персоніфікації, на відміну від натуралізації, міняє вектор пізнання, а саме: від людини до природи, тобто прослідковується процес анімації, персоніфікації. Спільними для всіх етапів концептуалізації та категоризації природних явищ є наявність суб'єкта називання – людини та суміжного об'єкта – природного феномена. Як показує вивчення досліджуваних одиниць, на першому витку когніції людина, пізнаючи навколишній світ, називає об'єкти, на другому – людина у своєму омовленні порівнює себе з природою, на третьому – природі надаються риси живої істоти, людини. Натуралізація та персоніфікація у домені природних явищ позначена послідовністю: Людина → Природа (Л → П), Людина ← Природа (Л ← П), Природа ← Людина (П ← Л). Ідентичний набір референтів (Л, П) детермінується напрямком когніції. Процес П←Л позначений персоніфікацією на відміну від натуралізації (Л → П, П → Л), в якому фокусується увага на об'єктах природи, її явищах. Вектор П ← Л позначений метафоризацією, семантичною девіацією. Висхідну позицію тут займає людина з притаманними їй соціальними рисами. Персоніфікація (метафора) – стилістично марковане зміщення – має характер оказіоналізму. Новоутворення при певних умовах перетворюються у стабільні канонізовані соціумом мовні одиниці. Персоніфікація, таким чином, є прозорою сукцесивністю від номінації поведінки людини до назви відповідного природного явища. Креативні зусилля створення

стилістично-маркованих інновацій є очевидними в майстернях живих слів-номінацій природних явищ. Персоніфікація використовується поетами дистантних мов, наприклад:

англ. <i>and the stars did wonder darkling</i> <i>in the eternal space</i> (Byron)	<i>звезды скитались без цели, без лучей</i> (И.Тургенев)
<i>the silent moon</i> (Rossetty)	<i>безмолвный полдень</i> (И.Д.Копостинская)
<i>symphony in yellow</i> (O.Wilde)	<i>симфония в желтом</i> (И.Д.Копостинская)
	(Английская поэзия в русских переводах 1981: 346, 347; 440, 441; 484, 485)

Персоніфікація обіймає різні частини мови, серед яких виокремлюються дієслова, прикметники – номінації дій та атрибутів поведінки. Наприклад: рос. *лес кудрявый поседел, свод небесный побледнел* (Пушкин 1985:62). *Скоро, скоро холод зимний рошу, поле посетит.* (ibid 62); *и в тишине прелестной* (ibid 70); *в безмолвии ночи* (ibid 79); *по небу крадется луна, на холме – тьма сидит* (ibid 83); *все в таинственном молчанье; холм оделся темнотой, входит в облачном сиянье полумесяц молодой* (ibid 111); *когда поля в час утренний молчали*(ibid 137); *безмолвие таинственного леса* (ibid 140); *минуту я заснул в неверной тишине* (ibid 141); *безмолвно месяц покотился* (ibid 165).

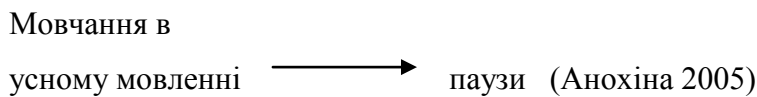
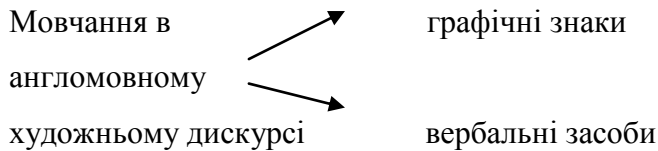
Природне явище розглядається людиною як феномен поклоніння, як об'єкт для уподібнення та персоніфікації. Пор. укр. 1) *бачить Бог з неба, що кому треба* (Грінченко I-II 1997:537); *сонце гріє; поки сонце світить* (Грінченко III-IV 1997:167-168); 2) *трудно вийти з біди як камінню з води; стою як у камені, онімла; сижу мов з каменю тесаний* (Грінченко I-II 1997:213); *на вітер підняти, пішло з вітру, іти по три вітри; за водою піти, будь здорова як вода* (ibid 246); 3) *уже зоря зайнялася, уже й сонечко зійшло; ой. Ти зоре, моя зоре, зіронька вечірняя* (ibid 180); *іди, доле, за водою, а я піду за тобою* (ibid 246).

На поетичних просторах природні явища омовлюються майстрами слова, подаються як герої ситуації. Пор. укр. *поміж тими крутими горами сходила зоря; наступає чорна хмара та на білу хмару; ой, не світи, місяченьку, не світи нікому; ой, зайди, зайди, місяць на ту гору* (Українські народні ліричні пісні 1960:183, 20, 242, 321). Рос. *Юный месяц идет к полуночи* (Цветаева 1989:43); *месяц в облачном тумане водит с тучами игру; задремали звезды золотые; зори меня вешние в радуго свивали; прячет месяц за овинами желтый лик от солнца ярого* (Есенин 1952:18,23,20,64); *там нежно царствует луна меж елей полусонных; месяц миром овладел; гаснет месяц молодой; луна богата силою виденья* (Бальмонт 1990:51,53,56,76).

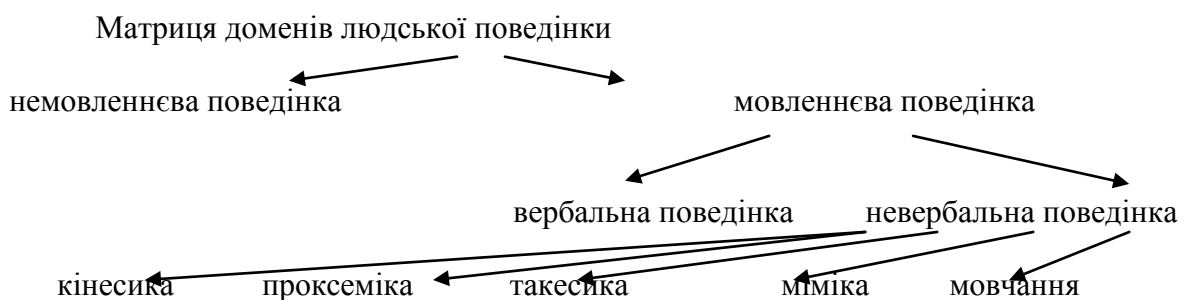
Мовчання – силенціальний компонент комунікації (Белова 1997) – тяжіє до ситуативних імплікатур. Як дискурсивне явище воно осмислюється на вертикальних та

лінійних - ризоматичних векторах, що препарує його осмислення як індивідуально-психологічного та соціально-прагматичного феномена. Відомо, що вербальна комунікація здійснюється за допомогою символів, репрезентованих в усному та писемному дискурсах. Мовчання, як невербальна дія комунікації, позначена нульовим денотатом, корелює з графічними знаками (на письмі) та номінаціями-вербалізаторами (в усному і писемному мовленні). Засоби невербальної комунікації являють собою найдавнішу форму спілкування. Мовчання та дії є первинними, а мовлення – вторинним (Богданов 1987).

Мовчання в усному та писемному дискурсах представлено по-різному:

Комунікація – це обмін інформацією, що охоплює продуцента та реципієнта, вербальне та невербальне повідомлення, код відправника та декодування отримувача. У сучасній лінгвістиці комунікація осмислюється у площині інтегральної тріади вербальності, паралінгвістики та невербальності (Арутюнова 2000). Домен невербальної комунікації охоплює кінесику, міміку, акустику, проксемику, такесику, мовчання, які за своєю природою більш прагматичні, ніж семантичні (Богданов). Комунікація не існує без обміну знаками (вербальними та невербальними). Невербальні знаки в інтеграції з вербальними сприяють адекватному порозумінню у спілкуванні. Вербальна комунікація базується на словесних знаках, символах, репрезентованих в усному та писемному мовленні. Невербальна комунікація корелює з позаалфавітними знаками та номінаціями-вербалізаторами (Анохіна 2005). Невербальні компоненти є невід’ємною частиною семіотики, комунікативної лінгвістики, психології та соціології. Свідомо або півсвідомо людина може виразити психологічну настанову за допомогою своєї поведінки. Спектр невербальних засобів досить широкий: це і різні допоміжні звукові елементи, що супроводжують мовлення, і жести, і міміка, і ситуації, які беруть участь у передачі інформації.

Як семіотичний невербальний знак комунікативне мовчання не має словесного позначення, але при цьому є вельми інформативним. Осмислення мовчання потребує значних когнітивних зусиль комунікантів та знань про дискурсивне оточення. Невербальна поведінка людини свідчить про її психічний стан, а мовчання є стратегічним компонентом її поведінки (Белова 1997).

Художній дискурс сприяє осмисленню природи силенціального ефекту – його поліаспектності, поліфункціональності та полімодальності. З огляду на дискурсивні особливості емпіричного матеріалу появляється можливість ідентифікувати ситуативну природу комунікативного мовчання, його тактику та стратегію, екстеріоризацію та імплікацію, поверхневу та глибинну структури, когнітивний та прагматичний потенціали. Когнітивно-дискурсивний підхід до силенціального компонента комунікації сприяє розумінню адгерентних категорій мовчання.

Англомовний художній дискурс як емпірична база комунікативного мовчання є вельми валідною з огляду на значну представленість мовчазних ситуацій та відповідних тлумачень з боку автора. Лінгвістичні характеристики зазначених ситуацій експлікуються в діалогічному, в монологічному представленні, в дескрипціях та авторській оповіді, в блоках текстів, що мають відношення до людського (*homo-silence*) та персоніфікованого мовчання (*nature-silence*). Силенціальний ефект (СЕ) як поліфункціональний феномен позначає палітру людських відчуттів. Аналіз матеріалу англомовного художнього дискурсу свідчить, що екстеріоризатори мовчання сприяють вираженню аксіологічної оцінки рефлексорного СЕ.

Невербальна поведінка так само націлена, як і мова (Инобуси Йоко 2003). Етикетні формули, темпоральні інтервали спілкування регламентують комунікацію жестами, мімікою, проксемікою. Поглядом, посмішкою, мовчанням можна припинити і розпочати спілкування, переадресувати комунікативний підхід. Силенціальна поведінка детермінується соціальним статусом мовця, вона представлена в пареміях, культурах, в ритуалах та традиціях. Комунікативне мовчання не існує за межами спілкування, воно є невід'ємною складовою інтеракції комунікантів, коментування та декодування адресатом художнього дискурсу.

Когнітивно-дискурсивний підхід до силенціального ефекту верифікував суттєві риси останнього, його базові номінації, адгерентні поняття та прагматичну поліфункціональність. Соціальне наповнення мовчання здійснюється в емерджементному процесі абстрагування від рекурентних дискурсивних смислів. Невербальні засоби спілкування, включаючи мовчання, позначені ситуативністю, діалогічністю і потребують у зв'язку з цим спільного соціального та лінгвістичного досвіду для кодування та

декодування *silent pauses*. Силенціальний компонент комунікації обіймає індивідуально-психологічне та соціально-культурне мовчання, якому притаманний ситуативно-комунікативний характер, що породжується емоціональним та ментальним станом мовця, а також - соціальним статусом останнього.

Пауза є невід'ємною складовою силенціального ефекту. Метазнак *пауза* позначає переривання у звучанні та артикуляції (1), технологічну паузу (2) та за лексикографічною традицією, – хезитації (3). Існують гіперо-гіпонімічні відношення між паузою та мовчанням, мовчання включає паузу як фонетичну складову. Відношення *пауза – мовчання* є інклюзивним, що уможлиблює їх вивчення як адгерентних понять. Мовчання, будучи пов'язаним із структурою висловлювання, виступає як елемент реакції, комунікативної тактики та стратегії. Мовчання – це невербальний семіотичний знак ситуативного походження, маркер когнітивно-рефлекторних та емоційно-експресивних витоків. У домені мовчання виокремлюються метазнаки *комунікативне, некомунікативне, індивідуальне, соціальне, рефлекторне, психологічне, реактивне, ритуальне, статусне, спонтанне, заплановане*.

Силенціальний ефект в англomовному художньому дискурсі представлений гетерогенною вербальною екстеріоризацією. Базовими є лексеми *silence* та *pause*. Прерогатива належить *silence* з огляду на: її більш частотне вживання, ніж *pause* (1), пріоритетний статус позначення силенціального ефекту (2), взаємозамінюваність з лексемою *pause* в окремих контекстах (3), семантизацією як короткого переривання в дії, так і пролонгованих зупинок (Богданов 1987).

Графічним знакам (ГЗ) – як специфічним метазнакам невербального компонента мовчання – притаманні процеси термінологізації і детермінологізації. Первинні графічні знаки утворюються від нетермінів, але на виході із терміносистеми, трансформуючись, детермінологізуються в нетермінологічні одиниці. Наприклад: англ. *Cross your t's and dot your i's, to put a question; to be or not to be – that's a question*.

Грамаатикалізовані маркери просодичних паузацій, семантизуючись, вживаються для позначення силенціального ефекту. Графічні засоби мають знакову природу, що дозволяє осмислити семіотичний код адекватно.

В англomовному художньому дискурсі силенціальні знаки вказують на емоційно-психологічний стан комуніканта.

Графічні знаки утворюють окрему групу метазнаків пунктуації – „Графіка мовчання”. „Графіка мовчання” на позначення силенціального ефекту охоплює, крім тире та трьох крапок, крапку в еліптичному реченні („рубленому синтаксисі”), редуплікацію знаків оклику та питання.

Тире та три крапки взаємо замінюються, використовуються в стилістичному прийомі – апосіопезі. ГЗ можуть поєднуватись із заповнювачами (*time fillers*) типу – *er, ugh, well, so*. Знак тире використовується при уточненні (1), цитуванні (2) та для позначення анаколуфа (3):

- 1) *Visits from the Wilsons were, as before, reserved for Christmas, but the greengrocer Dwyers – Jack and Ima – came with a professional interest in the new shopkeeping venture* (Burgess).
- 2) ‘ – *only you forgot to pull the stem off this one, ‘ the tall man said* (Delany).
- 3) “*Stella! This is not appropriate* – “ (Griffith).

Графічні знаки вбирали в себе риси цілих епох, приймали гетерогенні форми, змінювали значення, запозичувалися - як і лексичні одиниці. З плином часу графічні знаки модифікували функції, перегрупувалися, ввійшли в різні парадигми. Знаки пунктуації, членуючи текстові блоки на складові, імплікують також емоційний стан мовця, підтекст мовчання. Невеликий за обсягом корпус графічних знаків позначений адаптивною силою, що проявляється в реалізації семантичних та синтаксичних функцій. Для пунктуаційних знаків базова функція полягає в членуванні синтагм. Семантична функція графічних засобів зумовлена емоційним станом комунікантів, їх пошуками імпліцитного у відповідних ситуаціях.

Комунікативне мовчання позначається в англomовному художньому дискурсі експліцитно та імпліцитно монолексемними, різночастиномовними, синтаксичними, фразеологічними словосполученнями та пареміями. Однослівні позначення силенціального ефекту (іменники, прикметники) вказують на стан людини. Номінації-словосполучення вказують на витoki силенціального ефекту, його якісні та кількісні оцінки.

Силенціальний ефект корелює із психічними та ментальними, негативними та позитивними емоціями мовців. Це – лінгвістико-дискурсивне явище, яке віддзеркалює поведінку людини.

Англomовному художньому дискурсу притаманні образні засоби позначення мовчання, серед яких – метафора, порівняння, метонімія, епітет, гіпербола, оксиморон. Полілексемні експресивно-емоційні засоби в основному актуалізуються у монологіях, у блоках дескрипції персоніфікованих референтів (*nature-silence*). Апосіопеза, анаколуф, умовчання, еліпс, зевгма – стилістично марковані номінації діалогічного мовчання.

Урахування когнітивних аспектів в дискурсі препарує оптимальний вплив на адресата, використовуючи при цьому не лише мовні одиниці, а й невербальний вплив (Полужин 2002, 9). Силенціальний ефект в рамках комунікації слугує аргументації та дозволяє вдало використати

ментальну модель. Тріада розумового процесу, змістовно-ілюстративного використання вербальних засобів та номінація невербальних дій складає основу комунікації.

Феномен мовчання, що позначається в англійському ХД за допомогою графічних знаків, може виконувати стилістичний прийом умовчання - апосіопезу (вщ грецьк. ἀποσιώπησις - "замовкання, мовчання; фігура умовчання", що трактується як "a rhetorical device in which speaker suddenly breaks off in the middle of the sentence, leaving the sense unfinished. The device usually suggests strong emotion that makes speaker unwilling or unable to continue. The common threat "get out or else" - is an example" [Baldick 1996 :15].

Пор.: *But to see Pumpkin standing there holding that piece of squid on a stick, with grit from the street struck to it, and the flies walking around...*(Golden 1997: 54)

Близькою до апосіопези є стилістична фігура анаколуф (від грецьк. ἀνακόλονθον "непослідовність" [СІС 1985:55]). Анаколуф співвідноситься з порушенням формальних зв'язків, особливо між початком складного речення та його кінцем, з граматичною неузгодженістю членів речення [Ганич, Олійник 1985: 15]. В англійському ХД анаколуф вживається на позначення індивідуального мовлення персонажів [Швачко, Анохіна 2002: 56].

Пор.:

Sally prodded him with her elbow: 'Hey, dopey...D'ya hear...?. Gerrup' (Greenwood 1993:15). "*Well, that man's name is Tanaka Ichiro he went on. " Yes, me...although back then my name was Morihashi Ichiro* (Golden 1997 : 20). "*Father is so old ... and now that our mother is sick, I think Mr. Tanaka is worried about our future. There won't be anyone to take care of us"* (Golden 199: 26). *Her eyes ...they're the color of a mirror!* (Golden 199: 60)

Стилістичний прийом умовчання використовується не лише в діалогічному дискурсі (1), але й для передачі емоційного стану мовця (2), при описах думок автора/персонажів (3) або відображення навколишнього світу (Богданов 1997). Пор.:

1. *'Oh, Harry, I never meant...'*(Greenwood 1993, 46)

2. *In a minute he would draw it, and then I* (Tolkien 2002:111). *The following day **without saying a word**, she walked me down the hill toward the village and turned at a path into a graveyard in the woods* (Golden 1997, 10). *But **she said nothing further to me*** (Goiden 1997:7).

3. *Suppose, when opportunity came his way, he proved to be a miserable failure! But he wouldn't fail ...* (Greenwood 1993: 69).

4. *Silence... Not a cat stirring* (Greenwood 1993 :14). *There was no conversation, no lowering of barriers now that we had worked shoulder to shoulder or any of that nonsense* (Griffith 1995: 245).

Пропозиційна структура дискурсу формується через призму суб'єктивного бачення об'єктивного (Полюжин, 11). Використання графічних засобів для позначення мовчання може

доповнюватись лексичними позначеннями монолексемного (1) або полілексемного характеру (2). Пор.:

1. **Pause**. (Greenwood 1993: 96). **Silence**. (Greenwood 1993: 256).

2. An **expectant silence** fell on the room (Greenwood 1993: 245).

3. Suddenly, with burning eyes and flushed cheeks, she replaced the baby by Helen's side and astonished both Helen and Harry by departing, impulsively, **without a word**. (Greenwood 1993: 244).

4. Harry, amazed, came to the bedside and stared at Helen who returned his wide-eyed questioning: 'Well...'**said** Harry (Greenwood 1993:243). "Well, at least you 're learning how to entertain men properly. You are lucky to meet Baron. I may not have found a way around Hatsumomo just yet, but to tell the truth" And here **she stopped herself** (Golden 1997: 191).

В основному мовчання позначається лексичними одиницями, що містять сему мовчання:

I was **too stunned** to know how to react (Golden 1997:49). But I was in such shock I **couldn't speak** (Golden 1997:33). We had reached Shijo Avenue by now and crossed it **in silence** (Golden 1997: 52). When the students bowed to her in unison and told her good morning, she just glowered back at them without **speaking a word** (Golden 1997: 56).

Монолексемні одиниці, що є дериватами від *pause*, *silence* (1) або алонімами слів *pause*, *silence* (2), традиційно позначають феномен мовчання. Наприклад:

1. I heard a short muffled conversation, and then the okiya was silent (Golden 1997: 69). She did not **pause** to zip it up (Griffith 1995: 57). As in closing the trapdoor **silently** behind me, I stuffed my sleeping robe under the gravity-feed tank and managed to climb up and straddle my legs **over** the ridge of the roof (Golden 1997: 95). There was **a silence**, and then Mameha sighed (Golden 1997:135).

2. We were **quiet** while the drinks arrived (Griffith 1995:285). I sat there, **mute** (Griffith 1995:284). I **hesitated** (Griffith:265). I **stopped**, a moment. Think. I had to think (Griffith 1995:185). Lore went **still**. Listened. Nothing (Griffith:87). I walked carefully, unwilling to disturb **the quiet** (Griffith 1995:3).

Полілексемні номінації на позначення мовчання можуть містити **кількісні** (1), **якісні** (2) або **якісно-кількісні характеристики** (3) типу:

1. Teacher Mouse **didn't speak for a long while**, but just looked me over and then said, "You are a clever girl. I can see it just from looking at you. Perhaps you can help your older sister with her lessons" (Golden 1997: 57). **There was a long pause**, and then Korin said, "Mameha! Oh, my goodness, it is Mameha's kimono (Golden 1997: 71). There was a moment of silence (Griffith 1995:65). He **doesn't say anything for a minute** and Lore has to prompt him (Griffith 1995:2). He **paused a moment** then unwrapped a couple of feet and cut it (Griffith 1995:16).

2. *Hatsumomo let out a sigh at this, but **said nothing*** (Golden 1997:74]. *She **didn't say a word** but just took the shamisen case from my arms* (Golden 1997: 82). *Actually, her room wasn't **completely silent** because her little dog, Taku, was wheezing in Ms sleep* (Golden 1997: 95). *She **stayed very still, trying to breathe quietly, evenly*** (Griffith 1995:312). *The **stillness and silence** were unnerving* (Griffith 1995:266). *Ruth was **utterly still*** (Griffith 1995:210). *Next time I would **keep my mouth shut*** (Griffith 1995: 73). *The locksmith arrives only forty minutes later, and the three of them troop upstairs, again **in silence*** (Griffith 1995:70). *There was **no sound** from the bedroom* (Griffith 1995: 12).

3. *Mother was **perfectly silent a long while, looking at me*** (Golden 1997:90). *For a moment I **heard nothing; only a frightening, empty silence*** (Golden 1997: 97). *He looks at her for a long moment, his blue eyes **still*** (Griffith 1995: 51).

У руслі когнітивної аргументації феномен мовчання може стати одним із "відмикачем" у комунікативному акті Перспективним, є осмислення феномена мовчання в різних дискурсах близьких та дистантних мов.

Інтеграція вербальних та невербальних маркерів комунікативного мовчання об'єктивується наявністю спільних та дистинктивних рис зазначених феноменів. Спільним для графічних та лексичних засобів (ЛЗ) мовчання є нульовий денотат. Розбіжності зазначених маркерів є прозорим. Графічні засоби мовчання представлені тільки в писемному дискурсі, у мові персонажів. Крім того, графічні засоби виступають об'єктом експлікації з боку лексичних засобів. Графічні засоби виконують, таким чином, синсематичну функцію. Лексичні засоби, на відміну від графічних, позначають комунікативне мовчання як в усному, так і писемному дискурсах, номінують референта в діалогах, монологах, співвідносяться із *homo-silence* та *nature-silence*. Лексичним засобам притаманна незалежна функція: вони екстеріоризують мовчання (позначають, ідентифікують), координуються з графічними засобами, уточнюють витoki силенціального ефекту, коментують характер останнього. Лексичним засобам притаманна функціональна тріада – ідентифікуюча, координуюча та коментуюча функції. Графічні засоби мають дещо звужену парадигму, вони позбавлені коментуючих преференцій. Крім того, лексичні засоби представлені у мові наратора. Синсематичні відношення ЛЗ:ГЗ знаходяться також у царині наратора. При відсутності коментуючих ЛЗ зростає роль релевантної ситуації, вертикального контексту, які знімають ентропію комунікативного мовчання. Інтегративні потенції маркерів силенціального ефекту сприяють осмисленню тактик і стратегій комунікативної поведінки людини.

ВИСНОВКИ

Неавторські жарти, як і авторські гумористичні висловлення, відносяться до нетипових текстів малого жанру. Цим текстам притаманні лаконізм, стислість форми, двозначність, енігматичність, автосемантичність, модальність, антропоцентричність і монотопічність. На відміну від АГВ, неавторські жарти позначені аспектами, діалогічного та фабульного. МТФ в АГВ і НЖ співвіднесена з іншими функціями (мовленнєвими і, в першу чергу, - комунікативною, текстоутворюючою, когнітивною), які інтегрують авторські інтенції для створення гумористичного ефекту.

Характер тексту впливає на вибір маркерів МТФ. В АГВ ця функція спирається, в основному, на топікові слова і авторські коментування. В НЖ МТФ реалізує своє призначення шляхом номінацій діючих осіб маркерів концептуальних блоків. В НЖ зони теми та реми відрізняються дистантним розташуванням. “Гумористичний вибух” здійснюється в фінальній частині НЖ, в мовленнєвому акті одного із комунікантів.

Відмінність в поверхневій структурі АГВ обумовлюються факторами адресанта і адресата (в залежності від того, який автор створює жарт і для якого слухача). Жарт створюється шляхом обігрування колективного досвіду.

МТФ грає або думкою (досвідом), ситуацією, або словом (формою, словосполученням, структурою). Частіше МТФ грає думкою / досвідом. “Омовлення” гумору відбувається, шляхом використання адаптивних мовних одиниць. До відрізняючих /дистинктивних ознак відноситься комплексне вживання стилістичних засобів та прийомів в АГВ. В НЖ стилістичний діапазон МТФ значно бідніше і простіше, ніж в АГВ, що пояснюється як колективним авторством, так і ординарністю читача.

НЖ відрізняються нестандартною поверхневою структурою. Це – діалоги, наратії. Різноманіття поверхневої структури НЖ не позначається на призначенні МТФ. В гумористичних текстах МТФ грає або ситуацією, або мовою. МТФ, в основному, використовує традиційні мовні форми, менше – оказіоналізми.

Дослідження МТФ в нетипових і типових текстах у перспективі сприятиме більш глибокому вивченню категорій різних текстів, їх впливу на актуалізацію МТФ.

Мова – це структурно організована специфічна знакова система, що знаходиться у стані безперервного розвитку і служить не тільки засобом спілкування, але й знаряддям переоцінки досвіду.

Специфічна сутність мови проявляється в її поліфункціональності, в багатій різноманітності функцій, які, знаходячись у складній інтеграції, обумовлюються як типом мислення, так і умовами комунікації. Серед мовленнєвих функцій особливе місце посідає

мовотворча функція, яка породжується мовотворчим мисленням – соціологізованою здатністю суб'єкта висловлювати нові оцінки в процесі когнітивної діяльності. Призначення МТФ полягає у використанні елементів мови для генерації і вербалізації думок-інновацій – серйозних і несерйозних, тривіальних і нетривіальних, конвенціональних і неконвенціональних.

Поліфункціональність мови, що проявляється у співвіднесеності мовних функцій, свідчить про те, що мова знаходиться у стані безперервного розвитку, вона є не тільки засобом спілкування, знаряддям виразу думок и почуттів, але разом з тим, і засобом переоцінки соціального і лінгвістичного досвіду.

Кваліфікативні оцінки пізнавальної діяльності, категорій і властивостей соціально-психологічного життя знаходять своє відображення у відповідних засобах МТФ, яка інтегрує з іншими функціями.

Роль МТФ, яка тісно пов'язана, перш за все, з комунікативною функцією, полягає в матеріалізації результатів переосмислення картин світу шляхом творчого використання мовних засобів. Призначення МТФ – породження нової думки, яка, вербалізуючись, підпорядковує собі мову, співвідноситься з її особливостями.

Спільним для експресивної та поетичної функцій, з одного боку, і МТФ, з іншого, є вільне ставлення до норми, з тією лише відмінністю, що для перших двох (експресивної та естетичної функції) таке ставлення проявляється до форми, в той час як МТФ “грає” як формою, так і змістом. Соціальні аспекти об'єднують МТФ з іншими практичними і непрактичними функціями. Разом з комунікативною функцією МТФ “омовлює” концепцію автора, його інтерактивні зв'язки. Інтегруючи з комунікативною і пізнавальною функціями МТФ вербалізує нове думкомовлення. В символах математичної логіки характер інтеграції МТФ з іншими функціями може бути поданий як $МТФ < КФ$ („МТФ корелює з комунікативною функцією”), $МТФ \cap ПФ$ (“МТФ має відношення до пізнавальної функції”), $МТФ \neq ЕФ$ (“МТФ нерівнозначна експресивній функції”), $МТФ > ТФ$ (“МТФ тяжіє до текстової функції”).

МТФ у наукових і художніх дискурсах відрізняється специфічною представленістю думки-інновації. Пор. діаграми, графіки, формули, схеми, малюнки, шифри). Семіотичні знаки по-різному використовуються МТФ в типових та нетипових текстах.

Створені за допомогою МТФ нові судження мають як практичний, так і непрактичний характер. В останньому випадку, модифікація думки здійснюється МТФ для створення гумористичного ефекту, розваги і релаксації. Дієвість функцій, взагалі, і МТФ,

зокрема, залежить від характеру тексту, намірів адресанта і тезауруса адресата. МТФ в наукових і художніх текстах відрізняється представленістю думки-інновації. Семіотичні знаки по-різному використовуються МТФ в неоднотопікових текстах. Дослідження МТФ в умовах однотопікових текстів (в авторських гумористичних висловлюваннях (АГВ) і неавторських жартах (НЖ) дає можливість дослідити не тільки категорії зазначених текстів, але й також розпізнати природу МТФ, її механізм дієвості.

Авторські гумористичні висловлення у компресованій формі пропонують адресату своєрідне бачення картини світу. АГВ – це коротке гумористичне коментування конвенціональних поглядів. За текстами стоїть значно більший обсяг інформації, ніж та, що реалізується у поверховій структурі висловлювань.

Смисл АГВ обіймає зміст компонентів висловлювань та прагматичні настанови автора. Творці цих текстів за допомогою МТФ підштовхують адресата до розумових операцій, створюють основу до преференційного акту, до посилок на усталені традиції, досвід і, таким чином, препарують у рамках висловлювання реалізацію гумористичного ефекту.

АГВ та НЖ – нетипові тексти малого об'єму, компоненти яких інтегровані дієвістю МТФ. Нетиповість АГВ, НЖ полягає в асиметрії їх форм і змісту, в їх двозначності та енігматичності. АГВ – група адіалогічних монотопікових розмірковувань, позбавлених таких текстових категорій як заголовок, хронотоп, фабульність, сюжетність, ясність викладу, однозначність. АГВ та НЖ – поліфункціональні тексти, в яких МТФ разом з іншими функціями реалізує гумористичний ефект вербальними способами. Вербальний, словесний спосіб є основним для омовлення гумору, який обіймає фонові знання комунікантів, використовує попередній досвід для вербалізації інноваційних задумів адресанта.

МТФ за допомогою адаптивних одиниць реалізує в АГВ та НЖ ефект потішного, веселого, смішного, стимулюючи відповідну поведінку адресата - його усмішку, сміх і радість співтворчості.

Гумористичний ефект в текстах малого жанру знаходить свій прояв шляхом „омовлення” модифікованих функціональних міркувань, обігрування наявного досвіду в руслі непрактичної репрезентації. АГВ і НЖ, як непрактичні гумористичні тексти, позначені лаконізмом, компресованістю форм, автосемантичністю, модальністю, антропоцентричністю, монотопіковістю, енігматичністю, двозначністю, несерйозністю.

МТФ, разом з іншими мовленнєвими функціями, інтегрує тексти малого жанру, реалізує задум автора за допомогою компонентів як поверхневої, так і глибинної структур. Фактор тексту, адресата і адресанта суттєво впливає на вибір маркерів МТФ. Гумористичний ефект в зазначених текстах відшліфовується й реалізується МТФ у зонах теми і реми. В зоні реми МТФ реалізує коментування референта думко-мовлення. Топікові слова реалізують текстоутворюючу функцію. Монотопіковість досліджуваних текстів обумовлена характером та обсягом текстів, компресованою вербалізацією нового бачення картини світу, а також - перцептивними можливостями, тезауросом адресата. В НЖ, у яких завуальованим є авторський початок, гумористична ситуація препарується першим комунікантом. Помилкова (задалегіть спрямована або випадкова) інтерпретація основного концептуального блоку другим комунікантом відрізняється від традиційного представлення референта. Зіткнення концепцій комунікантів призводить до забавного ефекту, ситуативного або лінгвістичного гумору.

Серед маркерів МТФ у поверхневій структурі досліджуваних текстів виокремлюються концептуальні блоки, повтори, коментування.

Гумористичний ефект на рівні глибинної структури в текстах малого жанру МТФ реалізує шляхом обігрування накопиченого соціального / лінгвістичного досвіду. АГВ відрізняються високою компресією стилістичних прийомів. При обігруванні колективного досвіду МТФ використовує від одного до десяти стилістичних актуалізаторів. Зона наповненості в цих текстах в основному представлена 5-7 стилістичними актуалізаторами.

В НЖ МТФ обігрує, головним чином, один стилістичний актуалізатор. Обігрування МТФ двозначності в АГВ та НЖ породжує гумористичний ефект (невідповідність конвенціонального і контекстуального), дисгармонію форми та змісту, неочікуване функціонування мовних одиниць, „вибух” у канонізованому баченні картин світу.

За допомогою МТФ такі серйозні тексти, як прислів'я, відомі вирази із Біблії, афоризми перетворюються на протилежні за значенням в АГВ. В еволюції текстів можна прослідити риси ізоморфізму на лексичному рівні. Комунікативні одиниці відкриті для процесів пролонгації, скорочення та семантичного зсуву. Вторинність на рівні формальних та семантичних показників є характерною ознакою текстів малого жанру, що свідчить про спільні тенденції їх функціонування.

В процесі декодування АГВ та НЖ перед адресатом стоїть завдання розпізнати дієвість МТФ у глобальній структурі текстів, яку інтегрують для створення елементи поверхневої та глибинної структур.

Дослідження дієвості МТФ в нетипових текстах є вельми значущим для розширення парадигми теорії про:

- типологію текстів і дієвість функцій в різних дискурсах;
- екстеріоризацію МТФ в поверхневій структурі текстів;
- використання скорочення, пролонгації й семантичного зсуву у вторинних текстах;
- ізоморфізм рис МТФ (на матеріалі близьких та дистантних мов);
- інтеграцію МТФ з іншими функціями (на матеріалі різних дискурсів);
- технологія конвертування номінативних одиниць в комунікативні та навпаки;
- онтології нетипових текстів дистантних мов.

Когніція природних явищ у мовній картині світу охоплює цикли від позначення явищ природи (1) до позначення уподібнення людей до природи (2) та уподібнення явищ природи до поведінки людей (3). Процес персоніфікації (3) природних явищ протікає за семантичними законами мови, за діючою універсальною тріадою зсуву Чому? Як? Що?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Алефіренко 1988: Алефіренко Н.М. Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики //Мовознавство. - К., 1988. -С. 35-41.

Алексеев 1982: Алексеев А.Я. Стилистическая информация языкового знака // Филол. науки., - 1982. - N 2. - С. 50-55.

Амосова 1958: Амосова Н.Н.Слово и контекст //Учен. зап. Ленингр. Л-та. - 1958. - Вып. 42, N 243. - С.3-23.

Английская поэзия 1981: Английская поэзия в русских переводах. – М.:Прогресс, 1981.- 686 с.

Анохіна 2005: Анохіна Т.О. Функціональна таксономія мовчання (на матеріалі англomовного художнього дискурсу) // Журн. Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – т.2, №1(4). –С.5-14.

Аристотель 1957: Аристотель. Об Искусстве поэзии. - М.: Худ. лит., 1957.-182 с.

Арнольд 1991: Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. - М.: Высшая школа, 1991. - 140 с.

Арутюнова 1970: Арутюнова Н.Д. Специфика языкового знака/ в связи с закономерностями развития языка// Общее языкознание: формы существования, функции, история языка/ отв. ред. Б.А.Серебренников. - М.: Наука, 1970.-С. 170-196.

Арутюнова 1981: Арутюнова Н.Д. Факторы адресата // Изд. АН ХСР Сер. лит и яз, 1981. - Т. 40 . - N.4 . - С. 356-367.

Арутюнова, Падучева 1985: Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. Истоки, проблемы и категории прагматики // Новое в зарубежной лингвистики. М.: Прогресс, 1985. - Вып. 16. С. 3-42.

Арутюнова 1988: Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка, бытия. Факт. - М.: Наука, 1988. - 341 с.

Арутюнова 2000: Арутюнова Н.Д. Феномен молчания. //Язык о языке. Сб.статей под общим рук. И ред. Н.Д.Арутюновой. – М.: Язык русской культуры, 2000. –С.417-436.

Бальмонт 1990: Бальмонт К. Стихотворения. – М.: ХЛ, 1990. – 398 с.

Барт 1978: Барт Р. Лингвистика текста // Новое в зарубежной лингвистике. - М.: Прогресс, 1978. Вып. 8,- С. 442-449.

Барт 1980: Барт Р. Текстовый анализ.// Новое в зарубежной лингвистике. - М.: Прогресс, 1980. - Вып. 9, - С. 307-449.

Бахтин 1975: Бахтин М.. Вопросы литературы и эстетики.- М.: Худ. гг.. 1975.-504 с.

Бахтин 1986: Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. - М.: Искусство, 1986. - 444 с.

Белова 1997: Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Київ.нац.ун-т ім..Тараса Шевченка, 1997. –307 с.

Бенвенист 1974: Бенвенист Э. Общая лингвистика. - М.: Прогресс, 74. - 447 с.

Блумфильд 1968: Блумфильд Л. Язык. – М.:Прогресс, 1968.-606 с.

Богданов 1986: Богданов В.В. Молчание как нулевой речевой акт и его роль в вербальной коммуникации. // Языковое общение и его единицы. – Калинин: КГУ, 1986. – С. 12-18.

Богданов 1987: Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении // Языковое общение: Единицы и регулятивы. – Межвуз.сб.науч.труд. – Калинин: Калинин.гос.ун-т, 1987. – С.18-25.

Бойчевский 1927: Бойчевский В.И. Юмор и сатира в классической литературе // В сб. Серезникова В. Сатира и юмор. – К.: Издание автора, 1927. -213 с.

Бореев 1988: Бореев Ю.Б. Эстетика. –М.:Политиздат, 1988. – 496 с.

Будагов 1984: Будагов Р.А. Писатели о языке и язык писателей. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 1984. – 280 с.

Булыгина 1981: Булыгина Т.В. О границах и содержании прагматики // Изд-во АН СССР. – Сер.Лит. и яз., 1981.-Т.40.-С.333-342.

Бюлер 1993: Бюлер К. Теория языка. Экспрессивная функция языка. – М.: Прогресс и Универсал, 1993. – 502 с.

Васильев 1988: Васильев С.А. Синтез смысла при создании и понимании текста.-К.:НАукова думка. 1988.-238с.

Вежбицка 1978: Вежбицка А. Метатекст в текстах. // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1978.Вып.8.-С.402-421.

Вилюнас 1976: Вилюнас В.К. Психология эмоциональных явлений. – М.: Изд-во Моск. Ун-та , 1976. – 143 с.

Виноградов 1963: Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. – М.:Изд-во Ан СССР, 1963. – 255 с.

Виноградов 1981: Виноградов В.В. Проблемы русской стилистики. – М.: В.Ш., 1981. – 319 с.

Винокур 1991: Винокур Г.О. О языке художественной литературы. – М.: Высшая школа, 1991. – 448 с.

Вишневський 1984: Вишневський Д.Д. Нетипові явища: Гумор і сатира. – К.: Рад. письм., 1984. – 141 с.

Вольф 1985: Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. – М.: Наука, 1985. – 228 с.

Вулис 1966: Вулис А. В лаборатории смеха. – М.: Худ.лит., 1966. – 144 с.

Выготский 1984: Выготский Л.С. Учение об эмоциях. ИСТОРИКО-психологическое исследование // Сбор.соч.: в 6 т.- М.: Педагогика, 1984. – Т.1. – 397 с.

Гак 1977: Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций // Языковая номинация. Общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С.230-293.

Гальперин 1981: Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М.:Наука, 1981. – 138 с.

Ганич 1985: Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа. – 1985. –360 с.

Грайс 1985: Щрайс Г.П. Логика и речевое общение // Новое в зарубежной лингвистике. Вип. 16 Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – С.217-237.

Грасиан 1977: Грасиан Б. Остроумие или искусство изощренного ума // Испанская эстетика. – М.: Прогресс, 1977. – С.313.

Грінченко 1997: Грінченко Б. Словарь украинского языка. Томъ I-II. – К: Довіра, 1997. – 573 с.

Грінченко 1997: Грінченко Б. Словарь украинского языка. Томъ III-IV. – К: Довіра, 1997. – 563 с.

Гуревич 1988: Гуревич В.В., Дозорец Ж.А. Кратный Руссо-английский фразеологический словарь. – М.: Руський язык, 1988. – 543 с.

Дейк 1978: Дейк Т.А. Вопросы прагматики текста // Нвое в зарубежной лингвистике. Вип. 8 Лингвистка текста. – М.: Прогресс, 1978. – С.259-339.

- Дейк 1989: Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. – М.:Прогресс, 1989. – 311 с.
- Дземидок 1974: Дземидок Б. О комическом. М.: Прогресс, 1974.-23 с.
- Домашнев 1989: Домашнев А.Н., Шишкина И.П., Гончарова Е.А. интерпретация художественного текста. - М.: Просвещения, 1989. - 205 с.
- Донских 1990: Донских Л.И. Слово и мысль в художественном тексте, Кишиенев: Штинца, 1990. - 166 с.
- Есенин 1952: Есенин С. Избранное. – М.:ХЛ, 1952. – 271 с.
- Звегинцев 1964: Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях // Часть 1. - М.: Просвещение, 1964.- 466 с.
- Звегинцев 1967: Звегинцев В.А. Теоретическая и прикладная лингвистика. -М.: Просвещение, 1967. - 336 с.
- Звегинцев 1973: Звегинцев В.А. Язык и лингвистическая теория. - М.: Изд-воМУ, 1973.-248 с.
- Земская 1983: Земская Е.А. Русская разговорная речь // Фонетика. морфология. Лексика. Жест. - М.: Наука, 1983.- 238 с.
- Инубиси Йоко 2003: Инубиси Йоко. Феномен молчания как компонент коммуникативного поведения. // Автореф.дис. ...канд.филол.наук. 10.02.19. – М., 2003. – 24 с.
- Каменская 1990: Каменская О.М. Текст и коммуникация. - М.: Высшая школа, 1990. - 152 с.
- Кант 1966: Кант И. О форме и принципах чувственного восприятия и «постигаемого мира // Соч.: в 6 т. - М.: Мысль, 1966. - Т.2 - С.381- 426 с.
- Кант 1993: Кант. Е. Критика чистого разума. - С.-Петербург.: ИКА ум-аут, 1993.-472 с.
- Карабан 1989: Карабан В.И. Сложные речевые акты как речевые единицы // Автореф. док.... филол. наук. - К.: 1989. - 39. с.
- Квеселевич 1998: Квеселевич Д.И. Русско-английский фразеологический словарь. – М.: Русский язык, 1998. – 705 с.

Клименко 1991: Клименко Н.Ф. Як народжується слово. – К.: Рад.школа, 1991. – 286 с.

Колшанский 1984: Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка.-М.: Наука, 1984.- 175с.

Колшанский 1987: Колшанский Г.В. От предложения к тексту // Сущность, развитие и функции языка. - М.: Наука, 1987. - 220 с.

Кривин 1990: Кривин Ф.Д. Мелочи жизни: Русская сатира и юмор второй половины XIX- XX века. - М.: Изд-во Правда, 1990. - 480 с.

Крушельницкая 1970: Крушельницкая К.Г. Проблемы взаимосвязи языка и мышления / В мон. Общее языкознание : формы существования, функции, история языка. Отв. Б.Серёбренников - М.: Наука, 1970. - С. 314-370.

Кубрякова 1991:Кубрякова Е.С., Шахнарович А.М., Сахарный Л.В. Человеческий фактор в языке // Язык и порождение речи. - М.: Наука, 1991. - 240 с.

Кунин 1956: Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Изд-во иностр. и национ. словарей. – 1956. – 1455 с.

Кухаренко 1979: Кухаренко В.А. Интепретация текста. - Л., 1979. -324 с.

Ларин Б.А. Эстетика слова и язык писателя. - Л., 1974. - С. 58-84.

Леонтьев 1979: Леонтьев А.А. Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации /Синтаксис текста. - М. 1979.-С. 18-37.

Лихачев 1984: Лихачев Д.С. Смех в Древней Руси. - Л.: Наука, 1984.-295 с.

Лубянская 2004: Лубянская С.И. Большой русско-английский

фразеологический словарь / Вт.рус.изд.- М.: Аст-пресс книга. – 2004. –

1056 с.

Минский 1988: Минский М. Остроумие и логика бессознательного // вое в зарубежной лингвистике. Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. – Прогресс,

1988. - С. 281-309.

Мурзин 1991: Мурзин А.Н., Штерн И.Б. Тест и его восприятие. - Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1991. - 172 с.

Николаева 1978: Николаева Т.М. Анализ связного текста и поведения языковых единиц // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 8.. Лингвистика текста. М.: Прогресс, 1978, С.5-38.

Остин 1986: Остин Дж.Л. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. Теория речевых актов.-М.: Прогресс, 1986. - С.22-129.

Пави 1991: Пави П. Словарь театра.~М.: Прогресс, 1991.-501 с.

Пасе 1964: Пасе К.Ф., Гачечиладзе А.Д. Английский юмор.- М.: Международные отношения, 1964. - 143 с.

Пешковский 1990: Пешковский Л.А. Эмотивность как языковая категория // Вестник Санкт-Петербургского ун-та. Сер. 2. - 1992. - Вып.2(9). - С. 41-47.

Полюжин 2002: Полюжин М.М. Когнітивно-прагматичні механізми іллокутивних моделей мовлення // Проблеми романо-германської філології. Збірник наукових праць. –Ужгород:ВАТ “Патент”, 2002. – С.9-16.

Потебня 1985: Потебня О.О. Эстетика і поетика. - // Збірник.- К.: Мистецтво, 1985. - 302 с.

Потебня 1990: Потебня А.А. Теоретическая поэтика. - М.: Высшая школа, 1990. - 344 с.

Почепцов /мл./1987: Почепцов Г.Г./мл./Коммуникативные аспекты семантики. - К.: Виша школа, 1987. - 130 с.

Походня 1989: Походня СИ. Языовые виды и средства реализации иронии. - К.: Наукова думка, 1989. - 127с.

Пропп 1976: Пропп В.Я. Проблемы комизма и смеха. - М.: Искусство, 1976. - 182 с.

Пушкин 1985: Пушкин А.С. Сочинения в трех томах. Том первый. – М.: ХЛ, 1985. – 735 с.

Радзієвська 1992: Радзієвська Т.В. Деякі проблеми текстології комунікації: до постановки питання// Мовознавство, 1992. -№2. С. 14-20.

Розенталь 1987: Розенталь Д.Э. Практическая стилистика русского языка.- М.: Высшая школа, 1987. - 400 с.

Сахарный 1989: Сахарный Л.В. Введение в психолингвистику.- Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1989.- 181 с.

Сепир 1934: Сепир Э. Язык. - Л.: Соцэкизд., 1934. - 222 с.

Серебренников 1970: Серебренников Б.А. К проблеме сущности языка. // Общее языкознание: формы существования, функции, история языка. - М.: Наука, 1970. - 607 с.

Сорокин 1985: Сорокин Ю.А. Психологические аспекты изучения текста. - М. 1985. - 167 с.

Словник іншомовних слів (СІС) за ред. О.С. Мельничука. – К.:Наукова думка. – 2000. – 680 с.

Старикова 1985: Старикова Е.Н. Проблема семантического синтаксиса. - К., 1985. -123 с.

Телия 1986: Телия В.Н. Коннотивный аспект семантики нормативных единиц. - М.: Наука, 1986. - 142 с.

Титаренко 1992: Титаренко Е.Н. Языковые средства выражения юмора / на материале произведений английской и американской литературы XIX-XX веков / Дис.... канд. филол.наук. - Киев, 1992.- 205 с.

Тураева 1986: Тураева З.Я. Лингвистика текста.(Текст: структура и семантика). - М.: Просвещение, 1986.- 127 с.

Тынянов 1965: Тынянов Ю.Н. Проблемы стихотворного языка. - М.: Сов. писатель, 1965. - 301 с.

Українські народні ліричні пісні 1960: Українські народні ліричні пісні.- К.: АНУРСР. – 1960. – 686 с.

Українські народні ліричні пісні 1960: Українські народні ліричні пісні.-
К.: АНУРСР. – 1960. – 686 с.

Фрейд 1991: Фрейд З. "Я" и "Оно" / Труды разных лет. - Тбилиси:
Мерани. 1991.- Т. 2. -426 с.

Цветаева 1989: Цветаева М. Сочинения в двух томах. Том первый. –
Минск: Народная Асвета. – 1989. – 542 с.

Чаковская 1986: Чаковская М.С. Текст как сообщение и воздействие. -
М.: Высшая школа, 1986. - 128 с.

Чередниченко 1981: Чередниченко О.1., Коваль Я.Г. Оказюнальні
відповідники і переклад на різних рівнях еквівалентності // Теорія і практика
перекладу.- Київ.1981.-№ -5 С. 12-11.

Шабес 1989: Шабес В.Я.Событие и текст. - М.: Высшая школа, 1989.-175
с.

Швачко 2002: Швачко С.О., Анохіна Т.О. Комунікативно-прагматичні
особливості паузи. // Науковий Вісник кафедри ЮНЕСКО Київського
національного лінгвістичного університету LINGUAPAX – VIII. –Київ:
Вид. Центр КНЛУ. – 2002. – Випуск 6. С.53-57.

Щерба 1974: Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. -М.:
Наука, 1974.-428 с.

Яворівська 1989: Яворівська Г.М. Нові аспекти в розробці функцій
мови//Мовознавство. 1989.-№ 5. - С. 12-17.

Якобсон 1975: Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика // Структурализм
"за" и "против. - М.: Прогресс, 1975. - С. 231-255.

Austin 1962: Austin J/L/ How to do Things with Words. – Oxford: Claredon
Press, 1962. -168 p.

Cazemian 1930: Cazemian L. The Development of English Humour. -Н.У.,
168 p.

Dejk 1980: Van Dejk T.A. Macrostructures // An Interdisciplinary Study of Global Structure in Discourse Interaction and Cognition. - Hillsdale, 1980. -195 p.

Golden 1997: Golden Arthur. Memories of Geisha. – London: Random House. – 1997. – 434 p.

Greenwood 1993 : Greenwood Walter. Love on the Dole. – London : Vintage. – 1993. – 256 p.

Grice 1975: Grice H. Logic and Conversation // Syntax and Semantics. – N.Y., 1975 V. 3, -P. 41-58.

Griffith 1995: Griffith Nicola. Slow river. – New York: A Del Rey Book. BALLANTINE BOOKS. – 1995. –343 p.

Halliday 1976: Halliday M.A.K., Hasan R. Cohesion in English.- London. 367 p.

Kainz 1978: Kainz F. Geleitwort. Sprachtheorie.- Stuttgart: Gustav Fischer Verlag, 1978. - 15 s.

Leech 1983: Leech G.N.Principles of Pragmatics.- London: Longman, 1983.-205 p.

Jakobson 1975: Jakobson R.Linguistics and Poetics // Style and Language Massachusetts Cambridge, 1975. -P. 350-377.

Pei 1965:Pei M. The story of Language.- Philadelphia.- N.Y., 1965.-P. 12.

Searle 1969: Searle J.K. Speech Acts.- Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1969.-203 p.

Tolkien 2002: Tolkien J.R.R. The Lord of the Rings. The Two Towers. Volume 2. – Ъцквa: Айрис Пресс. – 2002.- 180 с.

Vossler 1904: Vossler K. Positivimus und Idealismus in der Sprachwissenschaft. - Heidelberg, 1904. - S. 10-38.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

Англо-українсько-російський словник усталених виразів / Сост. Медведева Л.М., Медведева Н.Ю.- Київ-Тернопіль. ",1992. - 493 с.

Словарь лингвистических терминов. / Сост. Ахманова О.С..-М.: Сов.Энциклопедия, 1966. - 606 с.

Англо-русский фразеологический словарь./ Сост. Кунин. - М.: Изд-во иностранных и иностранных словарей, 1958. -1455 с.

Фразеологічний словник англійської мови./Сост. БаранцевК.Т. -Київ: Учбово-педаг. видавництво, 1956. - 390 с.

The Concise Oxford Dictionary of Quotations. -London: Oxford University Press, 1992. - 464 p.

Dictionary of Contemporary Idioms./ td. Martin H.Manser.- London: Pan Books, 1983.-220 p.

Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow, -London: Longman, 1978.- 1303 p.

New Webster's Dictionary of the English language. -Delhi; Subject Publications, 1988. - 1823 p.

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. A.S. Hornby.- Oxford: Oxford University Press, Moscow: Russian Language Publishers, 1982.-509 p.

Oxford's Student's Dictionary of Current English / ed. A.S. Hornby. -Oxford: Oxford University Press, Moscow: Prosvechenie, 1982. - 769 p.

Webster Universal Dictionary. New York: Harver Educational Services, 1970.-1744 p.

Webster's New World Thesaurus / ed. Ch. G. Laird.- New York; new American Library, 1971. - 678 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

The Book of American Humor 20-th century. Sel. by Belova.- Moscow. Raduga Publishers. 1984/.- 522 p.

A Book of Anecdotes Illustrative Varieties of Experience in the Lives . Deniel.Hell1989.-135p.

The Book of English Humour. Se.l by Livenson A. J. -Moscow.Raduga Publishers, 1990.-432 p.

The Book of Irish Humour. The Importance of Being Witty. Sel. by Livenson A.J.- Moscow: Raduga Publishers, 1990.- 398p.

Bier.J. The Rise and Fall of American Humour.- N.Y., 1968. - 121 p.

The Consise Oxford Dictionary of Quotations. -Oxford: Oxford University Press, 1992.- 464 p.

English for English. G. Sampson. -Cambridge: Cambridge at the University Press, 1926. - 112 p.

Fall Out for laugh. Sel. Sudzilovsky. - Moscow: Voennoe isd., 1974. -396 p.

The Foundations of Language. Sel.Wilkinson.-Oxford: Oxford University Press, 1972. - 224 p.

Funny You Sould Mention It. A Collection of Classic Humour, by P.Skalka.- Kansas City. 1975. - 47 p.

Goreu Ed. Verse Advice.// The New Yorker. Jan. 11,1993. -P.86-90.

Holly Bible. New international version.-University of Illinois, Urbance. 1990.-880 p.

I Couldn't Help Laughing. An anthology of War-time humour.- London, 1942.- 128 p.

Language and Humour. Sel. by G.GPochepestov.- Kiev: Vysca Shola, 1983 - 318p.

Mencken. The Old Subject. / The Book of American Humour 20-th century. -Moscow: Raduga, 1984. - P. 92-97.

- M.Punchis after Dinner Stories.- London: Carmelite house, 1985.- 192 p.
- Shaw B. (1) Androcles and the Lion.- London: Penguin Books, 1984. -160 p.
- Shaw B. (11) A Fearless Champion of the Truth.- Mocsow: Progress Publishers, 1977.-420 p.
- Shaw B.(III) Four Plays.- Moscow: Foreing Languages Publishing house, 1952.-355 p.
- Shaw B.(IV) Heartbreak House.- London: Penguin Books, 1986. -160 p.
- Shaw B.(V)Man and Superman.- London: Penguin Books, 1984. - 264 p.
- Shaw B. (VI) Aphorisms. / The Book of Irish Humour.- Moscow: Paduga Publishers, 1986. -P. 134-142.
- Shaw B.(V11) English One-Act Plays.- Moscow: Progress Publishers, 1964.- P. 11-37.
- Shaw B. (VI11) Pygmalion.- Moscow: Foreing Languages Publishers House, 1959.- 151 p.
- Shaw B.(1X) The Apple Cari.- Moscow; Foreing Language Publishers House, 1951.-89 p.
- Shaw B. (X) The Music-Cure // English One-Act Plays.- Moscow: Progress Publishers, 1964. - P. 37-53.
- Swift J.(I) A Collection of Critical Essays.- N.Y.: Prentiss-Hall, 1965.- 356 p.
- Swift J.(I 1) Gulviver's Travel's.- London: Penguin Books, 1987. - 360 p.
- Swift J. (111) Thoughts on Various Subjects, Moral and Diverting.// The Book of Irish Humour.- Moscow: Raduga Publishers, 1986. - P. 44-49.
- A Treasury of British Humour.- N.Y.: Morris Bishop, 1942. - 135 p.
- Wilde O. (1) Aphorisms //The Book of Irish Humour.- Moscow: Raduga Publishers, 1986.-P. 87-99.
- Wilde O.(11) Selections. Vol. 1.- Moscow: Progress. Publishers, 1979. -
- Wilde O. (IV) De Profundise. //Selections. - Moscow: Progress. Publishers, 1979. Vol. 2.--P. 149-305.

Wilde O.(V) The Picture of Dorian Gray, // Selections. -Moscow:
Progress. Publishers, 1979.Vol.1. - - P. 35-77.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АГВ – авторське гумористичне висловлювання
АК – авторське коментування
ВАК – власне авторське коментування
ЕФ – естетична функція
ЕМФ – емоційна функція
КФ – комунікативна функція
ЛКМ – лінгвокреативне мислення
МТФ – мовотворча функція
НЖ- неавторський жарт
НТ – нетиповий текст
ПФ – пізнавальна функція
ТФ – текстова функція
ХТ – художній текст